

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

marec 2023

Letnik XXV/1 ■ številka **97**
cena 6,60 eur

V žarišču: Otroško srce

stran 19

Naš pogovor:
Mateja Leskovar Polanič

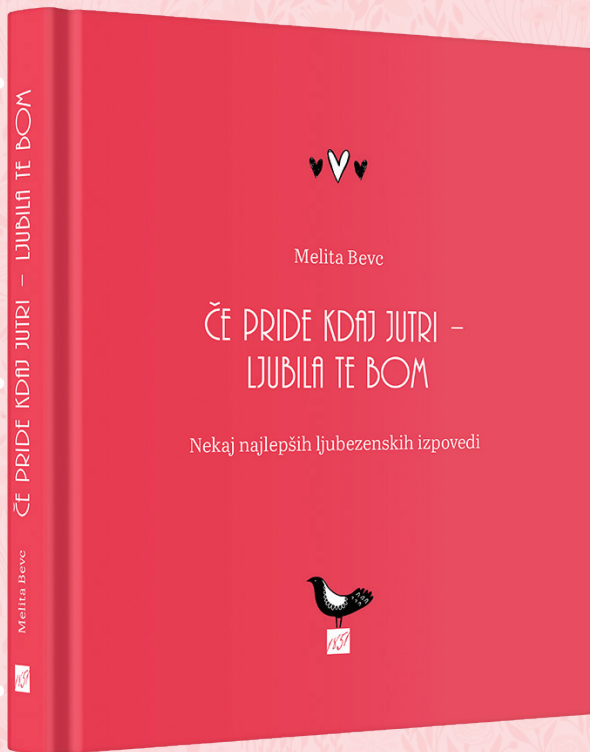
stran 28

Vonj učencev
in učitelji

stran 42

Klasična glasba v
predšolskem obdobju

www.mohorjeva.org

Melita Bevc

ČE PRIDE KDAJ JUTRI – LJUBILA TE BOM

Nekaj najlepših ljubezenskih izpovedi

Ljubiti in biti ljubljjen – to je v resnici največje darilo. In darilo je treba z veseljem in hvaležnostjo sprejeti, mar ne? Mnogokrat nam zmanjka besed, da bi primerno ubesedili, kar želimo izpovedati. V knjigi najlepših ljubezenskih izpovedi se kar ponuja izbor prelepih iskrenih misli, ki so lahko vsak dan prelepo darilo. Kajti mogočna je obljava: Če pride kdaj jutri – ljubila te bom!

1857

135 mm x 155 mm • 88 strani • 19,90 €

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1 • T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

Celje, Prešernova ulica 23 • T 03 490 14 20

Nadgradite svoje znanje in modrost

Osebni dnevnik*

Ljubljana, 32 ur

1. del: 21.–23. 4. 2023, prijave do 14. 4. 2023

2. del: 12.–14. 5. 2023

Izvajata: dr. Silvo Šinkovec

* seminar je uvrščen v Katis

Izzivi duševnega zdravja pri otrocih – podprimo učitelje in vzgojitelje (novo)*

Ljubljana, 8 ur

6. 5. 2023, prijave do: 26. 4. 2023

Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljevič

* seminar je uvrščen v Katis

Nevrotaktilna integracija MNRI®

Ljubljana, 20 ur

1. izvedba: 26. in 27. 5. 2023, prijave do: 18. 5. 2023

2. izvedba: 8. in 9. 9. 2023, prijave do: 31. 8. 2023

Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar

Informacije in prijave:

Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS)

Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana

01/43 83 983 (torek, četrtek: 9.00–12.00)

izobrazevanje@dkps.si, <http://www.dkps.si>

5. mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države

Jezik kot temelj narodne identitete

sobota, 18. november 2023,
OŠ Notranjski odred Cerknica / splet

Na konferenci lahko sodelujete
s svojim prispevkom.

Informacije in prijave:

DKPS, Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana,

01/43-83-983 (tor., čet. 9.00-12.00)

konferenca@dkps.si

www.dkps.si/izobrazevanje

Ustanoviteljica in izdajateljica
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije
mag. Miran Žvanut
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor
Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva
Vzgoja, Rožna ulica 2,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
urednistvo@revija-vzgoja.si
info@revija-vzgoja.si
silvo.sinkovec@rkc.si
<http://www.revija-vzgoja.si>

ID za DDV
SI64231160

Transakcijski račun
SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom
Tiskarna Oman, Kranj

Tisk
Belin

Lektoriranje
Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena
izvoda v letu 2023 je 6,60 €. Naročnina za
naročnike v Sloveniji je 26 € (tujina 36 €).

DDV in poštnina sta vštetata v ceno.
Odpoved naročnine sprejemamo samo
pisno za naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite
na uredništvu ali na spletni strani.
Prispevkov ne honoriramo.
Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na
dom, prosimo, da nas o tem obvestite.
Natisnjenih 1500 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirata Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS
in Ministrstvo za kulturo.

Fantek in punčka

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Ko se rodi otrok, takoj vprašamo, ali je fantek ali punčka. Mnogi starši želijo še pred rojstvom vedeti, katerega spola je otrok, ki prihaja, da mu pripravijo vse potrebno po meri otrokovega spola. Ko se otrok rodi, dobi ime. Ob rojstvu se vpiše tudi spol otroka. Poleg imena je spol pomembna točka osebne identifikacije. Spol je zapisan na vseh osebnih izkaznicah, na vseh pomembnih dokumentih. V osebni matični številki, na kartotekah, formularjih. Fantka imajo! Punčko imajo!

Spola sta dva, moški in ženski. V učbenikih in znanstvenih knjigah civilizirane družbe ni drugega. Kdor si nadene identiteto, pa to ni on, se je podal po nevarni poti samoukinitve, samodestrukcije; družba, ki zavedno megli identiteto posameznikov, je na poti samodestrukcije in se samoukinja.

Zakonodaje, ki izničujejo pomen spola oziroma zabrisujejo spolno identiteto posameznikov, se kot plesen množijo po naši lepi Zemlji. V imenu demokracije, svobode, spoštovanja. Toda to so le fraze, del aktivistične propagande. Pogosto se pokaže, da je resnica ravno nasprotna. Za besedo demokracija se skriva avtoritarnost, za besedo svoboda zahteva po brezpogojnem podrejanju drugače mislečih, za besedo spoštovanje pa podcenjevanje.

Poleti sem srečal profesorico, ki mi je povedala, da je učenec v njenem razredu spremenil spol. Druga profesorica me je prosila, da bi daroval sveto mašo za učenca, ki je naredil samomor. Malo pred tem je menjal spol. Kdor se igra s svojim spolom, se pusti prijati lovki, ki ga vleče v vrtinec puščavske luknje. Potisnjen je v vrtinec, iz katerega se težko reši. Njegov občutek identitete, lastne vrednosti, trdnosti in dostojanstva je pohabljen.

Menjava spola se zgodi nekaterim. Si-

ljenje v menjavo spola in nagovarjanje k menjavi spola ter eksperimentiranju z osebno identiteto pa je najhujša oblika spolne zlorabe do zdaj. Zadnja leta veliko govorimo o pedofiliji. Nujno je, da se postavimo na stran žrtev in storimo vse, da bo teh zlorab čim manj. Ne bo več dolgo, ko bomo s podobno zavzetostjo stali za zlorabljenimi ljudmi, ki so jih silili ali nagovarjali k menjavi spola. Zavržno dejanje. Strašna zloraba. Vredna sodnega pregona in najhujše ječe. Otroku ne smemo pohabljeni.

Se lahko strokovnjaki – znanstveniki, zdravniki, psihologi, pedagogi, razvojni pedagogi, biologi, zgodovinarji, geografi, fiziki, kemiki – igrakamo z danostjo narave? Do kdaj se bomo pustili voditi aktivistom, ki ustvarjajo umišljeni svet in povzročajo nepopravljivo škodo otrokom? Ko se človek oddalji od resničnosti in izgubi tla pod nogami, se znajde v svojem svetu iluzije. Se izgubi. Se bodo tudi pri nas otroci v vrtcu igrali na igralih spolnih organov? Bodo tudi v naših vrtcih morali otroci gledati spolni odnos v živo? Bodo tudi v naših učilnicah učiteljice otroke poučevale o spolnosti z razkazovanjem svojega golega telesa? Vse to je strašno spolno zlorabljanje otrok. Kazenske ovadbe se bodo kmalu začele.

Težava je resna, posledice dolgoročne. Znanstveniki, doktorji, intelektualci, učitelji, ki ste zavezani intelektualni poštenosti, iskanju resnice ter dobrobiti otrok, na kateri strani boste: na strani otrok in njihovega dobrega ali na strani zlorabljanja otroške duše? Bomo dovolili, da partikularna ideologija manjšine odloča o tem, da očetje in mamice, dedki in babice, vzgojiteljice in učitelji ne bi smeli otrokom reči fantek in punčka? ◀

Ko se otroci učijo

... Ne pozabimo, da telo in um nista ločena, zato je nekaj osnovnih pogojev za razvoj abstraktnega mišljenja mogoče razviti že v vrtcu. Pri tem ne gre samo za pridobivanje praktičnega znanja in razumevanje kontekstov, ampak tudi za spodbudo k sistematičnemu razmisleku na podlagi izkušenj....

O srčnosti in vzgoji

... In če je tradicionalno naša glava povezana z razsežnostmi razuma, namenov in zaznavanja, potem je srce v prvi vrsti povezano z razsežnostjo skrbi. Med obojim pa mora biti v okviru vzgoje vzpostavljen dinamičen odnos. Le na ta način lahko izključno pozornost na vidike avtonomije, samostojnosti in individualnosti dopolnimo z etično še bolj osrednjimi pojmi odnosa, skrbi za druge in zase ter moralne občutljivosti. ...

Rezilientnost v šoli

... Učitelj z otroki in mladostniki preživi veliko ustvarjalnega časa, v katerem mora ustrezno uravnovešati zunanje (objektivne) in notranje (subjektivne) okoliščine (učne pogoje), da bi omogočal in spodbujal aktivno udeležbo vsakega ter ustvarjal interaktivno in konstruktivno učno okolje. Pomoč, ki jo učenec potrebuje v procesu učenja, mora biti načrtovana v smislu podpore, ki je ves čas usmerjena v razvijanje čim večje samostojnosti, odgovornosti in kompetentnosti posameznika. ...

Spodbujanje bralnih navad na razredni stopnji

... Branje je osnovna večšina, ki jo ljudje v sodobnem svetu potrebujemo za vsakodnevno sporazumevanje s svetom. Učenci razvijajo osnovne bralne zmožnosti že od prvega razreda, najprej s spoznavanjem črk, nato s pisanjem in branjem krajših besedil. Večini otrok so pravljice zelo pri srcu, ko pa morajo začeti brati sami, jih veselje mine, saj je branje svojevrsten napor. ...

Spolna vzgoja na podlagi čustev in moderne tehnologije

... Situacije, ki so povezane s spolnostjo in telesnostjo, se vedno prekrivajo z določenimi čustvi. Velikokrat so to intenzivna čustva, in če tega ne upoštevamo, kljub še tako dobri podlagi in usmeritvam na ravni posameznih tem spolne vzgoje sporočilo ne bo padlo na plodna tla. Če želimo z otroki res iskreno govoriti o spolnosti, ljubezni, spolnih odnosih, varanju, spolnih zlorabah, pornografiji ... moramo nujno govoriti tudi o čustvih in s čustvi. ...

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec: Fantek in punčka*

V žarišču: Otroško srce

5 *Silvo Šinkovec: Mož in žena*

8 *Michele De Beni: Ko se otroci učijo*

11 *Janez Krek: O vzgoji z ljubeznijo*

13 *Matjaž Celarc: »Če se ne spreobrnete in ne postanete kakor otroci, nikakor ne pridete v nebeško kraljestvo!« (Mt 18,3)*

15 *Jurka Lepičnik Vodopivec: Pogled na spodbudno učno okolje v vrtcu*

17 *Mateja Centa Strahovnik: O srčnosti in vzgoji*

Naš pogovor

19 *Silvo Šinkovec: Mateja Leskovar Polanič: Na pedagoškem področju je polno čudežev*

Biti vzgojitelj

22 *Petra Žnidar Kozole: Rezilientnost v šoli*

24 *Ivo Branimir Piry: Academia operosorum Labacensium*

26 *Lidija Golc: Še malo*

27 *Učiteljica: Sama sem bila nemočna*

Vzgojni načrt

28 *Erika Ašič: Vonj učencev in učitelji*

31 *Tina Šifrer Gazvoda: Spodbujanje bralnih navad na razredni stopnji*

33 *Marta Premrl: Skozi prostor in čas*

Starši

36 *Ester Pečarič: Čuječe starševstvo*

38 *Benjamin Tomažič: Spolna vzgoja na podlagi čustev in moderne tehnologije*

Področja vzgoje

40 *Milček Komelj: Slikarjeva srčna napoved pomladi*

42 *Špela Avšič: Klasična glasba v predšolskem obdobju*

Duhovni izziv

44 *Jože Ramovš: Duhovnost je pogovor v svoji zavesti*

45 *Matevž Vidmar: Molimo za vzgojo*

46 *Marjeta Žebovec: Z mamami lahko molijo tudi otroci*

Izkušnje

47 *Lucija Štamulak: Običaj florjanovo in jajčarija pri pouku slovenščine*

49 **Bralni namig**

50 **Iz življenja DKPS**

52 **Napovedni koledar**

52 *Saša Slavković: Kar privlačiš, privlači tebe*

53 **Summary**

54 **Nova spoznanja**

Mož in žena

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

V žariščni temi te številke razmišljamo o tem, kje se začne vzgoja. Otrok pride na svet kot nepopisan list, na katerega se piše njegova zgodba življenja. V odnosu z ljudmi nastaja nova osebnost. Otrok pride tudi s svojimi dednimi danostmi, s svojo opremo za življenje. Lahko bi rekli, da Bog na svet pošlje novo dušo, ki ima svoje poslanstvo, zato je vsaka duša opremljena drugače in postavljena v drugačen kontekst. Starši, vzgojitelji in učitelji srečajo čisto otroško dušo. Kaj bodo na ta list napisali in kaj bodo na tem listu že naši zapisano? Eden od zapisov je tudi spol otroka.

Ob nastanku sveta

Vračam se k romanu Draga Jančarja *Ob nastanku sveta*. Zgodba se dogaja po drugi svetovni vojni, v socializmu, ko se na zunaj ne dogaja nič posebnega. Življenje teče med hrepenenjem in iluzijo, iskrenostjo in manipulacijo, med pričakovanjem, strahom in nadutostjo. Hrepenenje žene se je utopilo v tragični zgodbi. 'Neznana' sila je z nezadržno zlobo naredila svoje destruktivno dejanje. Jančarjeve besede iz romana so pretresljive: »Se mi zdi, da vidim in slišim približevanje usode med pasjim laježem. Neke neznane sile, ki bo zapletla tri ljudi v svoj vrtinec nepopravljivih dejanj.«

V osnovni in srednji šoli smo učenci na mnoge načine pri različnih predmetih poslušali o tem, kako se s socializmom vse začne na novo. To je novo stvarstvo, ustvarjanje novega človeka in nove družbe. Pravične, idealne, svobodne, demokratične. Toda vedel sem, da v teh besedah učiteljev ni bilo resnice. To so bile besede zavajanja, laži. Vedel sem, ker je bilo vzdušje med ljudmi na vasi drugačno. Vaški heroj je nadzoroval vaščane. Tudi naši mami je grozil v kuhinji s puško, da bo pobil vse, če oče ne bo takoj prodal mlina. Zasebna lastnina je bila preganjana. Kdor je imel svojo lastnino, je dobival moč in država ni imela absolutnega nadzora nad njim. Vedel sem, da ni svobode, ker se je partijska celica na gimnaziji sestajala zato, ker sem nosil na verižici okrog vratu križ. Zaradi 'klerikalizma' so bili sklicani šte-

vilni sestanki s ciljem prepričevanja. Taki in mnogo hujši dogodki so meni, otroku in mladostniku, potrjevali, da ne živim v svobodi, da to ni demokracija. Človekove pravice niso bile spoštovane, čeprav sem risal globus sveta za Unicefov krožek. Nekaj smo govorili, drugo je bilo res. Svetovni eksperiment, da bo človek ustvaril idealno komunistično družbo na račun

drugih in proti drugim, svojim razrednim sovražnikom, se je izkazal za veliko utopijo. Namesto svobode je prinesel diktaturo, namesto bratstva bratomorne vojne, namesto človekovih pravic preganjanje, mučenja in likvidacije mnogih. Koliko nasilja! Socialistične diktature so si prizadevale izbrisati osebno identiteto, izničiti obraz posameznika, ga utopiti v množici. Jančar je to opisal z močno podobo: »med tišino in truščem«, ob nemem »topotu tovarniške pehote ... temne množice brez obrazov«. Posledice so bile zapisane v travmah ljudi.

Foto: Benedikt Lavrih

Jančar pa roman konča s stavkom: »... nič ni zunaj besede, nič ni brez nje. Tako je na začetku kakor na koncu, res ni mogoče drugače, ko pa je bila beseda ob nastanku sveta.« Družbeni eksperiment, ki je gradil na iluziji, nasilju in laži, se je sesul. Kar ne upošteva resničnosti, ki je položena od začetka v bit sveta, se sesuje. Nič ne more preživeti, če ni tako, kot je bilo ob nastanku sveta. Upoštevati moramo naravo, danosti sveta.

Anima in animus

Spola sta dva: moški in ženski. V učbenikih in znanstvenih knjigah sta moški in ženska. Neskončno veliko knjig obravnava telo moškega in ženske, mnogo razprav govori o moški in ženski psihi, o različnem doživljanju in razmišljanju. O različnih vlogah moškega in ženske ter stalni medsebojni privlačnosti. Jung to strne v arhetipih *anima* in *animus*, principu moškosti in ženskosti. »Moža in ženo je ustvaril,« beremo v prvem poglavju Peteroknjžja. To je narava človeka.

Že pred leti je nekdo v pogovoru trdil, da sta moški in ženska enaka. Jaz sem dejal, da sta enakopravna in različna. Takrat je bil popularen slogan »Vsi drugačni, vsi enakopravni«. Pred zakonom imamo vsi enake pravice. Moški in ženske smo ljudje s svojim dostojanstvom, z enako vrednostjo, vredni enakega spoštovanja. V antropološkem bistvu pa smo si moški in ženske različni. Študiral sem specialno pedagogiko, filozofijo, teologijo, psihologijo in pedagogiko; vse vede so razlikovale med moškim in žensko. Spol je bil pomemben podatek za strokovno delo. Osebna identiteta, katere del je tudi spolna identiteta, je ključnega pomena za človekovo zrelost. O tem so pisali Erik Erikson in vsi veliki psihologi. Vsa ta znanost kar naenkrat ne bi več veljala?

Ulica ustvarja znanost in zakone?

Kako se je na seznamu dnevnega reda zakonodajalcev pojavila točka o 'enakosti spolov'? Od kdaj drži stavek, da so

moški in ženske enaki? Na podlagi katerih opažanj in raziskav? Je to morda miselni konstrukt nekoga? Ne le da sam tako razmišlja, ampak tudi zahteva, da se moramo z njim vsi strinjati. Zahteva, da se definicije spremenijo v zakonodaji in učbenikih, znanstvenih priročnikih in ljudski rabi. Včasih so definicije pisali znanstveniki, danes se zdi, da definicije za zakonodajo pišejo na ulici. Zelo nenavadno. Znanost trdi, da se tako ne dela, tudi zdrava zakonodaja ne. To je zloraba demokratičnih procesov.

Gramsci uči, da se cilji marksistične ideologije dosežejo s tem, ko se razvrednotijo stebri družbe. V zapisih v zaporu (1929–1935) trdi, da je treba ljudem vzeti navezanost na narod, državo, jezik, družino in spremeniti njihove spolne navade. Treba je zamajati identiteto posameznika, kar je neposreden napad na osebo. Razosebljanje. Zato ideologi kulturnega marksizma organizirajo nevladne organizacije, ki vodijo proteste in diskreditirajo drugače misleče. Preko

Foto: Rebeka Hozjan

medijev, šol, univerz in kulturnih ustanov uveljavljajo svoj pogled na svet, svojo ideologijo. To je bil Gramscijev program in je program njegovih sledilcev. Zato se aktivisti pojavljajo v medijih z natančno določenimi frazami, ki imajo za cilj diskreditiranje družine, države, spola in vere. Delujejo prepričljivo, pogumno, širokopotezno in predrzno. Kot da je ta pogled edini, napreden, resničen. Kot je bil predrzen klasični socializem, ki se je prav tako predstavljal kot edini, znanstven in napreden. Obvladoval je pol sveta, popeljal v revščino številne države in ljudi ter pomoril neskončne množice. Koliko nasilja, bratomorov. Žalostne usode. Najmočnejše sem doživel tragedijo te iluzije o umišljeni pravični družbi v Kambodži. Nikoli ne bom pozabil obiska te dežele, zgodb ljudi, ki so jih pobijali, mučili, oropali premoženja in človeškega dostojanstva. In neustavljive želje preganjanih ljudi, da se izmotajo iz strašnih lovk. Tam sem se še bolj zavedal, kaj se je dogajalo pri nas. Besede svoboda, demokracija, človekove pravice so bile zlorabljene za propagando nasilja, totalitarizma, teptanja človeškega dostojanstva. Teorija večspolnosti sodi v tako ideologijo, ki zamegljuje resničnost.

Domišljija in iluzija, resničnost in utvara

Živimo iz domišljije, ki vsak trenutek ustvarja prihodnost. Domišljija ni resničnost, je predstava, ki tlakuje pot. Resničnost je vedno drugačna od domišljije, toda domišljija je povezana z realnim svetom in nam omogoča, da odpiramo svoj realni jutri. Domišljija ni iluzija. Kakšna je razlika med obema? Obe sta proizvod človeške pameti. Zdrava pamet preko domišljije išče pot, ki je smiselna in realna. Iluzija odpira možnosti, ki niso realne; ko jim človek verjame, hodi po poti, ki pelje v prepad ali v slepo ulico. Po tem kriteriju se ločijo znanstvene teorije od ideologij. Teorije so plod človeške domišljije, zato nobena teorija ni resničnost, to so predstave o resničnosti, ki pa nas z resničnostjo povezujejo. Ideologije pa niso znanstvene teorije, ker so plod iluzij, ki pretirajo stik z resničnostjo.

Poglejmo nekaj trditev kulturnega marksizma. Trditev, da »je spolna enakost temelj demokracije«, potvarja resnico. Kajti ravno nasprotno je res. Ko ukineмо spole, je konec demokracije. Demokracija priznava različnost, tudi spolno. Demokracija je pot iskanja skupne poti različnih ljudi. Diktatura pa ukine različnost, zato morajo biti vsi ljudje enaki. Teza o enakosti spolov je sad totalitarne miselnosti, ki ne prenese različnosti. Podobno je s trditvijo, da je spolna enakost »pomembna za srečo in izpolnitev«. Tudi to ne drži. Kdor se odpove svoji spolni identiteti, se odpove sreči in izpolnitvi. Zastane v razvoju in obtiči v nevrotičnem stanju, kot trdi klasična psihologija.

Tudi stavek, da so v zakonu »čista razmerja odvezana družbenih determinant«, je neresničen in zato nevaren. Posameznika loči od družbe. Kakor da je posameznik sam zase, brez družbe in kulture. Takega posameznika ni. Trditev, da je »za čustveno razmerje oziroma demokracijo značilno, da ne razlikuje med homo- in heterorazmerji«, je prav tako prazna, ker ne drži. Čustveno razmerje bo prijetno takrat, ko bosta moški in ženska spoštovala drug drugega, ne pa, ko bosta ukinila razlike med seboj in zahtevala enakost, kar privede do podrejanja. Demokracija upošteva resničnost razlik med homo- in heterorazmerji ter jih spoštuje. Totalitarizem jih zanika, ukinja in potvarja resničnost. 'Znanstvenika' s takimi trditvami resničnost ne zanima. On resničnost ustvarja, si jo umišlja, ustvarja svoj svet. Kar ustvarja, ni realno življenje, ampak iluzija, zato blodi v svoji utvari. In ker enakost spolov ne drži, isti misleci hitijo naštevati množstvo neobstoječih spolov, da zameglijo temeljni aksiom, ki ne drži. Levičarske zakonodaje po svetu spreminjajo zakone ter definicije družine in spolov. Zakaj že? Zakaj taka ihta? In taka nestrpnost? Zaradi človekovih pravic? Ne! Zaradi zelene moči nad drugimi. Kajti človek brez svoje identitete je lahko vodljiv in manipulativen. Ustavni sodniki ne ustvarjajo znanosti, politiki ne ustvarjajo znanosti, ulični aktivisti ne ustvarjajo znanosti. Definicije mora-

jo ustvarjati znanstveniki, ki so zavezani intelektualni poštenosti, iščejo resnico in so etično zavezani, da delajo za dobro posameznikov in družbe. Ideologije se borijo za oblast in nadzor.

Otrokove pravice

Moški in ženske nismo enaki, smo različni in komplementarni. V tej napetosti se skrivajo ljubezen, sreča in osebna izpolnitev. Smo enakopravni, vredni enakega spoštovanja in zmožni podarjati čisto ljubezen. V različnosti obstajamo, kar je bistvo demokratičnega odnosa. Nekateri aktivisti bi radi, da ne bi bilo več ženske in moškega, ne narodne ali nacionalne in ne verske pripadnosti. Da bi bilo vse enako. Uravnilovka, brezoblično. Konec svobodne osebe in konec demokracije. Tudi človeštva. Ko se otroku ubije identiteta, se z 'osebki' lahko manipulira. Priročniki, ki otrokom v vrtcih in osnovnih šolah vsiljujejo razlago o enakosti spolov in o množstvu spolov, so primer manipulacije z otroki, grobega in nedopustnega poseganja v njihov naravni spolni razvoj. To je spolno nasilje.

Otrok je subjekt in nosilec pravic, ne pa objekt pravic drugih. Kdor naredi iz drugega človeka predmet svoje pravice, v bistvu krši filozofijo človekovih pravic. Temeljno izhodišče deklaracije o človekovih pravicah je varovanje osebnega dostojanstva, različnosti po spolu, narodnosti, rasi, družbenem položaju. Če to izhodišče potvorimo, se deklaracija o pravicah sprevrže v manipulacijo enih ljudi nad drugimi, oblastno podrejanje. Osmi člen *Konvencije o otrokovih pravicah* pravi, da se »države pogodbenice zavezujejo, da bodo spoštovale otrokovo pravico do ohranjanja lastne identitete, kar vključuje državljanstvo, ime in družinska razmerja /.../ Če je otrok nezakonito prikrajšan za nekatere ali za vse elemente svoje identitete, bodo države pogodbenice zagotovile ustrezno pomoč in varstvo, da bo svojo identiteto čim prej znova vzpostavil.« Po tej konvenciji smo dolžni varovati identiteto otrok. Spola sta dva: moški in ženski, rodijo se fantki in punčke.

Ko se otroci učijo

■ **Michele De Beni**, pedagog, psihoterapevt, profesor za načrtovanje in vrednotenje izobraževanja na *Univerzitetnem inštitutu Sophia* (Loppiano, Firenze), koordinator raziskav v mednarodnem projektu *Co.RT* (Cognitive Research Trust) za Italijo, ki ga je vodil Edward de Bono, je član *Centra za medkulturne študije Univerze v Veroni*. Spremljal je pedagoški razvoj vrtca *Sončni žarek* v Škofji Loki. Raziskavo o vrtcu je objavila založba *Novi svet* (*Kakor sončni žarek – korenine in krila*, 2021; *Odsevi nenehne raziskovanja*, 2021).

Naslov Ko se otroci učijo se zdi zavajajoč, da bi lahko pomislili, da se otroci v enih trenutkih učijo, v drugih pa ne. Dejstvo je, da se otroci učijo skoraj ves čas. Tudi med popoldanskim spanjem, ki je prav tako nepogrešljiv čas za njihovo zorenje, jih pritegnejo nekateri lepi spomini iz jutranjih dejavnosti v njihovih različnih oblikah inteligence (Gardner, 2010).

Igrati se, biti v dialogu, skrbeti

Opazovalne in raziskovalne igre, dialog z odraslimi in odnos med vrstniki so glavne sestavine, ki so za razvoj bistvene, tako kot kisik, ki ga otroci dihajo. To pomeni, da se postavijo v drugi zorni kot, onkraj svojega; da spoštujejo bistvena pravila obnašanja; da si delijo in pomagajo, torej spretnosti, ki jih je treba ustrezno spodbujati in spremljati.

Vzgoja ima velik potencial, saj je pomembna kakovost odnosov tako med osebami kot tudi med dejstvi, znanji in pomeni. To zahteva, da se otrokom že od malih nog omogoči aktivno vključevanje v lasten razvoj, da se sprašujejo in si postavljajo vprašanja, gradijo in rekonstruirajo lastne izkušnje v prvi osebi in v dialogu z drugimi. Ne gre le za pomoč otrokom pri spoznavanju, ampak za vzbujanje želje po spoznavanju, da se 'učijo učiti se' in 'poiskati smisel' lastnih izkušenj. To je igra, v kateri se prepletajo 'poskusi in znova poskusi', 'kako to storiti', 'kam iti' in 's kom'. Je nenehno iskanje pravil, pri katerem so odrasli prvi in najbolj neposreden vir identitete. Vedno skozi dialog, s popravljanjem, tako da začenjajo znova, dan za dnem, vsi skupaj. To je velik sozvojni izziv, v katerem so vzgojitelji prve in dragocene priče.

Roditi se za 'ponovno rojstvo'

Tudi odrasli lahko rastemo, če to želimo. Dovolj je opazovati otroke, ki so nam zaupani, s tistim pogledom za skrb, ki ni zgolj 'nega' ali fizično 'nadziranje', ampak skrb in spodbujanje tega bitja, da bi našlo svojo

srečo. »Kaj se bo zgodilo s tem bitjem, če zanj/zanjo ne bom poskrbel?« se je vprašal Hans Jonas (Jonas, 1990). In kako pomagati tem otrokom, da bodo srečni? Tudi to je vprašanje, ki izhaja iz didaktičnega dnevnika vzgojiteljev vrtca *Sončni žarek*. Sreča najde svojo največjo priložnost za rast v odnosu med vzgojitelji ter v odnosu med otroki in odraslimi.

Kot navaja psihoanalitičarka Louise Kaplan (1978), je priložnost samo v dobrih odnosih, da vsakdo doživi veselje do 'ponovnega rojstva', ki je pomembnejše in

odločilnejše od fizičnega 'prvega rojstva', a le pod pogojem, da so odnosi, ki jih otrok živi, prepleteni s spoštovanjem in medsebojno ljubeznijo. Po mnenju Kaplanove je po nujnem procesu ločitve in razlikovanja med materjo in otrokom nekje pri osemnajstih mesecih najpomembnejše darilo, ki ga otrok lahko prejme od staršev in potem od svojih vzgojiteljev in ki je celo bolj pomembno od katerekoli druge pozornosti in telesne hrane, to, da lahko izkusi bližino ljudi v medsebojnem odnosu (v skupnosti). To pomeni, da se otrok nauči ljubiti ravno v trenutku, ko je ljubljen in zaznava okoli sebe ljudi, ki se imajo radi. Po drugi strani pa se na enak način lahko nauči nasilja, če mu je izpostavljen ali če doživi okrutnosti. S tega vidika vzgojitelj postavlja temelje pri razvoju procesov identifikacije in socializacije otrok.

Poskrbeti za um

Spoštovanje, vzajemnost, skrb so temeljne spremenljivke vzgoje ter nenehno spodbujajo miselne dejavnosti, raziskovanje in reševanje problemov (Bruner idr., 1969).

Če kritično pogledamo teorijo Jeana Piageta o stadijih razvoja mišljenja, ta trdi, da prehajanje iz ene evolucijske faze v drugo ne poteka s preprostim spontanim zorenjem, ampak se po mnenju psihologa Jeroma Brunerja odvija skozi razvoj tistih globokih duševnih procesov, s pomočjo katerih si zna subjekt miselno predstavljati probleme (Bruner, 1966). Če otroka spremljamo, da razmišlja o svojem načinu razmišljanja, se uči na produktiven način, ki je učinkovitejši, kot je običajno v vrtcu pri majhnih otrocih. To zahteva večjo ozaveščenost vzgojiteljev o pomenu izkušenj in razmišljanja, ki sta nepogrešljiva dejavnika za razvoj miselnih strategij, ki se kot spirale razvijajo v vse bolj zapletene oblike. Mišljenje samo ter posledično znanje se razvija iz kombinacije izkušenj in iskanja strategij za rešitev.

Že v zgodnjih fazah otroškega razvoja je pomembno spodbujati kognitivne in metakognitivne sposobnosti,¹ zlasti z igro in

jezikom. Glavna naloga igre je, da otrok ve, kako oblikovati hipoteze in zavreči napačne, ustvariti povezavo med dejstvi, konteksti in cilji ter raziskati različne odnose, iz katerih lahko črpamo možne razlage. V igri se izmenjujejo in dogovarjajo pomeni ter pravila, ki delujejo kot povratna informacija s posledičnim delovanjem vzajemnega oblikovanja struktur in pomenov (Bruner, 1968). Igra spodbuja razvoj mišljenja, saj ima zelo močno vlogo pri aktiviranju ustvarjalnih sposobnosti.

Otroci so že od malih nog navajeni, da jih starši in vzgojitelji spodbujajo, da postavljajo vprašanja ter iščejo pojasnila. S tem so bolj usposobljeni pri izgradnji svojega znanja. Kulturni modeli, s katerimi so otroci v stiku, in vzgojne mikropakse vplivajo na njihovo raven čustvenega, družbeno-kognitivnega in moralnega razvoja.

Razmišljati

Hodimo, govorimo, dihamo, razmišljamo. Vprašanje pa je, ali je razmišljanje spontan proces ali se ga je treba naučiti. Verjetno se podobno kot pri učenju jezika učimo tudi sposobnosti razmišljanja preko izkušenj. Kot Edward de Bono sem prepričan, da se je za doseganje višje stopnje učinkovitosti treba naučiti razmišljati (De Bono, 1992). Razširjena je misel, da je inteligenca zadosten pogoj za razmišljanje in da je samoumevno, da imajo inteligentni ljudje dobre sposobnosti razmišljanja, ki jih manj nardarjeni v določeni meri nimajo. Na žalost se zdi, da se ljudje s precejšnjo inteligenco v praksi ne izkažejo vedno kot dobri misleci (De Beni, 2017). Nasprotno se posamezniki s skromnejšo stopnjo inteligence v praksi včasih izkažejo za bolj spretni misleci. Jasno je, da v obdobju vrtca prevladuje uporaba predoperativnega mišljenja in da morajo dejavnosti temeljiti na tej stopnji duševnega razvoja. A če Piagetevo teorijo o stopnjah razmišljanja kritično pretresemo in jo aktualiziramo ter umeštimo v sodobnejši kontekst, ugotovimo, da je treba že v vrtcu spodbuditi nekatere preproste oblike reprezentativnega in abstraktnega mišljenja.

Ponovno odkritje temeljne vloge, ki jo ima konkretno mišljenje v otroštvu, ne sme voditi do ločevanja med konkretnim in abstraktnim mišljenjem, temveč do njune

Razmišljanje je operativna veščina, s katero inteligenca deluje na podlagi izkušenj.

(Edward De Bono v De Bono, 1992)

integracije (Barth, 1990). Zato ni pravilno trditi, kot je zmotno posredovano v tradicionalni razlagi, da obstaja ostro zaporedje razvojnih stopenj, kot da bi si sledile druga za drugo. V bistvu jih je mogoče obravnavati kot celoto, čeprav z značilnostmi in poudarki, značilnimi za različne evolucijske faze. Že v obdobju senzomotoričnih in nato predoperativnih ter logičnih operacij začne otrok zoreti v nekaterih osnovnih predpostavkah, ki ga bodo v poznem otroštvu in pred adolescenco postopoma vodile tudi na formalno raven. Ne pozabimo, da telo in um nista ločena, zato je nekaj osnovnih pogojev za razvoj abstraktnega mišljenja mogoče razviti že v vrtcu. Pri tem ne gre samo za pridobivanje praktičnega znanja in razumevanje kontekstov, ampak tudi za spodbudo k sistematičnemu razmisleku na podlagi izkušenj. Znanje je zato prikazano kot proces nenehnega prilagajanja, ki je zgrajeno v odnosu z okoljem. Prav okolje je tisto, ki v svoji konkretni neposrednosti postane neke vrste 'igrišče', kjer lahko otroci preizkušajo svoje sposobnosti pri delu s stvarmi, se družijo z drugimi, oblikujejo vzorce, ki so potrebni za dejanja in za miselno predstavitev izkušnje.

Že v vrtcu lahko postavimo prve temelje abstraktnega mišljenja. Matematik in likovni kritik Bruno D'Amore je ugotovil, da »od trenutka, ko otrok spozna, da imajo njegove roke, njegova očala in kolo nekaj skupnega (imajo enako 'številčnost'), deluje intuitivno, spontano, po tipičnem postopku abstrakcije« (D'Amore, 2011: 39–50). »... in potem: kdo je rekel, da otroci ne znajo razmišljati abstraktno? Silvia Sbaragli je že v devetdesetih letih dokumentirala in dokazovala (Martini in Sbaragli, 2005) subtilno duhovitost, s katero otroci razumejo pojem geometrijske, abstraktne, brezdimezionalne točke; in

Foto: Matej Hozjan

Tisti, ki razume, ljubi, vidi, opazuje
[...] Večina znanja je neločljivo
povezana z ljubeznijo.

(Paracelsus v Fromm, 2016)

če so dobro vodeni, znajo razlikovati med matematičnim objektom in njegovo predstavitvijo» (D'Amore, 2008: 17–18).

Ta inovativni evolucijski pristop v vrtcu ponuja različne dejavnosti. Omenimo le vsakodnevno prakso 'jutranjega kroga', igre vlog in delo z materiali (analiza, obdelava, razstavljanje in sestavljanje), kjer se spodbujata predoperativno konkretno mišljenje in jezik, ki pa nista sama sebi namen, saj se spodbuja tudi formulacija preproste oblike abstraktnega mišljenja glede na raven, ki jo narekujejo različne starosti in različni konteksti. V otroškem razvoju bolje razumemo odnos med konkretnim in abstraktnim mišljenjem, če ga postavimo v razmerje med jezikom in mišljenjem, saj verbalna komunikacija zahteva sposobnost miselnega predstavljanja konkretnih operacij, hkrati pa je jezik vodilo, ki v logičnem zaporedju povezuje naša notranja razmišljanja z oblikovanjem pojmov (Vigotski, 2010).

Za 'lep um'

Glavni cilj vzgojitelja ni v tem, da bi razumel pravilnost odgovorov, s katerimi otroci rešujejo določeno težavo, temveč da bi razumel njihovo utemeljitev, ki so ji sledili pri svojem razmišljanju. Znati razmišljati je pomembno pri izbiranju in odločanju ter pri reševanju problemov. To se začne z majhnimi in velikimi težavami, ki so čustvene, socialne, praktično operativne narave, s katerimi se morajo otroci vsak dan srečevati v družini, šoli, vrstniški skupini. Sposobnost razmišljanja bi lahko bila dejavnost, s katero bi začeli že v vrtcu. Na žalost, če pogledamo na resničnost mnogih didaktičnih tradicij, je danes poučevanje pretirano osredotočeno na vsebine, ki jih je treba poučevati, in ne na procese, preko katerih se človek uči.

Zato je treba več pozornosti posvetiti učnim procesom, predvsem pa razvoju bolj specifičnega zavedanja o uporabi lastnih miselnih sposobnosti, nizu miselnih dejanj, ki se namerno uporabljajo za boljšo optimizacijo postopkov.

Večina dejavnosti vrtca *Sončni žarek* ima povezovalno ozadje in s tem kaže na obsežnejšo in daljnosežno raziskovalno perspektivo, ki zadeva nekatera temeljna vprašanja o pomenu kulture, ki jih mora vrtec z upoštevanjem ustreznih razmerij (glede na starost) spodbujati že od otroških let. Ob tem smo trdno prepričani, da

je treba ustvarjati kulturo, temelječo na globokem razmisleku o osebi kot bitju v odnosu in iskanju smisla v zvezi z vsem, kar se dnevno dogaja. Govoriti o novi renesansi tudi pri poučevanju v vrtcu ni utopija, ampak znak, da je treba dati nov zagon miselnim veščinam in posledično temeljnemu vidiku, ki bo vplival na kakovost življenja in srečo otrok.

To bi moralo biti vidno tudi v vsaki besedi, kretnji in odnosu vzgojiteljev, ki so kot zrcalo novega dostojanstva, ki bi ga morali povrniti človeku. Tu se verjetno skriva vzgojno-izobraževalni izziv kot vzgoja za svobodo, ki jo lahko razumemo tudi kot sposobnost razmišljanja. 'Vzgoja za razmišljanje' predstavlja rdečo nit sistematične, vseprisotne vzgojne poti, ki vključuje vsa znanja in vsa področja poučevanja, ki se ne morejo izogniti perečim temam glede odnosa med vsebino in pomenom, med mišljenjem in dejanjem ter med mišljenjem in vrednotami.

To je 'lep vrtec', ker je 'dober vrtec', ki se zaveda, da je misel povezana z ljubeznijo in ljubezen s srečo. Samo pod tem pogojem je razmišljanje 'inteligentno', saj je to pravo orodje dobrega življenja. ◀

Literatura

- Barth, Britt-Mari (1990): *L'apprendimento dell'astrazione*. Brescia: La Scuola.
- Bruner, Jerome S. (1966): *Verso una teoria dell'istruzione*. Roma: Armando.
- Bruner, Jerome S. (1968): *Studi sullo sviluppo cognitivo*. Roma: Armando.
- Bruner, Jerome S.; Goodnow, Jacqueline J.; Austin, George A. idr. (1969): *Il pensiero: strategie e categorie*. Roma: Armando.
- D'Amore, Bruno (2008): Falso dilemma. *Vita Scolastica*, 63(4), str. 17–18.
- D'Amore, Bruno (2011): Frasi che hanno condizionato e diretto la mia ricerca. *Bollettino dei docenti di matematica*, 62, str. 39–50.
- De Beni, Michele (2017): *A pensare si impara*. Verona: Qui-Edit.
- De Bono, Edward (1992): *Strategie per imparare a pensare*. Torino: Omega.
- Fromm, Erich (2016): *L'arte di amare*. Milano: Mondadori.
- Gardner, Howard (2010): *Razsežnosti uma: teorija o več inteligencah*. Ljubljana: Tangram.
- Jonas, Hans (1990): *Il principio di responsabilità* (str. 284–287). Torino: Einaudi.
- Kaplan, Louise (1978): *Oneness and separateness: from infant to individual*. New York: Touchston.
- Martini, Berta; Sbaragli, Silvia (2005): *Insegnare e apprendere la matematica*. Napoli: Tecnodid.
- Vigotski S., Lev (2010): *Mišljenje in govor*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Opomba

¹ Zanimiv program s področja kognitivno-metakognitivnega razvoja je program Obogatitev učnih strategij, ki sta ga razvila F. P. Buchel in P. Buchel s *Fakultete za psihologijo in izobraževalne vede z Univerze v Ženevi*.

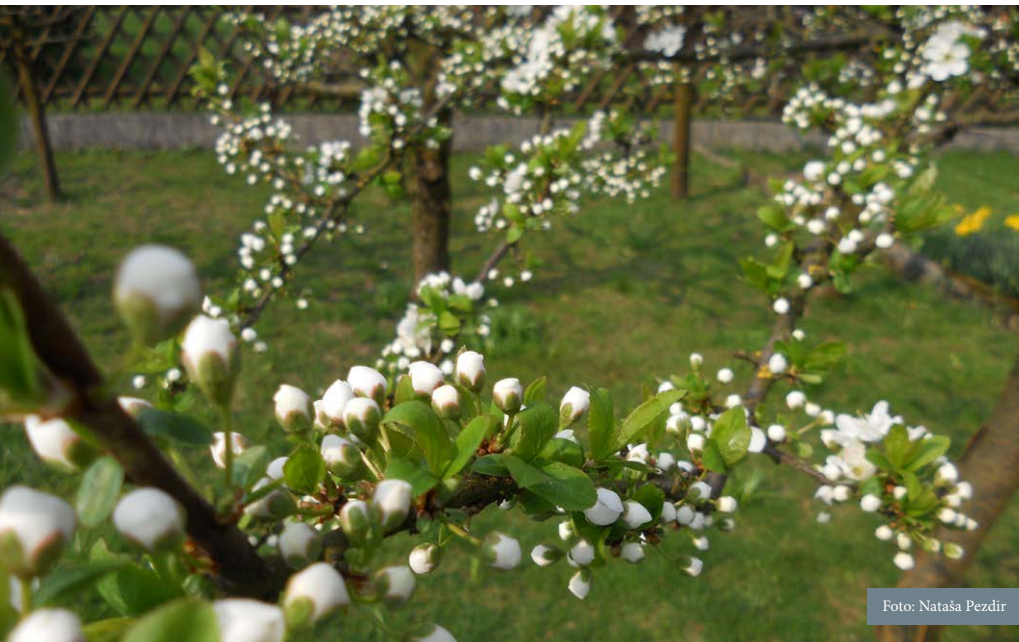

Foto: Nataša Pezdir

O vzgoji z ljubeznijo

■ **Janez Krek** je redni profesor za filozofijo edukacije na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. Znanstvenoraziskovalno deluje na področju filozofije edukacije in edukacijskih politik. Posebej se posveča vprašanjem inkluzije, vzgojne zasnove javne šole, zagotavljanja kakovosti v šolskem sistemu, antropologije edukacije, etike in državljske vzgoje.

V sodobni pedagogiki, ki se zaveda, da je ljubezen v odnosu do otroka za starše moč, pogosto naletimo na hrbtno stran nesporazuma, namreč na svarilo, da v vzgoji starši svojih pričakovanj do otroka ne bi smeli 'pogojevati z ljubeznijo', ker je oziroma mora biti ljubezen starša do otroka brezpogojna.

Vzgoja kot discipliniranje

Za starše avtoritarne kulture, ki je sprejemala ter uporabljala nasilje, je vzgoja drugo ime za discipliniranje in kaznovanje otroka. Nasvet, da otroka lahko vzgajajo 'zgolj' z ljubeznijo, bi pri njih verjetno izzval presenečenje, nemara pospremljeno z nejevero, odporom in odkritim nasprotovanjem. Toda v sodobni pedagogiki, ki se zaveda, da je ljubezen v odnosu do otroka za starše moč, pogosto naletimo na hrbtno stran nesporazuma, namreč na svarilo, da v vzgoji starši svojih pričakovanj do otroka ne bi smeli 'pogojevati z ljubeznijo', ker je oziroma mora biti ljubezen starša do otroka brezpogojna. Če bi upoštevali to pedagoško svarilo, bi starši 'brezpogojno ljubezen' lahko razumeli kot ljubezen, ki jo je otroku treba zagotoviti ne glede na to, kako otrok ravna in kaj počne. Brezpogojna ljubezen se sprevrže v popolno popustljivost do otroka. Paradokso se vzgojitelj 'zaradi ljubezni' odpove ravno 'sili ljubezni', ki je v vzgoji bistvena. Napačno razumljeno pedagoško svarilo tako starše napoti v drugo skrajnost – nočejo delovati avtoritarno, delujejo permissivno.

Starši imajo pravno obveznost do otrok

Izraz 'brezpogojna ljubezen' staršev je torej po eni strani treba razumeti kot pravno dejstvo, da so starši ('brezpogojno') odgovorni za otroka oziroma mladostnika do njegove polnoletnosti, ko pravnoformalno z vidika države postane samostojno in za svoja dejanja odgovorno bitje. Po drugi strani pa kot skrb za zagotavljanje ustreznih pogojev otrokovega življenja in kot

starševski odnos, ki preko ukvarjanja z otrokom lastna ravnanja prilagaja ustrezno okoliščinam, ki pa je vselej – tu je na mestu izraz brezpogojno – usmerjen v cilj, da otroka postopno usposablja za njegovo dejansko samostojnost.

Avtoritarnost in permissivnost

V sodobni družbi, ki prepoveduje nasilje v vzgoji, je tako postalo ključno, da starši oz. vzgojitelji razumejo različne vidike ljubezni v razmerjih do otroka in da znajo ravnati iz ljubezni in z ljubeznijo. Bodisi avtoritarni (nasilni) bodisi permissivni starši so zaverovani v dve različni zmoti, ki v najboljših primerih izhajata iz dejstva, da je v vsakem od teh dveh nasprotnih vzgojnih vzorcev vendarle delna resnica, ki se ji v vzgoji ni mogoče odpovedati – vendar le del, ne vsa resnica. Avtoritarnost (nasilje v vzgoji) se opira na del resnice, da je v vzgoji otroka treba podrediti nečemu, kar je zunaj njega, to je normam kulture, ki so osnovna oblika človekovega duha. Zmota je v sredstvu podreditve – v razumevanju, da je za vzgojo staršem nujna moč, katere končni vzvod je nasilje nad otrokom, temu pa se lahko pridruži še narcistična zabloda podrejanja zgolj 'sebi' (ne normam družbe, občemu človeške kulture). Permissivnost se opira na del resnice, da mora otrok občutiti ljubezen staršev; ljubezen je tudi njen cilj. Permissivni starši se nemara zavedajo, da je otroku 'treba postavljati meje', a njihova zmota je prav tako v razumevanju sredstev vzgoje – v prepričanju, da je (ali bi morala biti) ljubezen staršev 'samoumevna' ('brezpogojna') in da ljubezen zato ni oz. ne bi smela biti njihovo sredstvo v

vzgoji. Kot da se ne bi zavedali, da otrok ni odraslo bitje. Da je neodvisno od volje staršev otrokovo dožemanje ljubezni zanj že tu in je tudi njegovo lastno sredstvo v odnosu do staršev. Ta otrokova primarna oblika ljubezni, ki se hitro zateče v jok (v otrokovo sredstvo prisile), je otrokova moč, ki jo nujno uporabi v razmerju do staršev. Zato na strani staršev ni možnosti izbire. Preostane jim le vprašanje, ali in kako znajo in zmorejo ravnati z ljubeznijo kot sredstvom.

Avtoritativnost in ljubezen

Avtoritativnost v vzgoji (v nasprotju z avtoritarnostjo in permissivnostjo) poveže ti dve delni resnici in se odpove obema zmotama o sredstvu vzgoje: otroka podredi normam človeške kulture, pri uveljavljanju norm kulture pa ne uporabi nasilja, marveč je sredstvo podrejanja nenehno vztrajanje vzgojitelja pri upravičenih pričakovanjih kulture, čeprav bo majhen otrok, ujet v primarno obliko ljubezni, to doživel kot frustracijo. Vztrajanje pri tem, da otrok sam (in s ciljem samostojnosti) naredi tisto, kar drugi od njega pričakuje, bo majhen otrok najprej nujno dojel kot odvzem ljubezni. Avtoritativni vzgojitelj se zaveda, da je ta 'odvzem ljubezni' dejansko vselej le trenutno, začasno umanjkanje, začasni in omejeni odvzem, ker se dogaja v okvirih pričakovanega otrokovega vedenja, v skladu s konkretno izraženo kulturno normo.

Predstavljajmo si denimo dve do tri leta starega otroka, ki vrže igračo na tla. Starš ve, da jo otrok že lahko sam pobere, vendar se ta začne jokati in z vedenjem izraža zahtevo, da mu starš pobere igračo in mu jo da. Razlog otrokovega dejanja je otrokova zahteva po ljubezni in pričakovanje njenega dokaza s strani drugega. Starš se tej zahtevi ljubezni lahko podredi ali ne.

Foto: BS

Če vztraja, da otrok sam pobere igračo, če se torej ne podredi zahtevi ljubezni otroka, bo otrok slej ko prej nehal jokati, pobral igračo in prišel v objem. S takimi dejanji, v katerih se mora v prvem koraku najprej ločiti od starša kot absolutnega objekta ljubezni, da bi si v drugem koraku pridobil njegovo ljubezen, se razvija v samostojno, od drugega neodvisno bitje.

Vstopanje v kulturo

Kulturno-normativni okvir in poznavanje stanja, v katerem je otrok, objektivno zamejuje ravnanja staršev, seveda pa poleg otrokovega dejanja o začasni 'odsotnosti ljubezni' odloča tudi sam vzgojitelj. Na tej točki se odloča, ali bo vzgojitelj ravnal avtoritativno ali permissivno (se podredil zahtevi ljubezni otroka). Frustracija otroka je omejena tudi tako, da avtoritativni vzgojitelj poveže vztrajanje na pričakovanjih z učenjem otroka. Otrok, ki mora korak za korakom usvojiti določeno spretnost, se ob podpori starša uči in napreduje, ob tem pa ta konkretna dejanja podpre posredno sporočajo otroku, da je objekt ljubezni. Vendar frustracije in obrambe otroka, ujetega v primarno ljubezen ter primarni odnos do objekta, od avtoritativnih staršev na začetku zahtevajo več napore kot avtoritarnost ali permissivnost (ali odkrito zanemarjanje otroka). Ta 'dodatni' napor je etično gledano nujen, a se staršem tudi praktično obrestuje, ker otrok postaja v življenjskih nalogah samostojno in moralno vse bolj avtonomno bitje. Vidik ljubezni, ki mu pogovorno rečemo 'topel odnos' staršev, bo otroku omogočil,

da bo tudi sam ta vidik lahko prenesel v lasten odnos do drugih ljudi, vendar je vsaj enako pomemben ta drugi vsebinski vidik ljubezni, ki mu lahko rečemo podpora staršev otroku na poti k samostojnosti.

Moč ljubezni

Lahko bi rekli, da je primarna otrokova ljubezen do objekta oziroma starša na začetku absolutna, vendar tudi absolutno usmerjena vase kot objekt, zato otrokova ljubezen ne more biti drugačna kot 'brezpogojna' in 'egoistična'. Sodobni starši, ki se nočejo posluževati niti nasilja niti zanemarjati otroka, morajo uporabiti moč ljubezni. Ta moč otrokovo ljubezen iz usmerjenosti zgolj vase preusmeri v ljubezen do drugega in do življenjskih ciljev. Permissivnost staršev otrokove moči ljubezni ne pretvori v starševsko moč. Nasprotno: otrokova absolutna ljubezen zaradi starševske nemoči otroka pusti tam, kjer je njegov neizoblikovani začetek. Dojenček pride v svet kot telo, ki še ni vpeto v kulturo. Nima spretnosti, ki bi mu omogočale samostojnost, niti ponotranjenih norm in znanja, ki bi mu zagotovili merila mišljenja v odnosu do drugega. Vendar je osebnostno še neoblikovan dojenček in malček vendarle 'osebnost', ki je absolutno podrejena lastni zahtevi po ljubezni, ki jo naslavlja na starše ter na vse in vsakogar, ki je njegov 'objekt ljubezni'. Na začetni stopnji se ne more ločiti od objekta, a že dojenček ravna, kot da bi vedel, da je 'za ljubezen' treba podati dokaz. Dokazi ljubezni staršev so za dojenčka sprva neposredni – nenehen občutek stika z drugim, fizičnega stika, pogleda, glasu – in materialni, denimo hrana, ki odpravi občutek lakote. Da bi lahko živel, je treba zadovoljiti njegove osnovne potrebe. V materialnih dejanjih, ki dokazujejo prisotnost objekta, pa ta najde obenem dokaz, da se je drugi podredil njegovi 'zahtevi ljubezni'.

Ljubezen, svoboda in samostojnost

Ko otrok shodi in spregovori, postane bolj zahteven in pride ključno obdobje 'vzgoje z ljubeznijo', ko morajo starši otrokovi absolutni zahtevi po ljubezni zoperstaviti svoje zahteve, ki so konkretno usmerje-

ne v pridobivanje otrokovih spretnosti in znanja ter s tem v njegovo samostojnost. Moč teh pričakovanj staršev pa je v otrokovi lastni, vase usmerjeni 'zahtevi ljubezni'. Tu nastopi vprašanje 'pogojevanja z ljubeznijo', ki smo ga omenili v uvodu. Ima namreč dve obliki in zgolj druga je etično primerna, ker otroka proti njegovi neposredno izraženi volji vzpostavlja v samostojno bitje. Pedagoško svarilo pred 'pogojevanjem z ljubeznijo' je upravičeno, če ga razumemo dobesedno: da odrasli otroku reče, denimo v pozitivni obliki, »če me imaš rad (»me ljubiš«), boš naredil ...« (ali isto izreče v negativni obliki: »če ne boš naredil ... te nimam rad«). Namesto ljubezni do otroka starš tako 'ljubezen' ukaže, jo sprevrže v ukaz. Bistveno drugače pa je, če odrasli otroku konkretno sporoči, kaj od njega pričakuje, vsebina izrečenega je kulturna norma (lahko mu tudi pokaže in delno pomaga nekaj storiti, če sam še ne zmore). Če otrok pričakovanega dejanja ne naredi, če se ne podredi pričakovanemu, vzgojitelj od njega odvrne pozornost, to vedenje ignorira. Vzgojitelj kot objekt ljubezni otroka je tu, pri otroku, vendar ne zahteva ljubezni otroka; zahteva, da stori nekaj konkretnega. Ljubezen tu ni zaukazana od nikogar, a tako za starša kot za otroka je neobhodno ozadje njunega odnosa. Trenutek, v katerem se starš ne podredi volji otroka, otroka postavi v polje svobode. Vsebinsko otrokovega pričakovanega ravnanja res določa drugi oziroma kultura (v otroku teh vsebin še ni), obenem pa otroku omogoči svobodno voljo, možnost odločitve, da se iz lastne volje podredi konkretno artikuliranemu pričakovanju (v zadnji instanci kulturi). Namesto da bi bil starš neposredni objekt otrokove ljubezni, se otrok s staršem prične identificirati preko tako uveljavljenih kulturnih norm. Odslej ve, da se bo za starše prikazal kot ljubezni vrednega, če bo ravnal v skladu s pričakovanji oziroma ponotranjenimi normami. Ve, kako se lahko sam vzpostavi v tistega, ki ima ljubezen staršev.

Le kot zastopniki konkretnih vsebin kulture, kot zgled, ki otrokovi 'vsemogočni' volji zoperstavi začasni odvzem ljubezni, starši majhnega otroka lahko vzgajajo z ljubeznijo. ◀

»Če se ne spreobrnete in ne postanete kakor otroci, nikakor ne pridete v nebeško kraljestvo!« (Mt 18,3)

■ **Matjaž Celarc**, doc. dr., prof. na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani, duhovnik. Ima izkušnje pri delu z otroki in mladimi pri verouku, oratoriju in skavtih, predava v okviru Katehetske pastoralne šole.

Moja dva nečaka, ki sta zdaj že v obdobju pubertete in adolescence, sta me že od malih nog s svojimi vprašanji postavljala pred izziv iskanja novih odgovorov, drugačnih razmislekov in tudi k spremembi svojih napačnih pogledov. Podobno tudi Sveto pismo, čeprav ni manual razvojne psihologije ali didaktičnih pristopov, predstavi zelo realen pogled na življenje, na razvoj osebe in na človekove odnose z Bogom in sočlovekom. V tem oziru je ključna učljivost, ki se ujema z igrivostjo in ponižnostjo. Jezus na poti v Jeruzalem uspe združiti vse to, ko za model učenca nebeškega kraljestva postavi »otroka, otročiča« (Mt 18,2; gr. paidíon). Ta življenjska podoba je povabilo k sestopu od samozadostne vsevedne drže k drži ponižnosti, kar edino omogoča medsebojno rast (Mt 18,3–4). Na tej svetopisemski podlagi bi želel razmišljati o tem, kdo je otrok, kaj je drža ponižnosti in kako pristopiti k učenju.

Otrok

Svetopisemski pogled na 'otročiča, otroka' obsega široko paleto izrazov, ki zaznamujejo različna časovna obdobja in ne nazadnje tudi družbena razmerja. Z besedo »otrok, otročič« (gr. paidíon) je zaznamovano malo porojeno dete in majhen otrok. Osnovna beseda »otrok, rojenec« (gr. téknon; hebr. bēn) izraža intimen odnos med »roditeljem in rojencem«, saj grški samostalnik téknon izhaja iz glagola »roditi«, »rojevati otroke« (gr. tíktō; ali v aor. étekon). Na drugi strani pa hebrejski samostalnik bēn govori o sinovskem razmerju do staršev. Na ravni družbe pa je tudi »rojenec« (gr. téknon) kot nedorasel otrok poimenovan kot »suženj, služabnik, otrok« (gr. paĩs, pauš), torej potreben vzgoje in rasti, da resnično postane zrel mladenič, sin in dedič (prim. Gal 3,24–29). Jezus kot model učenca nebeškega kraljestva postavi »otročiča«, torej

otroka, ki raste in potrebuje pozornost in sprejemanje, in sicer v starosti okrog sedem let, kar je mogoče zaznati na kronološki paleti izrazov: (1) gr. paidíon; hebr. bēn, jōnēq; otrok do 7. leta starosti (1 Mz 17,12); (2) gr. paidárion; hebr. jeleq; otrok okrog 7. leta (1 Mz 37,30) in (3) gr. paĩs; hebr. n' aar; odraščajoči mladenič med 7. in 14. letom starosti (1 Mz 12,16). V tem družbenem okviru je otrok kot malček vse do svoje adolescence prepuščen skrbniku, varuhu, ki ga v celoti spremlja, varuje in vzgaja, da bi od nezrelega, odvisnega in zagledanega zgolj v svoje potrebe postal zrel, samostojen mladenič, ki zmore svoje življenje usmeriti v dobro sebe in drugih.¹

S to podobo Jezus izpostavi popolno zaupljivost otroka Očetu, od katerega vse prejema in iz česar raste. Poleg tega pa Jezus presega sociološke okvire, saj sebe postavi kot otroka, ki ga je treba sprejeti (18,4–5).²

Foto: Petra Duhannoy

Otrok, ki je neizkušen, se ne more napihovati, temveč v svoji nemoči in nedolžnosti pričakuje skrb staršev, postaja podoba učenca. Če se Jezus identificira s to podobo, je to z namenom, da bi učenci sprejemali drug drugega in drug ob drugem napredovali na poti rasti nebeškega kraljestva (18,5).

Drža ponižnosti

Prevzetneževa samodržnost »pohujša« (18,6; gr. skandalízō), kar pomeni, da otežuje pot in verne učence, male, vodi k padcu na poti rasti, jih vodi na stranpoti, stran od cilja, ki je pri nebeškem Očetu. Napuh, s katerim prevzetnež pritiska in onemogoča rast, postane prevzetneževa zanka in njegov lastni konec. Jezus na to nevarnost opozori z namenom, da bi poudaril, da je drža ponižnosti in medsebojnega sprejemanja pravi ključ do nebeškega kraljestva.

Za razumevanje te držbe lahko izpostavimo dve mesti, kjer Jezus to držbo postavlja za merilo blagoslovljenega življenja in se s to držbo v polnosti identificira:

- V petem poglavju Matejevega evangelija Jezus postavlja za ključ življenja ponižnost in krotkost. V prvem in tretjem blagru Jezus izpostavi držbo ponižnosti in krotkosti. Prvi, »blagor ubogim v duhu« (5,3), in tretji blagor, »blagor krotkim« (5,5), nasprotujeta na eni strani logiki samozadostnosti, napuha in prevzetnosti ter na drugi strani logiki lakomnosti in posedovanja, kar tolikokrat zaznamuje naš svet. Jezus s povabilom k ponižnosti in krotkosti govori o sestopu s piedestala napuha in prevzetnosti ter o sprejetju držbe zaupanja, učljivosti in odkrivanju drugačnega, novega. Jezusova življenska modrost je namenjena vsakemu, ki se odpira realni danosti, sočloveku in Bogu.
- V enajstem poglavju, ko Jezus moli k Očetu, nakazuje, da Oče modrosti ne razodeva prevzetnim, temveč malim. Jezus se poistoveti s to držbo in jo izpostavi kot merilo notranjega miru, ko pravi: »Vzemite nase moj jarem in učite se od mene, ker sem krotak in v srcu ponižen.« (11,29)

Jezus tudi ob pogledu na otroka izpostavi to naravno držbo nebogljenosti, ki se ne zapira v samozadostnost, ampak se odpira v svet. Jezus besede o ponižnosti udejanja, ko jezdi na osličku kot kralj krotkosti, ki ne jemlje, temveč daje samega sebe (21,5). To postavlja vodilo modrosti za vzgojitelja; namreč, beseda in zgled, ki usmerjata onkraj ugodja in samozadostnosti k sposobnosti osmišljenja svojega življenja, poslanstva in darovanja.

Učenje

Jezus govori o šoli krotkosti, pri čemer ne gre mimo modrosti, ki jo je tudi sam prejel preko izročil očetov. Jezusov pristop nagraja tako po načinu podajanja kot tudi po globini vsebine. Že sama prilika o sejalcu (13,3sl.) govori o držbi ponižnega sprejemanja Besede ter o resnici semena, ki obrodijo obilo življenja zgolj preko darovanja svojega življenja. Jezusov način podajanja modrosti življenja odmeva starozavezno modrost. Modri Sirah tako svoje modro-

stno učenje podaja z osebnim roditeljskim nagovorom »otrok« (Sir 2,1; gr. *téknon*). V tej osebni navezi želi podati resnico življenja, ki si jo je sam pridobil. Sirah z vso iskrenostjo podeli svoj pogled na življenje, ki najde svoj izvir, cilj in smisel ravno v odnosu z Bogom. Življenje v odnosu z Bogom prinaša preizkušnjo; ne le kot skušnjavo in notranji boj (2,1; gr. *peirasmós*), temveč kot izkušnjo sužnosti, zavedenosti (2,2; gr. *epagōgē*) in ponižanja (2,4; gr. *tapeínōsis*). To je kot prečiščevanje, ki ga je mogoče prenesti zgolj v zaupanju Bogu, kar daje veselje in potrebno potrpežljivost (2,6). Tudi novozavezni modri pisec nagovora Hebrejcem spoznava potrebnost realne vzgoje, ki postavlja meje (Heb 12,4–7), a obenem tudi dviguje, če je potrebno za resnično življenje (Heb 12,12).

Jezus poleg zavedanja preizkušnje, ki jo prinaša življenje, v svojem govoru spregovori tudi o človeški krhkosti, omejenosti in grešnosti. Človek se v nezaupanju do Boga zakrči in od Boga usmeri k sebi. Jezus v tej resničnosti vidi pomen odpuščanja, ki

izhaja iz držbe ponižnosti in popolnega zaupanja v Boga; namreč v Očetovo skrb za vsakega malega, za vsako »ovco« (18,12; gr. *próbaton*), ki ji nudi svojo ljubezen in odpuščanje. Odpuščanje je največji dokaz človekove popolne odprtosti za sprejemanje Božje ljubezni in obenem način, da človekovo srce ostaja čisto, zazrto v Boga v želji, da bi vsi rasli k Bogu (Mt 18,33–34). Evangelist Matej razume skupnost učencev kot družino, kjer je prisotna dinamika življenja vsake družine. Lepi in težki trenutki izoblikujejo modrost, v kateri človek sam raste in jo predaja mlajšim rodovom. Poudarek ni na posameznih službah, temveč na ponižni, učljivi držbi, kar omogoča medsebojno zaupanje, poslušanje, razumevanje, učenje in napredovanje v rasti tako posameznika kot celote skupnosti. ◀

Opombe

1 Več informacij o družbenem ozadju varuha, ki ga je oče družine izbral med starejšimi sužnji, je v: Witherington, Ben III. (1998): *Grace in Galatia. A Commentary on St Paul's Letter to the Galatians*. Grand Rapids (MI): Eerdmans, str. 262–267.

2 France, Richard Thomas (2007): *The Gospel of Matthew*. NICNT; Grand Rapids (MI): Eerdmans, str. 676–679.

Foto: Nataša Pezdur

Pogled na spodbudno učno okolje v vrtcu

■ **Jurka Lepičnik Vodopivec**, dr., redna prof. in znanstvena svetnica za področje pedagogike na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem*. Osredotoča se na proučevanje komunikacije, izobraževanje za trajnostno prihodnost in medijske študije. Je članica *Komisije za vrtnice Strokovnega sveta za splošno izobraževanje RS*, avtorica mnogih prispevkov in prejemnica nagrade RS na področju šolstva za življenjsko delo.

V zgodovini se je pogled na otroka in učenje spreminjal. Danes prevladuje paradigma, da je treba šole/vrtce odmakniti od industrijskega modela 19. stoletja v celovit model učenja in poučevanja, ki reflektira nova spoznanja s področja nevroznanosti, temelji na pravicah otrok in podpira participativnost vseh udeležencev v otrokovem razvoju. Za učenje v vrtcu je pomembno podporno in spodbudno ozračje, v katerem prevladujejo medsebojno zaupanje, spoštovanje in možnosti za izražanje. To je prvi korak v humanizaciji medosebnih odnosov, ki je potreben za razumevanje in sprejemanje subjektivnosti vsakega otroka. Pri tem imajo vzgojiteljice/vzgojitelji pomembno vlogo, saj so poleg staršev 'drugi pomembni v otrokovem življenju'. Od vzgojiteljev se zahteva profesionalno ravnanje ter raziskovanje in evalviranje lastne prakse z namenom razvijanja učne kulture vrtca, ki ima za posledico globlje razumevanje otrok in sposobnost razvijanja koristnih strategij za njihovo učenje.

V predšolskem obdobju prevladuje spontano učenje; otroci se učijo predvsem preko igre in drugih, tudi praktičnih dejavnosti in rutin, ki v vrtcu večinoma potekajo v raznolikih socialnih interakcijah z vrstniki in odraslimi (Marjanovič Umek in Fekonja, 2008). Učijo se s pomočjo opazovanja, posnemanja, preizkušanja (manipuliranja s stvarmi in materiali) ter reševanja problemov, komentiranja dejavnosti, spraševanja in poslušanja drugih, reševanja medsebojnih konfliktov in dogovarjanja ... Sodobna pojmovanja predšolske vzgoje poudarjajo načelo aktivnega učenja. Z njim je povezano spoznanje, da se predšolski otrok najbolje uči s konkretnimi izkušnjami in aktivno udeležbo. Idejo o tem zasledimo že v Froeblovem vrtcu, pozneje pa tudi v Montessori in waldorfskih vrtcih.

V začetku 20. stoletja je Maria Montessori s svojim pedagoškim konceptom posegla tudi na področje okolja za učenje predšolskih otrok in poudarila pomen ustrezno organiziranega okolja. Celotna organizacija prostorsko-materialnega okolja, kot ga poudarja Montessori, temelji na razu-

mevanju otroka kot kompetentne osebe, ki je sposobna sprejemati lastne odločitve, kar pomeni organizirati lastne dejavnosti. Montessori poudarja pomembnost razvoja otrokovega »absorbirajočega uma« na podlagi treninga otrokove spretnosti in kompetence v njegovem neposrednem okolju. V tem smislu so prostor in materiali v vrtcu Montessori organizirani tako, da otroku dajejo možnost, da jih sam izbere in uporablja ter s tem spodbuja svoj razvoj.

Kako danes pojmujeemo okolje

Danes vemo, da je za učenje v zgodnjem otroštvu pomembno podporno in spodbudno vzdušje v vrtčevski skupini, kjer vzgojiteljica/vzgojitelj ustvarja za učenje spodbudno okolje in vzdušje in v katerem je otrok neodvisen, iniciativen, kjer izraža svoje interese, sprašuje in preizkuša, v katerem prevladujejo pozitivne socialne interakcije in medsebojno zaupanje. Pomen aktivne in dvosmerne interakcije med razvijajočim se otrokom in njegovim bližnjim, vsakdanjim okoljem utemeljuje Bronfenbrenner v

teoriji kulturnega konteksta in opozori na preplet vzajemnih učinkov med otrokom in njegovim okoljem. Okolje vrtca je večdimenzionalno, saj zajema fizično, socialno, simbolno, domišljjsko, komunikacijsko, etično itd. dimenzijo (Lepičnik Vodopivec, 2019). Fizični prostor poleg igralnice vključuje tudi druge površine, kjer se izvajajo dejavnosti; to so skupni prostori, igrišče, vrt, lokalno okolje ter institucije tega okolja. Dimenzija socialnega okolja poleg vzgojiteljice/vzgojitelja, pomočnice/pomočnika vzgojiteljice/vzgojitelja vključuje tudi druge pomembne odrasle osebe v vrtcu in vrstnike. Socialna dimenzija okolja se prepleta s simbolno, komunikacijsko in etično di-

Foto: arhiv Miklavževega vrtca Logatec

menzijo, saj se v tem okolju sprejemajo pravila, po katerih delujejo posamezniki in/ali skupine in skupaj s prostorom predstavljajo tako imenovani prikriti kurikulum, ki vključuje osebna pričakovanja in implicitne teorije vzgojiteljic/vzgojiteljev, pomočnic/pomočnikov vzgojiteljic/vzgojiteljev in drugih pomembnih odraslih v vrtcu.

S čim prostor vzgaja

- Z organizacijo prostora, saj pomaga otroku vzpostavljati njegov 'notranji red' (in obratno).
- S svojo estetiko, saj pomaga otroku oblikovati čut za skladnost, prispeva k razvoju občutka za lepo (in obratno).
- S svojo širino in odprtostjo, saj otroka vabi v svet odkrivanja in raziskovanja novega (ali obratno).
- Z omogočanjem menjavanja prostorov in prostim prehajanjem med različnimi igralnicami, saj tako otroku nudi izbiro med različnimi sočasnimi dejavnostmi ter interakcijami.
- S smiselno razporeditvijo in fleksibilnostjo; s tem otroku omogoča tako individualno igro, intimo, umik od skupine kot tudi druženje, interakcijo in sodelovanje.
- S premičnostjo elementov; tako otroku omogoča aktivno vlogo pri poseganju v prostor, saj otrok lahko oblikuje prostor po svojih zamislih in ustvarjalnih potrebah ter tako prepozna lastno vlogo pri sooblikovanju svojega igralnega oz. 'delovnega' okolja ter s tem razvija samoodgovornost in kompetentnost (Hohmann in Weikart, 2005).

Tudi vzgojiteljica je pomembna

Učenja, ki spoštuje samoorganizacijske značilnosti otrokovih dejavnosti in otrokom omogoča, da so soavtorji procesa, ni mogoče strogo in natančno načrtovati, ampak ga je treba razumeti ter primerno podpirati in spodbujati otrokov avtentični razvoj. Tako zastavljeno učenje narekuje potrebo po vzgojiteljicah in vzgojiteljih, ki najdejo svojo oporo v različnih oblikah posredne podpore otrokovim dejavnostim in učenju, ki jih ni mogoče vključiti

Foto: arhiv Miklavževega vrtca Logatec

v nekakšen univerzalni in splošno veljavni metodični 'recept'. Podpora za ustvarjanje znanja, ki ga razumemo kot avtorsko (so) konstrukcijo otroka, ne more biti enotna in univerzalna, ampak individualizirana in temelji na dobrem razumevanju otroka in njegovega učnega procesa. Ta podpora bi morala temeljiti na logiki trenutne situacije, kar pomeni, da je odvisna od sposobnosti vzgojiteljice/vzgojitelja, da razume to situacijo. Prav zato je pri oblikovanju učnega procesa ena izmed posebej pomembnih veščin vzgojiteljice/vzgojitelja t. i. umetnost 'poslušanja otroka'. Razumevanje otrok in pomena njihovega raziskovanja, zlasti razumevanje vloge teh dejavnosti pri grajenju njihovega znanja in razumevanja, vpliva na oblikovanje in celotno organizacijo dela in življenja v vrtcu (Lepičnik Vodopivec in Hmelak, 2020). Perspektivo takšnih dejavnosti otrok in njihov vzgojni potencial v veliki meri določa kakovost vrtca. Zato lahko rečemo, da je vrtčevsko okolje bistven vir učenja otrok, saj s tem določa kakovost njihovih izkušenj in kakovost njihovega učenja.

Pri določanju vloge vzgojiteljice/vzgojitelja v procesu učenja otrok je treba spomniti tudi na razumevanje metakognitivnih sposobnosti otrok, ki jim omogočajo, da odkrijejo pot, po kateri so razvili novo znanje ali prišli do novega razumevanja (prav tam). Otrokove metakognitivne sposobnosti vključujejo njegove metakognitivne izkušnje (zavedanje lastnih miselnih procesov), metakognitivno znanje (poznavanje duševnih procesov in lastnih učnih strategij) ter samoregulacijo (metakognitivni nadzor duševnih procesov). V

tem smislu bi morala biti ustrezna podpora otrokovega učenja usmerjena prav v razvoj omenjenih dimenzij (metakognicija, refleksija, samoregulacija), da bi otroku omogočili, da doseže metaraven učenja (učenje, kako se učiti). Gre za 'pedagogiko samoregulacije', ki združuje različne tehnike podpore otrokovega učenja, ki otroke krepi pri izražanju njihovega lastnega razumevanja, ocenjevanju lastnih dosežkov in razvoju refleksivnosti lastnega razmišljanja in učenja.

Učenje v spodbudnem okolju

Učenje v spodbudnem okolju predšolskim otrokom omogoča, da dajejo pobude za dejavnosti, ki izvirajo iz osebnih interesov in namenov, da izbirajo materiale in se odločajo, kaj bodo z njimi počeli, da z vsemi čuti aktivno raziskujejo materiale, da odkrivajo razmerja med njimi preko neposredne izkušnje s predmeti, da preoblikujejo in kombinirajo materiale, da uporabljajo starosti primerna orodja in opremo ter da govorijo o svojih izkušnjah. To je torej prostor, ki otroka spodbuja k raziskovanju in učenju, da pri tem razvija vse svoje potenciale, da je pri tem varen in sprejet. ◀

Literatura

- Hohmann, Mary; Weikart, David P. (2005): *Vzgoja in učenje predšolskih otrok*. Ljubljana: DZS.
- Lepičnik Vodopivec, Jurka (2019): *Prostor kot del prikrita kurikuluma v vrtcu*. V: Martina Zbašnik - Senegačnik (ur.): *Pogledi na prostor javnih vrtcev in osnovnih šol*. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani.
- Lepičnik Vodopivec, Jurka; Hmelak, Maja (2020): *Spodbudno okolje in participacija predšolskega otroka v vrtcu*. Koper: Univerza na Primorskem, Zrs.
- Marjanovič Umek, Ljubica; Fekonja, Urška (2008): *Sodoben vrtec: možnosti za otrokov razvoj in zgodnje učenje*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

O srčnosti in vzgoji

■ **Mateja Centa Strahovnik**, dr. znanosti, je raziskovalka in docentka na *Teološki fakulteti v Ljubljani*. Raziskuje na področjih teorij čustev, etike in geštalt pedagogike. Več let je sodelovala pri mednarodnih projektih. Trenutno vodi svoj raziskovalni projekt *Kognitivna teorija čustev v kontekstu teologije čustev: telesni občutki, spoznanje in moralnost*. Izvaja tudi izobraževanja ter delavnice za mladostnike, vzgojitelje in učitelje po načelih geštalt pedagogike.

Govoriti o otroškem srcu pomeni govoriti o celotni otrokovi osebi, ki je na nek način v procesu temeljne oblikovanja. Gre za eno izmed osrednjih podmen celostne vzgoje, ki poudarja gledanje na človeka kot celoto. V pričujočem prispevku bom svoja razmišljanja o otroškem srcu, srčnosti ter etiki povezala z delom filozofinje Mary Midgley, ki je izjemno pomembna tudi za področje vzgoje. Začela bom z orisom njenega razmisleka o živalskosti ter tem, na kakšen način je naša lastna živalskost del naše človeškosti. V tem smislu je pomembno, kako otrokom predstavimo živali in kako jih dojemajo.

Živalskost in zverinskost

Midgley se zavzema za spremembo našega odnosa do živali ter zavrnitev nekaterih ukoreninjenih predpostavk oz. ovir, ki jih je naša kultura vzpostavila med nami in živalmi ter so lahko izvor našega nesprejemljivega obravnavanja živali (Strahovnik, 2013). Med osrednjimi ovirami, ki jih je treba odpraviti, je naše razumevanje pojmov čustev, razuma, jezika, prepričanj in antropomorfizma, ki ga spremlja, npr. da lahko razum obstaja neodvisno od čustvenega življenja, da so čustva možna brez prepričanj, da razumevanje terjaja jezik, da ne moremo zatrditi notranjega zavestnega življenja živali, saj ne moremo vedeti, kako se zares 'počutijo' ...

Zavrniti je treba tudi poenostavljeno sliko moralnosti, ki izrisuje koncentrične kroge moralne pomembnosti glede na oddaljenost od nas (našega kroga), s katerimi upada tudi zavezujočnost naših moralnih dolžnosti in predpostavka, da je sočutje omejeno na določeno količino, zato ga ni smiselno pretirano 'porabljeni' za živali, saj ga potem ne bo nič ostalo za ljudi (Midgley, 1983).

Kot eno izmed takšnih stranpoti oz. slepih ulic izpostavi tudi pravljice, v katerih nastopajo živali. Te so pogosto orisane zelo enostransko. Volkovi so npr. razumljeni kot osamljene in krvoločne zveri. Njihovo dejansko življenje in obnašanje pa je bistveno drugačno; so socialne živali, ki

so izrazito zveste, čiste, pogumne, vztrajne in spoštljive. Njihovi sicer redki medsebojni spopadi se končajo s podreditvijo in ne z ubijanjem (za razliko od človeka). V pravljicah pa pogosto nastopajo njihove podobe, ki so takšne, kakor bi bile oblikovane zgolj na podlagi redkih in bežnih soočenj pastirjev z volkovi, ki napadejo čredo. (Ne gre za to, da bi morali pravljice preoblikovati, ampak za to, da se zavedamo njihovih omejitev, ko gre za prenos izven okvira pravljic.) Zverinskost je torej oznaka, ki zverem pritiče v precej manjši meri kot človeku (Midgley, 1973).

Človekova narava in napor mišljenja

Ta uvid pogosto umanjka tudi pri pogledih na vzgojo, kjer je na primer živalskost, 'zverinskost' ali nasilnost vezana zgolj na vidik telesa in je človeški, razumni duši tuja. Podoba človeka za Midgley ni in ne more biti zgolj črno-bela. Človek ni niti zgolj sebičen, niti zgolj agresiven ('volk' sočloveku), niti povsem svoboden, niti zgolj produkt svojega okolja, niti zgolj določen s temeljnimi nagoni. Je vse to in je celota; razumnost kot naša odlika ima svoj pomen in svoje mesto šele v odnosu do nas kot človeških živali ter do niza navad in praks, ki jih medsebojno vzpostavljamo in gojimo (Midgley, 1979). Ta vidik pri vzgoji otroškega srca ne sme ostati zabrisan. Kadar torej otrok, npr. kot pravljicni oz. zamišljeni junak v okviru zgodbe, ki si jo ustvari sam, išče svojo pot, ki je polna težkih preizkušenj ali pa prijetnih srečanj, je pravzaprav vsak element in lik, ki je v pravljici, sestavni del njega samega.

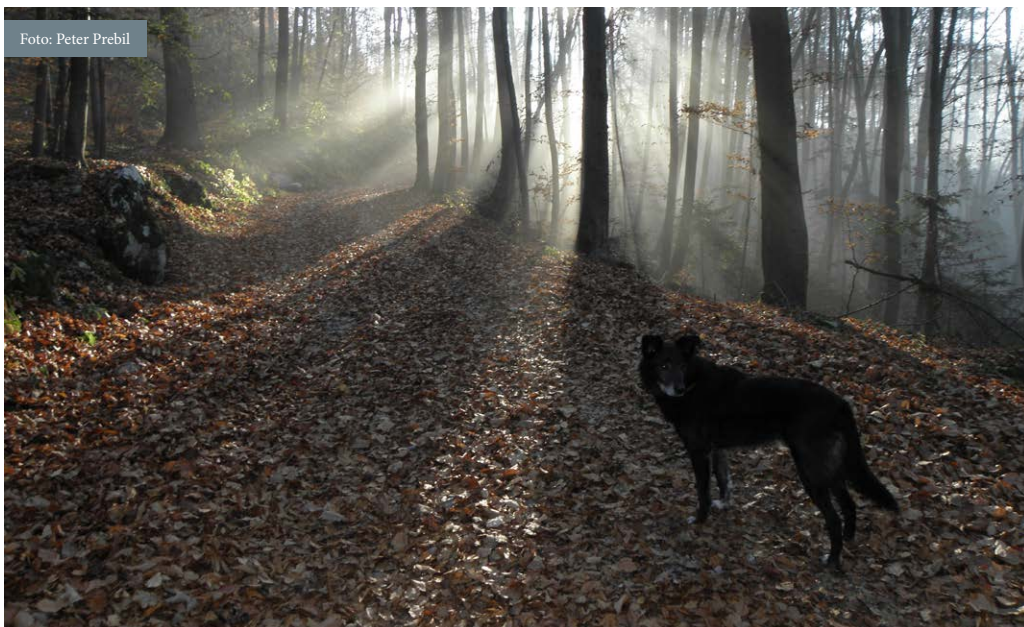

Foto: Peter Prebil

Tako kot je lahko pogumni kraljevič, je lahko tudi zlobni volk. Način, kako otrok sprejema, prepozna oz. se odziva na te uvide, pa je lahko seveda tudi boleč. Boleč v smislu zavedanja, kadar želi nekaj spremeniti, kadar želi ravnati drugače, kadar ga nekaj ne osrečuje (zaveda pa se tudi, da s tem vpliva na okolico, ljudi okoli sebe). Razvijanje novih poti razmišljanja in možnosti za dejanja je namreč naporno (angl. painful thinking), a neizogibno, kadar želi otrok postati drugačen, boljši (Midgley, 1996).

Naloga staršev, šole ali drugih pomembnih ljudi v življenju tega otroka je, da ga prepoznajo v tej točki truda, ki je tako pomembna za njegovo spremembo. Njihova naloga je, da otroku nudijo podporo. To pomeni, da mu pomagajo iti skozi to bolečino na način, ki ga potrebuje (ne pa npr. tako, da delajo oz. rešujejo stvari namesto njega). Odrasli preko svojega sočutja, poguma in srčnosti pokažejo, da je tudi bolečina del življenja, a še zdaleč ni edini del življenja. Tako lahko otrok doživi in preživi bolečino (preko sodelovanja), ki ga preobrazí. Dobi nov obraz, postane nov, močnejši lik v pravljici.

Otroško srce in srčnost

Te misli lahko širše navežemo tudi na pojem srca in srčnosti. Srce in srčnost nista med pojmi, ki bi jih pogosto srečali v etiki, če pa nanju naletimo, je to največkrat v pomenu pogumnosti. A srčnost sega onkraj tega. Zajema določeno plemenitost oz. srčno kulturo, kakor pravimo (Midgley, 1981). Pojem srce prej umestimo na polje medicine ali pa romantike. Po drugi strani brezsrčnost označuje predvsem neusmiljenost, a ni omejena zgolj na slednjo. Prav zlahka jo razumemo tudi kot sopomenko

za neetičnost nasploh. In če je tradicionalno naša glava povezana z razsežnostmi razuma, namenov in zaznavanja, potem je srce v prvi vrsti povezano z razsežnostjo skrbi. Med obojima pa mora biti v okviru vzgoje vzpostavljen dinamičen odnos. Le na ta način lahko izključno pozornost na vidike avtonomije, samostojnosti in individualnosti dopolnimo z etično še bolj osrednjimi pojmi odnosa, skrbi za druge in zase ter moralne občutljivosti.

Opustiti moramo podobo oz. model človeka kot samostojnega, neodvisnega moralnega delovalca s pravicami in svoboščinami, ki se je oblikoval v razsvetljenstvu, in ga nadomestiti z modelom medsebojno odvisnih in medsebojno povezanih živih bitij (ekosistema). Izbira med razumom in čustvi se na ta način pokaže kot lažna dilema, podobno kot se kot takšna pokaže izbira med človekovo naravo ter svobodno voljo.

Prepletena mreža

Ideja za učno dejavnost

1. korak: V prvem koraku učence prosite, naj izberejo eno žival in si jo zapišejo na listič papirja. Če želite dobiti raznolike odgovore, lahko vnesete dodatni pogoj, npr. ime učenca in ime živali morata imeti vsaj eno skupno črko (npr. Dejan – tiger).

2. korak: V naslednjem koraku morajo učenci najti oz. pomisliti na dve drugi živali, od katerih so odvisne njihove prvotno izbrane živali (npr. kot vir hrane ali za življenje v simbiozi). Vsako od teh nadaljnjih živali naj zapišejo na ločen listič papirja.

3. korak: V tem koraku poiščite prazen zid ali veliko predstavitevno ploščo oz. plakat, ki jo lahko uporabite. Izberite učenko ali učenca, ki bo začel ta del dejavnosti (za izbiro lahko uporabite igro ali kakšno podobno dejavnost). Učenec naj nato položi košček papirja s prvotno izbrano živaljo na sredino in lističa z dvema drugim živalima naokrog na način, ki bi mu omogočil, da ju poveže z risanjem črte ali lepljenjem vrvice med lističi papirja. Razloži naj, kako so povezane živali. Črta torej predstavlja medsebojno povezanost in odvisnost. Ko prvi učenec konča, pristopi naslednji ter ponovi postopek. Če je ta učenec izbral isto žival, ne sme podvojiti njene prisotnosti, ampak uporabi obstoječi kos papirja, ki je že na tabli, in označi novo povezavo. Ta korak

ponavljajte, dokler ne pridejo na vrsto vsi učenci, hkrati pa lahko vsi drugi učenci predlagajo risanje oz. dodajanje drugih črt, ki se jim zdijo primerne glede na pojav novih živali v mreži (npr. štoklje – žabe, netopirji – večje). Tudi vi jim lahko pomagate pri prepoznavanju medsebojnih povezav.

4. korak: Ko končate vizualizacijo mreže soodvisnosti, izberite skupino učencev (npr. pet učencev), izmed katerih vsak dobi eno nalepko s človeško figuro. Vsakemu naročite, naj izbere eno žival, ki je v mreži in od katere smo ljudje odvisni, ter obnjo prilepiti nalepko.

5. korak: Učence nato povabimo, da v mreži poiščejo možne primere živali, ki nimajo medsebojnih (neposrednih) povezav z ljudmi. Nato lahko skupaj štejete, kakšno je največje število korakov, ki ločujejo določeno žival od medsebojne odvisnosti s človekom.

6. korak: Zaključite lahko s splošno razpravo o pomembnosti dobrobiti živali in naši soodvisnosti z njimi, ki vključuje tudi našo dobrobit (Strahovnik in Centa, 2020).

Kratka biografska notica

Mary Midgley (1919–2018) je bila izjemno vplivna in pomembna britanska filozofinja, katere delo se umešča predvsem na področje etike, vključno s celim nizom tem in problemov, s katerimi se ukvarja praktična etika (odnos do živali, varovanje okolje idr.). Med drugim je študirala tudi etologijo oz. vedenje živali ter bila ostra nasprotnica teorije Richarda Dawkinsa o sebičnem genu. Skupaj z Elizabeth Anscombe, Iris Murdoch in Philippo Foot je tvorila t. i. oxfordski kvartet, to je skupino filozofinj, ki so se šolale in delovale na Oxfordu in so vsaka zase ter skupaj po drugi svetovni vojni pomembno preoblikovale moralno filozofijo. ◀

Literatura

- Midgley, Mary (1973): The Concept of Beastliness: Philosophy, Ethics and Animal Behavior. *Philosophy* 48, str. 111–135.
- Midgley, Mary (1979): Brutality and Sentimentality. *Philosophy*, 54(209), str. 385–389.
- Midgley, Mary (1981): *Heart and Mind: The Varieties of Moral Experience*. London: Routledge.
- Midgley, Mary (1983): *Animals and Why They Matter*. Athens: University of Georgia Press.
- Midgley, Mary (1996): Can Education Be Moral? *Res Publica*, 2(1), str. 77–85.
- Strahovnik, Vojko (2013): Živalsko vprašanje: med trpljenjem in statusom nečloveških živali. *Dignitas*, 57/58, str. 206–227.
- Strahovnik, Vojko; Centa, Mateja (2020): *Živali in mi – mi kot živali*. Učno gradivo. Projekt Beagle.

Na pedagoškem področju je polno čudežev

Naš pogovor: Mateja Leskovar Polanič

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Z ravnateljico Osnovne šole Stročja vas, Matejo Leskovar Polanič, sva se večkrat srečala. Načrtovala sva predavanje za starše na njihovi šoli, pa naju je covid prehitel. Srečala sva se na seminarju o vzgojnem načrtu v Celju, kjer je dobila nekaj uvidov za razvoj vzgojnega dela na šoli. K razmišljanju je želela pritegniti stanovske kolege svoje pokrajine, pa naju je covid prehitel tudi pri tem. Ko se je mračna zavesa pandemije dvignila, sva se takoj dogovorila za seminar. To je bil čas, ko smo hoteli v nekaj tednih vsi vse nadomestiti. A to seveda ne gre. Nastal pa je dragocen seminar v Ljutomeru, ki nas je še bolj povezal v zavezi biti blizu otrokom in njihovem osebnostnemu razvoju.

Kje živite, kaj ste po izobrazbi, kaj delate?

Živim v Stročji vasi, majhnem kraju v Prlekiji, tik ob šoli, v kateri delam. Po izobrazbi sem pedagoginja, trenutno vodim šolo.

Vaša ustanova deluje v prenovljeni zgradbi. Predstavite nam svojo šolo.

Osnovna šola Stročja vas je enoodelčna osnovna šola z enoto vrtca. V zgradbi, ki je novogradnja, smo že štirinajsto leto. Šolo obiskuje 184 učencev, v petih skupinah vrtca pa je 82 otrok. Radi rečemo, da je naša šola središče naše krajevne skupnosti. Dobro sodelujemo z lokalnim okoljem, društvu in drugimi ustanovami v kraju in občini. Povezujemo se z drugimi vrtci in šolami ter se trudimo mladim predati vrednote in znanje. Vrednote, ki so nam še posebej dragocene, so zapisane v razvojnem načrtu: doslednost, znanje in spoštljivost. Leto 2022 je občina Ljutomer razglasila za leto 'prleških vrednot (in vinske kulture)'. S tem smo še večji poudarek namenili razvijanju naslednjih vrednot: pozdravljanju, spoštljivi komunikaciji in medosebnim odnosom. Nadaljujemo pa tudi v letu 2023, ki je v naši občini razglaseno za leto prleških vrednot in zelene pismenosti. Svoji skrbi za vrednote bomo dodali še ekološko noto.

Kaj so vaše, ravnateljicine osnovne naloge na šoli? Največje veselje in najtežji izzivi?

Formalno gledano je ravnatelj pedagoški vodja in poslovodni organ zavoda. Vse preveč časa pa se ravnateljki ukvarjamo s poslovođenjem. Energijo in čas trošimo za materialne 'stvari', pišemo pravilnike, čeprav nismo pravniki, skrbijo nas finančna sredstva, čeprav smo nepridobitna ustanova. Časa za kakovostno pedagoško vodenje pa je nekako vedno premalo ... Ker sem po duši pedagog, mi je delo tako z odraslimi kot otroki in učenci v največje veselje in hkrati izziv. Časi in družba se spreminjajo in tako je treba tudi s tega vidika vedno znova spremljati dogajanje, prilagajati delo, delovati.

Ste kulturna šola. Kaj to pomeni za vašo šolo?

Na šoli ob sodelovanju s sodelavci ponujamo učencem veliko dejavnosti, s katerimi lahko razvijajo svoja močna področja, krepijo svoj manko in ob pouku spoznavajo tudi kaj drugega, novega. Kot sem navedla, je šola središče naše krajevne skupnosti, majhne sredine, kjer vsak pozna vsakega in kjer se srečujemo tudi izven šole. To, da imajo mladi dober zgled, drugačne izkušnje, je za razvoj mladega človeka v osebo, za katerega je kultura vrednota, zelo po-

membno. Ker smo oddaljeni od kulturnih središč, se trudimo, da mladim ponudimo izkušnjo doživetja kulturnega dogodka.

Na primer: vsako leto izvedemo kulturni dan v gledališču ali kinu. Spodbujamo petje mladih v otroškem in mladinskem pevskem zboru, ohranjamo kulturno dediščino folklornih plesov s folklorno skupino v vrtcu in šoli. Mladi imajo možnost vključitve v filmski, dramski in recitacijski krožek, lahko spoznavajo fotografiranje. Še posebej pa našo šolo predstavlja tamburaška skupina *Vigred*, kjer se mladi ob pomoči zunanjega sodelavca učijo igrati na tamburice po sistemu 'farkaš'. Tudi s tem ohranjamo kulturno dediščino svojega okolja.

Vaša šola ima naziv 'zdrava šola'. Kaj najbolj zaznamuje šolo v povezavi z 'zdravim'?

Na šoli se trudimo povezovati vse naloge in vsebine, ki se pojavljajo poleg osre-

dnjega vzgojno-izobraževalnega dela. To velja tudi za področje 'zdrave šole'. S koordinacijo povezujemo dejavnosti, ki jih izvajamo, in tako osmišljamo naloge. Pomemben nam je tako telesni kot duševni razvoj. S športnimi dejavnostmi se trudimo motivirati mlade za aktivno preživljanje prostega časa, z različnimi delavnicami pa jih opremljamo za sprejemanje samega sebe, dobro sodelovanje in medsebojno spoštovanje.

Kako pri vas čutite pokovidni čas?

Obdobje kovida je družbo, ki je že kazala znake individualizma, le še bolj pahnilo v to izolacijo. Delo šol se je popolnoma spremenilo, verjamem pa, da smo se iz vsega lahko tudi veliko naučili. Vrnili smo se v 'normalo', posledice pa so ostale. Veliko učencev ima težave z delovno kondicijo – vztrajati pri delu, začeti delo, sodelovati, biti samoiniciativen, se dejansko nekaj naučiti ... Opažamo tudi, da v razredu ni več kolektivnega duha – nekako je prisotno prepričanje, da če »jaz nimam nič od tega, me ne zanima«, ter delovanje 'jaz in zdaj'.

S katerimi vzgojnimi težavami se šola najpogosteje spopada?

Ker smo majhna skupnost, nam je vsak posameznik pomemben in trudimo se, da bi bil viden. Poleg otroških in najstniških vragolij pa opažamo porast individualizma. Kot že rečeno, splošna prisotnost občutenja 'jaz in zdaj' vodi v sebično delovanje posameznikov, zbadanje, tožarjenje, žalitve, izločanje iz skupine. Občasno pa se pojavita kajenje in uporaba pirotehničnih sredstev.

O čem največkrat tožijo učitelji?

Prav o zgoraj navedenem. Pri pouku pa jih motijo neangažiranost, nesodelovanje, tudi odklanjanje dela. Ob spodbudah in raznih pobudah pogrešajo iskricice v očeh mladih, ki bi sprejeli izzive. Tudi utrujenost nekaterih mladih, ko je vidno, da so prebedeli noč, in ki kar povedo, da so vso noč igrali igrice, najbrž pa so deležni še kakšnih drugih vsebin.

O čem tožijo starši?

Tudi starši so pogosto v pasti tehnologije. Tablice in telefoni omogočajo pobeg in mir (kaj je mir?), po drugi strani pa povzročajo odvisnost in druge posledice. Tudi nedelovanje družin in življenja drug mimo drugega. To opažamo strokovni delavci, povedo pa tudi starši sami: nekateri imajo težave z vzpostavljanjem avtoritete – postavljanjem meja, vpeljevanjem družinske rutine, spoštovanjem dogovorov. Čas je tako neusmiljen, vpliva na življenje družin, ki so mogoče že pozabile na obrede, vrednote. Reči otroku NE iz ljubezni in ne DA iz strahu.

Kaj lahko stori šola, da pride naproti staršem v njihovem poslanstvu?

Pomembna je komunikacija – pogovarjati se in slišati. Moramo slišati, kaj nam sporočajo starši, prav tako bi bilo zelo dobro, da starši slišijo nas. Da nam je mar za njihovega otroka, da otroci zmorejo veliko več in se lahko potrudijo; da trud obrodi sadove, da ni bližnjic. Treba je najti čas in se pogovarjati. Le tako bomo dosegli želeni cilj, da bodo naši skupni otroci dobri, delavni, odgovorni ljudje.

Kdo s šolo več sodeluje, očetje ali matere učencev?

Imamo različne izkušnje. Odvisno je od družinskih okoliščin; sodelujejo tako očetje kot mame. Je pa tudi vedno več družin, ko prideta v šolo oba starša.

Kateri so najpogostejši izzivi vaših stanovskih kolegov, ravnateljic in ravnateljev na področju vzgoje?

V pogovorih s kolegi iz aktiva ugotavljamo podobnosti. Dogodki pa variirajo in se nekako 'selijo' po zavodih. Odvisno je tudi od velikosti zavoda.

Bili ste med pobudniki strokovnega seminarja o vzgojnem načrtu v Ljutomeru.

Že nekaj časa je bila želja, da obstoječe vzgojne načrte (VN) zavodov prevetrimo, posodobimo. Na šoli imamo okvir in

smo vsako leto dodali operacionalizirani načrt za izvajanje nalog na vzgojnem področju. Vedno znova pa smo se spraševali, ali smo na pravi poti, ali je to to in kaj bi lahko še izboljšali. Tako je prišlo do srečanja na ravni pomurske regije. Na povabilo se je odzvalo 20 osnovnih šol s svojimi timi. Naslov seminarja je bil Vzgojni načrt: vloga ravnatelja, svetovalne službe in učiteljev. Na celodnevem seminarju nam je dr. p. Silvo Šinkovec predstavil izzive, ki jih vzgojni načrt prinaša kolektivom; ravnateljica mag. Marijana Kolenko je odprla temo, ali je vzgojni načrt breme ali podpora delovanju šole. Profesor s Pedagoške fakultete v Kopru dr. Dejan Hozjan je odstrl okvir in podrobnosti vzgojnega načrta. Udeleženci smo sodelovali v razpravah ob posameznih temah in v delavnicah. Bili smo zadovoljni – tako s samo vsebino kot tudi s tem, da smo tak seminar pripeljali na naše območje.

Ena od udeleženk je zapisala: »Vzdušje na posvetu je bilo zelo prijetno, spodbudno in obenem delavno. V nadaljevanju smo bili povabljeni k delu v manjših skupinah. Vsaka skupina je dobila vprašanje, ob katerem sta potekala diskusija in razmišljanje o tem, kako so oz. bodo razvijali VN na šoli, o ovirah pri razvijanju VN ipd. Zanimiva je bila predstavitev dobrih praks na različnih šolah in poudarki, ki so jih posamezne šole dajale oz. jih bodo morale upoštevati glede na aktualne potrebe v svojem okolju. Predstavitev izkušenj so izzvale prisotne k živahni diskusiji.«

Zakaj je pomembno, da ravnatelj, šolska svetovalna služba in učitelji razpravljajo o vzgojnem načrtu?

Kot sva se že dotaknila razlogov v prejšnjih vprašanih: zaradi kompleksnosti delovanja šol in področja, na katerem delujemo; zaradi številnih deležnikov, ki so v to vpeti, in zaradi nenehnih sprememb in posebnosti, ki se pojavljajo.

Pripravljate nov seminar. Zakaj nadaljevanje, čemu bo posvečen?

Že ob koncu lanskega srečanja je vzkli- la ideja o nadaljevanju dela na tem po-

dročju. O nadgradnji našega dela, dela po šolah s konkretnimi vsebinami. Šole si želimo pomoči strokovnjakov, izmenjave izkušenj in sodelovanja pri tem delovanju za dobrobit mladih. S tem pa posredno vplivamo tudi na družbo.

Družba se digitalizira. Kaj to pomeni za šolo? Katere so prednosti, težave, grožnje tega sveta za otroke.

Včasih se pošalim in rečem, da bomo na šoli vse bele, i-table spet zamenjali za zelene table ... Zavedam se, da takšen umik ni rešitev. Tehnologija napreduje, digitalizacija se razvija in šola mora tudi na tem področju podpreti, ozaveščati, izobraževati in usposabljeti tako učence kot starše. Med zaprtjem šol smo videli prednosti tehnologije, bili veseli možnosti, ki so se nam ponudile. Rešitev je (najbrž) v osmišljeni uporabi teh naprav. Vendar to že odrasli težko zmoremo. Otroci in mladi pa še toliko težje. Prav zato jih je treba informirati, ozaveščati glede tehnologije, vzporedno pa krepiti občutek lastne vrednosti posameznika, spodbujati aktivno preživljanje prostega časa, razvijati sodelovanje in solidarnost.

V dokumentih vaše šole se vidi, da se opirate na štiri stebre vzgoje in izobraževanja, ki jih je predlagal Unesco. Kaj ti stebri pomenijo za vaš kolektiv? Na čem je treba še več delati v prihodnje?

Razvojni načrt smo naslonili na štiri Delorsove stebre vzgoje in izobraževanja. Menimo, da je to dobra strategija in pot, ki jo nadaljujemo na področju vzgojnega delovanja. Vrednote so tema, ki nas že vrsto let usmerja pri delovanju na tem področju. Na primer, za četrti steber ('učiti se biti') smo v razvojni načrt zapisali:

- Izobraževanje prispeva k celovitemu razvoju vsakega posameznika (k njegovemu duševnemu in telesnemu razvoju, čustvovanju, smislu za lepoto, k osebni odgovornosti in duhovnim vrednotam).
- Učimo se, da bi postali modri, da bi znali koristno in pravilno uporabljati

svoje znanje in sposobnosti, da se zavemo, kdo smo v odnosu do drugih.

- Učimo se kontrolirati svoje obnašanje, spoštovati druge ljudi in razvijati sočutje do njih.

Jasno zapisani cilji pomagajo učiteljem in staršem, da se skupaj trudimo za celostni razvoj otrok.

Kakšni so vaši načrti za prihodnost?

Zadali smo si, da bomo vsa ta prizadevanja združili pod okriljem razvojnega načrta. Stebri so že sami po sebi simbol podpore. Vsako leto bomo v določen steber vključili svoje dejavnosti in si prizadevali za dobro skupno delovanje in življenje, prenos ter ohranjanje vrednot. Delovali bomo v duhu vizije, ki jo bomo s tem krepili in razvijali: »Z doslednim delom in spoštljivimi odnosi do trajnega znanja.«

Bi kaj dodali?

Izzivov ne manjka. V praksi vemo, kaj moramo storiti in kako naj to izpeljemo. Vsak dan pa trčimo ob pomanjkanje časa, pomanjkanje kadra. Kot družba pa se bomo morali odločiti, ali nam bo (je) pomemben človek, mlad človek in ali bomo vlagali v to prihodnost ali ne. Zaradi vsega, kar smo že odstrli, pedagoško področje ni črno-belo, je kompleksno področje in zahteva resno, poglobljeno obravnavo.

Za konec: katero je vaše temeljno modrostno vodilo?

Vedno znova se pokaže dejstvo, da je pri vsem, kar počneš, pomembno, da si najprej človek. Dober človek. Večkrat posežem po kaki modri misli. Trenutno mi je blizu misel Alberta Einsteina, ki pravi: »Živiš lahko na dva načina. Lahko se pretvarjaš, kot da ni nič čudežno. Lahko pa imaš vse za čudež.«

Pedagoško področje je polno čudežev. Samo na naši šoli in v vrtcu jih je skoraj 320 ...

Hvala za vse odgovore, vaš čas in vaše plemenito delo. ◀

Rezilientnost v šoli

■ **Petra Žnidar Kozole**, mag. prof. inkluzivne pedagogike, dipl. del. ter., je učiteljica za dodatno strokovno pomoč na Osnovni šoli Antona Janše.

Danes je rezilientnost prisotna na vsakem koraku, saj smo v obdobju nenehnih prilagajanj. Pri tem pa je pomembna tudi vloga rezilientnega učitelja, ki je kot usposobljen strokovnjak zmožen oblikovati ustrezno učno okolje za optimalen izobraževalni in osebnostni razvoj vseh učencev ter v procesu medsebojnega sovplivanja osebnih in socialnih vidikov sposoben oblikovati predelano podobo o sebi kot profesionalcu in učiteljskem poklicu kot profesiji. Pomembno je tudi, da se omogoči otroku, da v sebi najde moč za premagovanje težav v okoliščinah, na katere včasih ne more vplivati, in da so mu v pomoč tako učitelji kot tudi starši.

Pojem rezilientnosti

Rezilientnost je dinamičen proces, za katerega sta značilni splošna življenjska prilagodljivost in prožnost mladostnika, ki kljub težavam ohranja pričakovani razvoj. Pri tem imajo pomembno vlogo varovalni dejavniki znotraj posameznika in v njegovem družbenem okolju (Novak, 2016). Odraščanje je obdobje intenzivnega razvoja in spreminjanja, ko otroci in mladostniki s pridobivanjem različnih življenjskih izkušenj na različnih področjih in v različnih sistemih tako znotraj družinskega okolja kot v družbi iščejo in utemeljujejo svojo vlogo, oblikujejo svoj

življenjski slog, pridobivajo življenjske navade in prevzemajo vedenjske vzorce (Kiswarday, 2012).

Dejavniki tveganja

Brooks (2006, v Zolkoski in Bullock, 2012) navaja, da se otroci in mladi mnogokrat soočajo z dejavniki tveganja. Le-ti niso črna škatla, v katero bi dali otroke, jih etiketirali in varno shranili nazaj (Werner, 1986, prav tam). Dejavnike tveganja prepoznamo kot tiste dejavnike, ob katerih lahko z večjo verjetnostjo napovedujemo možnost, da bi bilo ogroženo ali oteženo

otrokovo napredovanje v razvoju. Prisotnost teh dejavnikov, če so intenzivno izraženi ali dolgotrajni, lahko bistveno ovira celotno otrokovo delovanje in učinkovito šolsko udejstvovanje ter učno uspešnost. Izpostavljenost kroničnim travmatskim stresorjem v dobi odraščanja, še posebej v obdobju zgodnjega razvoja, kvarno vpliva na zmožnost usmerjanja in vzdrževanja pozornosti in koncentracije, organizacije in procesiranja informacij (Meichenbaum, 2008; Walser, 2009, v Kiswarday, 2012). Izpostavljenost socialni in ekonomski prikrajšanosti je zapleten niz dejavnikov, ki vključujejo vprašanja telesnega zdravja, izobraževalnih zmožnosti, problematičnih vidikov fizičnega in družbenega okolja in drugih kompleksnih dejavnikov (Bernard, 1997, v Resilience resource centre, Mental health Foundation of Australia, 2005, v Stubelj, 2015).

Varovalni dejavniki

Kot varovalne dejavnike pojmuje vse dejavnike in procese, ki preprečujejo ali zmanjšujejo vpliv učinkov tveganja doživljanja ali vedenja in v ugodno smer spreminjajo odziv na dejavnike tveganja (Mikuš Kos, 1999, v Kiswarday, 2012). Pomagajo in podpirajo pozitivni razvoj posameznikov ter zmanjšujejo škodo, ki jo povzročijo stiske, težave, motnje in ovire v njihovem razvoju (Kiswarday, 2012, v Stubelj, 2015). Otrokove individualne značajske lastnosti, družinsko okolje in širše okolje igrajo glavno vlogo pri varovalnih dejavnikih (Zolkoski in Bullock, 2012). Glede na izvor so slednji lastni otroku (temperament, intelektualne sposobnosti,

Foto: Matej Hozjan

socialne spretnosti, aktivna naravnost, usmerjenost v prihodnost, optimizem), družini (dobri medsebojni odnosi s starši in sorojenci, zaupanje in dober odnos z vsaj enim družinskim članom, jasno postavljena pravila vedenja v družini, psihosocialno stanje matere) in širšemu okolju (vpetost v socialno mrežo in pro-socialne skupine, aktivno sodelovanje v klubih, društvih, Cerkvi, ki dajo možnost doživljanja uspeha, vrstniška prijateljstva, dober odnos z vsaj eno odraslo osebo). Varovalni dejavniki v lokalnem okolju so še posebej pomembni za otroke in mladostnike iz družin, ki ne morejo zagotavljati spodbudnega okolja ali celo ogrožajo otrokov psihosocialni razvoj (Mikuš Kos, 1999, v Kiswarday, 2012).

Varovalni dejavniki v šoli

Kakor je lahko šola za učence varovalni dejavnik, tako je lahko tudi prizorišče preizkušanja delovanja v stresnih situacijah. Šola kot varovalni dejavnik lahko poudarja možnost interakcije med učenci, saj je dobra socialna mreža eden izmed dejavnikov, ki povečuje odpornost na stresne dogodke, in hkrati tudi možnost, da učenci drug od drugega povzamejo dobre strategije soočanja (Novak, 2016). Mikuš Kos pravi, da šola kot socialni in fizični prostor deluje kot varovalni dejavnik, saj vsebuje mnoge dejavnike in procese, ki otroka oziroma mladostnika ščitijo in prispevajo k razvoju sposobnosti in obvladovanju spretnosti (Mikuš Kos, 1999, v Kiswarday, 2013). Varovalni vplivi so pomembni predvsem za otroke in mladostnike, ki odraščajo v neugodnih družinskih in socialnih okoljih. Zato so varovalni dejavniki v šoli najbolj povezani z zagotavljanjem varnega in sprejemajočega okolja, ki omogoča in spodbuja učenje vseh učencev, pri čemer je pomembno tudi zagotavljanje podpore in učne pomoči, in to predvsem učencem z učnimi težavami (Magajna, 2006, v Kiswarday, 2012).

Rezilientnost v šoli

V šolskem oziroma učnem kontekstu je rezilientnost opredeljena kot zmožnost učinkovitega učnega napredovanja kljub pogostejše prekinjenemu šolanju, neustreznemu poučevanju, vrzelim v znanju

(Waxman, 2004, v Kiswarday, 2014b), kot zmožnost učinkovitega vključevanja v pouk oz. razredno skupnost ter prizadevanje za učno uspešnost kljub težavam in stresnim izkušnjam iz vsakdanjega življenja (Naglieri in Le Buffe, 1999, v Kiswarday, 2014b) in kot zmožnost učenca, da se učinkovito spoprime z učnimi težavami, neuspehom, stresom in obremenitvami (Martin in Marsh, 2003; Meltzer, 2004; Margalit in Idan, 2004; Henderson, 2007, v Kiswarday, 2014b). Šola, ki spodbuja rezilientnost, vsestranski razvoj otrok in mladostnikov ter jih pripravlja na polnovredno življenje, je po mnenju Kiswarday (2011, v Stubelj, 2015) šola z naslednjimi lastnostmi: vabi k učenju in ustvarjanju, teži k odkrivanju in razvijanju talentov in močnih področij, daje velik poudarek sodelovanju, medsebojni pomoči in povezovanju, poleg znanja ji je pomemben tudi proces učenja in osebnostnega zorenja.

Učiteljevo spodbujanje rezilientnosti

Rezilientnost učiteljev je dinamičen proces, rezultat interakcije med človekom in okoljem (Beltman idr., 2011, v Dulc, 2016). Učitelj z otroki in mladostniki preživi veliko ustvarjalnega časa, v katerem mora ustrezno uravnovešati zunanje (objektivne) in notranje (subjektivne) okoliščine (učne pogoje), da bi omogočal in spodbujal aktivno udeležbo vsakega ter ustvarjal interaktivno in konstruktivno učno okolje. Pomoč, ki jo učenec potrebuje v procesu učenja, mora biti načrtovana v smislu podpore, ki je ves čas usmerjena v razvijanje čim večje samostojnosti, odgovornosti in kompetentnosti posameznika, ki so temelj njegove iniciativnosti, ustvarjalnosti in učinkovitosti (Grotberg, 1997; Benard, 1998, v Kiswarday, 2014b). V sodelovanju z učenci mora učitelj ustrezno zamejiti učno polje ter podati jasno in razumljivo strukturo dela, izbrati ustrezne oblike sodelovanja, zagotoviti potrebne vire pomoči in podpore, opredeliti cilje ter postaviti kriterije, ki bodo kazali pot do odličnosti (Henderson in Milstein, 2003, v Kiswarday, 2014b). Burgstahler in Sheryl (2001, v Kiswarday, 2014a) izpostavljata osem pristopov k poučevanju: pozitivno in spodbudno razredno klimo, medsebojno interakcijo in dinamično

Foto: Petra Duhannoy

povezovanje, dostopno in funkcionalno fizično okolje in učne pripomočke, raznolike metode poučevanja, učna gradiva in tehnologijo, povratne informacije, ocenjevanje ter prilagoditve, pomoč in podporo.

Spodbujanje rezilientnosti pri otrocih

Volpitta in Haber (2012, v Kiswarday, 2016) za spodbujanje rezilientnosti pri otrocih predlagata aktivno vzgojo: dopustiti otroku, da se sooči s težavami, ne reševati problemov namesto otrok, dopustiti, da del vzgojnih sporočil prinese posledice, pogovarjati se o učenju in učiti se učiti, preprečevanje situacije 'plavaj ali potoni', spodbuditi in okrepiti otroka/mladostnika za iskanje (strokovne) pomoči ter ugotoviti, kaj lahko otrok naredi, da bi se v šoli počutil bolje in bil uspešnejši.

Viri

- Dulc, Tjaša (2016): *Rezilientnost in profesionalni razvoj učiteljev razrednega pouka*. Magistrsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Kiswarday, Vanja Riccarda (2012): *Stališča učiteljev do možnosti razvijanja rezilientnosti pri učencih in dijakih*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Kiswarday, Vanja Riccarda (2013): *Analiza koncepta rezilientnosti v kontekstu vzgoje in izobraževanja*. *Andragoška spoznanja*, 19(3), str. 46–64.
- Kiswarday, Vanja Riccarda (2014a): *Ustvarjanje inkluzivnega učnega okolja*. *Vzgoja*, letnik XVI, št. 63, str. 21–23.
- Kiswarday, Vanja Riccarda (2014b): *Model spodbujanja rezilientnosti v šolskem okolju*. *Revija za elementarno izobraževanje*, št. 2, str. 41–61.
- Kiswarday, Vanja Riccarda (2016): *Recikliranje učnega stresa je priložnost za krepitev rezilientnosti*. *Vzgoja*, letnik XVIII, št. 70, str. 10–12.
- Novak, Bogomir (2016): *Opredelitve in načini spodbujanja rezilientnosti v šoli in izven nje*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 6. 12. 2016. Pridobljeno 6. 7. 2022 s spletne strani: <https://www.pei.si/opredelitve-in-nacini-spodbujanja-rezilientnosti-v-soli-in-izven-nje/>.
- Stubelj, Ana (2015): *Učiteljevo spodbujanje življenjske odpornosti in prožnosti pri otrocih s čustveno vedenjskimi težavami v osnovni šoli*. Diplomsko delo. Koper: Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem.
- Zolkoski, Staci M.; Bullock, Lyndal M. (2012): *Resilience in children and youth*. *Children and Youth Service Review*, letnik 34, št. 12, str. 2295–2303.

Academia operosorum Labacensium

Temelji nastanka Slovenske akademije znanosti in umetnosti

■ **Ivo Branimir Piry**, mag. znanosti, prof. geografije in zgodovine, je upokojeni državni podsekretar za regionalno politiko. Bil je raziskovalec na *Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani*, svetovalec vlade v *Zavodu RS za družbeno planiranje*, nato je delal na različnih mestih v državni upravi, in sicer na področju regionalnega razvoja. Bil je prvi direktor *Agencije RS za regionalni razvoj*. Med letoma 2008 in 2012 je bil svetovalec v *Odboru regij na Stalnem predstavništvu RS* pri *Evropski uniji* v Bruslju. Je avtor več razprav in člankov s področja prostorskega načrtovanja, regionalne politike in lokalne samouprave.

V prejšnji (96) številki revije Vzgoja smo predstavili učenca jezuitskega kolegija Janeza Gregorja Dolničarja, pobudnika in enega najbolj delovnih operozov ter pisali o začetkih Akademije delovnih Ljubljančanov (Academia operosorum Labacensium – AOL). Ta prva znanstvena akademija je odločilno vplivala na razvoj znanosti in umetnosti v slovenskem kulturnem prostoru. Z ustanovitvijo AOL so bili simbolno postavljeni temelji sedanje Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Zgodovinske okoliščine ob ustanovitvi

Evropo je konec 16. stoletja zajelo znanstveno in umetniško delovanje, ki so ga narekemale italijanske akademije. Pojavilo se je tudi v Ljubljani, pobudnika sta bila zdravnik Marko Gerbec in zgodovinar Janez Gregor Dolničar, imenovan tudi Providus, oba Slovenca in aktivna člana akademije v Nürnbergu (Koncilija, 2018). Za vrhni sloj tedanje družbe, plemstvo in duhovščino, v manjši meri meščanstvo, je bilo v tistem času značilno pogosto potovanje v Srednjo Evropo in Italijo. V Ljubljano so prihajali umetniki in izobraženci, pa tudi trgovci in obrtniki, duhovniki in redovniki iz Nemčije, avstrijskih dednih dežel in Italije. Na prelomu stoletja je bila Ljubljana pod vplivom dveh visoko razvitih kulturnih območij,

iz katerih so kranjski razumniki črpali spodbude za svoje intelektualno delo. Doba razsvetljenstva je povezana z osamosvojitvijo meščanstva, ki se je začelo osvobajati vezi fevdalne družbe, države, Cerkve, religije in kulture. Razsvetljenci so za edino veljavno avtoriteto razglasili

li človeški razum, čute in izkustvo. Filozofske podlage so bile racionalizem, senzualizem, empirizem in utilitarizem (Sodnik, 1939). Mesta pri nas so bila v primerjavi z drugimi evropskimi mesti sorazmerno majhna. Največja je bila Ljubljana (okrog 7000 prebivalcev, od tega 4000 znotraj obzidja). Po koncu protireformacije so med višjimi sloji delovali jezuiti in s šolami vplivali zlasti na plemstvo in meščanstvo.

Zaradi boljše izobrazbe duhovščine in zaradi potreb po uradnikih vedno močnejše državne organizacije je bilo treba urediti tudi šolstvo. Šole so bile na-

menjene le tistim, ki so nameravali doseči višjo izobrazbo. Zato so bile v 17. stoletju osnovne šole redke. Učni jezik je bil nemški, le ponekod so verouk poučevali v slovenščini. Višje šolstvo so organizirali jezuiti.

V glavnih mestih dežel so ustanovili gimnazije. Latinščina je bila ne le učni, ampak tudi pogovorni jezik profesorjev in študentov. Jezuiti so imeli v Ljubljani, Gorici in Celovcu povprečno okrog 500 učencev. Uvedli so tudi enoletna ali dvoletna predavanja iz teologije, kasneje še dvoletni ali triletni študij filozofije (Reisp, 1994).

Ustanovitev prve akademije v Ljubljani

V Ljubljani je 12. marca 1689 nastala prva *Societas unitorum* ali *Akademija združenih*. V njeno spominsko knjigo se je ob ustanovitvi vpisalo 26 članov. Namenjena je bila plemičem, izobražencem in uglednim meščanom. Bila je laično združenje vodilnih znanstvenikov in javnih delavcev na Kranjskem. Med njimi srečamo kronista, zgodovinarja in pravnika Janeza Gregorja Dolničarja, ljubljanskega župana Janeza Krstnika Dolničarja in Gabrijele Ederja pl. Edenburga, zdravnike Marka Gerbca, Janeza Krstnika Pettermanna, Janeza Gašparja Corussija, Janeza Pavla pl. Qualiza (Dolinar, 1994).

Začetek kulturnega preroda v Italiji pomeni akademija *Arkadija*, ki je leta 1690 nastala v Rimu. Bila je središče živahnega književnega ustvarjanja v Rimu, nato

pa po vsem Apeninskem polotoku. Tri leta (na božič 1693) po njenem nastanku je skupina ljubljanskih izobražencev osnovala učeno družbo operozov po italijanskih zgledih: *Academia operosorum Labacensium* (AOL, Akademija delovnih Ljubljančanov). Želeli so prispevati k razvoju znanosti in umetnosti ter Ljubljano uvrstiti med priznana kulturna središča Evrope. AOL je bila številčno odprta in osredotočena predvsem na področje znanosti in le deloma na področje umetnosti. Vrednote, kot so intelektualna zavzetost, skrb za skupno duhovno rast in sodelovanje, so postale za številne izobražence izhodišče njihovega znanstvenega dela. Med ustanovne člane AOL se je vpisalo tudi osem ustanovnih članov *Akademi-je združenih* (imenovane tudi Dizmova bratovščina). Med tujci, ki so bili sprejeti med ljubljanske operoze, je bil tudi ustanovitelj rimske *Arkadije* Mario Crescimbeni (Pirjevec, 1994). Med akademiki pa ne srečamo nobene- ga jezuita, čeprav je bil jezuitski kolegij v Ljubljani takrat na višku svoje slave in moči. Od ustanovitve AOL (leta 1693) do njenega prvega javnega nastopa (leta 1701) je v ljubljanskem kolegiju izmenoma delovalo šest profesorjev moralne teologije, ki so se razmeroma hitro menjavali. Jezuitski profesorji so bili v Ljubljani le neke vrste 'gostujoči profesorji', medtem ko je glavnina njihovega dela potekala drugje, največkrat na graški univerzi.

Pravila akademije

Akademsko pravila (*leges academicae*) so predstavljala statut družbe. Ta našteva tri področja dejavnosti: teologijo, pravo in medicino. Viktor Steska je v prvi zgodovinski razpravi o AOL, objavljeni leta 1900, med prvimi 23 člani naštel 13 pravnikov, šest duhovnikov in štiri zdravnike. Med vsebinskimi določbami je zlasti zanimiva obljuba, kot opisuje Marijan Smolik, »da bodo že včlanjeni in morebitni novi akademiki, ki si imajo izbrati ime, povezano s čebelo kot simbolom marljivosti, v skladu s svojo izobrazbo in zanimanjem izdajali svoje spise v zbornikih pod naslovom 'Učene razprave (*eruditiones academicae*) ljubljanskih akademikov, teološke, juridične, medicinske,

politične itn.' Glede vsebine si sprva niso bili edini; eni so namreč dajali prednost rimski zgodovini (gesta Romanorum, bržkone s posebnim poudarkom na krajevni zgodovini v smislu Schönlebnovega dela *Aemona vindicata*), drugi državovznanskim razpravam z zgodovinskega ali nra- vstvenega vidika, tretji spet samo pravoznan- skim razpravam. V letnih zbornikih naj bi objavili po eno stoletje, začenši s Kristusovim rojstvom« (Smolik, 1994: 61–72).

Kmalu po ustanovitvi AOL so se pojavile specializirane akademije za posamezna umetno- stna področja, najprej (1701) *Academia philcharmonicorum* za glasbo, leta 1702 *Academia incultorum* za likovno ume- tnost in nazadnje še *Academia Emonia* za besedne umetnosti kot nekakšna podru- žnica rimske *Arkadije*.

Člani AOL so vsako leto organizirali slo- vesno zborovanje in štiri akademska za- sedanja ter tam ocenjevali sadove znan- stvenega raziskovanja. Poimenovali so se 'apes' (čebele) in prevzeli akademsko geslo *Nobis atque aliis-operosi*. Čebela je že v antiki veljala za simbol ali metaforo pesništva. Kot simbol operozov je bila iz- brana s preudarkom, saj so ji pripisovali številne zelene lastnosti: pridnost, po- gum, deviško čistost, slog, snažnost, raz- zumnost in smisel za umetnost, življenje v urejeni skupnosti ali državi. Predvsem pa naj bi bili operozi pridni kot čebele. Medtem ko zamisel o letnih zbornikih ni dala sadu, pa je operozom skoraj po na- ključju uspelo ustanoviti javno znanstve- no knjižnico. Njen osnovni fond hrani *Semeniška knjižnica* v Ljubljani. S podpi- som ustanovne listine 30. maja 1701 so prošt Prešeren (predsednik AOL), dekan Janez Anton Dolničar in ljubljanski škof Sigismund Krištof Herberstein skleni- li po smrti izročiti svoje knjige v javno uporabo. Operozi so s tem preprečili, da bi se z njihovimi bogatimi osebni knji- žnicami zgodilo podobno kot s knjižnico njihovega starejšega sodobnika barona Valvasorja, ki jo je moral prodati in jo je kupil zagrebški škof.

Ponovno rojstvo AOL

AOL je okoli leta 1725 začasno zamrla. Toda že leta 1779 oz. 1781 so jo v dru- gačnih zgodovinskih razmerah obnovili slovenski prosvetljenci: šolnik in jeziko- slovec Blaž Kumerdej, prevajalec

Biblije Jurij Japelj, pesnik, urednik in izdajatelj prve- ga almanaha slovenskih posvetnih pesmi Feliks Dev, magister kirur- gije Anton Makovic, zgodovinar, dramatik in prevajalec Anton Tomaž Linhart, jezi- koslovec Marko Pohlin, bibliotekar Franc Ksaverij

Paradiž in še kakih deset dru- gih članov. Ti so v naslednjih dveh desetletjih ustvarili vrsto znanstvenih in umetniških del z različnih področij. Na prvo mesto so postavili slovensko zgodo- vino in slovenski jezik, ki so ga utemeljili Trubar, Dalmatin in Krelj v 16. stoletju. Ob tem so se posvečali tudi drugim je- zikom, pesništvu, govorništvu, filozofiji, medicini in pravi. Za razliko od prve AOL, ki je bila po duhu še humanistična, po uporabi jezikov v razpravah še nem- ška in latinska, vendar po zavesti glavnih članov slovenska oz. kranjskodom- vinska, je bila obnovljena akademija po duhu kritično racionalistično usmerjena, po rabi jezika in po svojih narodnobi- teljskih namenih pa že izrazito slovenska (Prosen, 2001).

Ideje razsvetljenstva so sprožile in kre- pile smisel za organizacijo znanstvenega dela, tudi za obnovitev AOL. Linhart je v slavnostnem govoru ob ustanovitvi po- vedal, da prevzeta pravila niso tako do- bra, kakor so častitljiva po svoji starosti, ob tem pa je izpostavil tudi eno od vodil- nih idej prosvetljenske filozofije: avtono- mnost mišljenja.

O razlogih za kratek obstoj AOL obstajajo v stroki različne domneve, vendar naj ta ne bi bil posledica različnih znanstvenih in idejnih oziroma nacionalnih razhajanj med člani, temveč je AOL verjetno raz- pustila oblast. Zato so Linhart in drugi člani največji del svojih znanstvenih in umetnostnih prizadevanj uresničevali v naslednjih letih in desetletjih zunaj AOL, nekateri v Zoisovem krožku preroditeljev.

Predhodnica današnje SAZU

Ustanovitev prve ter kratkotrajno delovne druge AOL sta bila zametka vrhunske ustanove znanosti in umetnosti pri Slovencih, kakršno so skušali večkrat obuditi tudi v 19. stoletju, praviloma v prelomnih trenutkih naše zgodovine, npr. v času Ilirskih provinc, v letu 1848 (pomlad narodov). Bolj organizirano prizadevanje je potekalo v okviru *Slovenske matice* v drugi polovici 19. stoletja, ko so bila k temu pritegnjena tudi druga humanistična društva. Ustanovitev akademije se je uresničila šele v Kraljevini Jugoslaviji, potem ko je bila leta 1919 v Ljubljani ustanovljena univerza. Tedaj so *Znanstveno društvo za humanistične vede*, *Slovenska matica*, *Narodna galerija* in društvo *Pravnik* začeli priprave za ustanovitev akademije. Pri tem jih ni ovirala samo centralistična politika prve jugoslovanske države, temveč s svojim pasivnim odnosom do njihovih prizadevanj tudi akademiji znanosti in umetnosti v Zagrebu in Beogradu. Pred ustanovno skupščino slovenske *Akade-*

mije znanosti in umetnosti 12. novembra 1938 v Ljubljani je bilo imenovanih njenih prvih osemnajst rednih članov, 4. januarja 1939 pa po kraljevem ukazu tudi njen prvi predsednik, Rajko Nahtigal, slavist jezikoslovec, ki je to nalogo opravljal do leta 1942.

Akademija je delovala tudi med drugo svetovno vojno pod predsedstvom Milana Vidmarja (1942–1945). Kljub kulturnemu molku je v mejah narodne zavednosti nadaljevala izdajateljsko dejavnost, ni pa organizirala slavnostnih srečanj ter sprejemala novih članov. Ob koncu vojne pa je doživela posege nove oblasti in pod predsednikom Francetom Kidričem (1945–1950), literarnim zgodovinarjem, tudi strukturno in personalno širjenje ustanove (šest razredov, novi inštituti in zavodi). Leta 1948 je bila *Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani* z zakonom preimenovana v *Slovensko akademijo znanosti in umetnosti*, izgubila pa je tudi svojo avtonomijo. Slednja ji je bila deloma povrnjena z nekoliko bolj liberalno zakonodajo šele leta 1980 (Bernik, b. d.). ◀

Viri fotografij

- Poštna znamka ob 300-letnici
Vir: <https://www.rad.sik.si/wp-content/uploads/2018/08/Academia-operosorum-RAD.pdf>
- Spominski tolar ob 300-letnici
Vir: <https://en.numista.com/catalogue/pieces48616.html>

Literatura

- Bernik, France (b. d.): Zgodovina. Nastanek in delovanje SAZU. *Sazu.si*. Dostopno na: <https://www.sazu.si/zgodovina>.
- Dolinar, France Martin (1994): Od Dizmove bratovščine do Akademije delovnih v Ljubljani. V Gantar, Kajetan (ur.): *Academia operosorum. Zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve*, str. 35–46. Ljubljana: SAZU.
- Koncilija, Franci (2018): *Academia operosorum Neovidium. KD Severin Šali*, 5. 12. 2018. Dostopno na spletni strani: <https://kd-severinsali.si/zanimivosti/academia-operosorum-neovidium>.
- Pirjevec, Marija (1994): *Academia operosorum* in njeni stiki z Italijo. V Gantar, Kajetan (ur.): *Academia operosorum. Zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve*, str. 23–34. Ljubljana: SAZU.
- Prosen, Marijan Majo (2001): Kulturna zakladnica preteklosti. *Radar*, št. 276 (2001), str. 47.
- Reisp, Branko (1994): Zgodovinski okvir delovanja prve znanstvene akademije v Ljubljani. V Gantar, Kajetan (ur.): *Academia operosorum. Zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve*, str. 7–19. Ljubljana: SAZU.
- Smolik, Marijan (1994): Janez Krstnik Prešeren in prva javna znanstvena knjižnica v Ljubljani. V Gantar, Kajetan (ur.): *Academia operosorum. Zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve*, str. 61–72. Ljubljana: SAZU.
- Sodnik, Alma (1939): Filozof F. S. Karpe in njegov odnos do akademije operozov. *Sodobnost* (1933), letnik 7, št. 11. Dostopno na spletni strani: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-T5N245MW/320d3181-1a33-4096-a2df-7a944bcb868/PDF>.

Foto: Marko Hrovat

Lidija Golc **Še malo**

Kaj pa, če seme še ni dozorelo?
Kaj, če je padlo na skalo?
Kaj, če ima prenežno lupino
in se je posušilo, preden
se je napelo, da bi rodilo?

Ostane čakanje, upanje in verovanje:
saj bo, saj bo ozelenelo,
proti svetlobi roke stegnilo.
Tudi ko se bo stemnilo,
bo seglo skozi temo:

Tu sem, tu smo.

Še malo počakajmo.

Sama sem bila nemočna

■ **Učiteljica**, učiteljica z dvajsetletnimi izkušnjami, ki se mora še veliko naučiti.

Včeraj smo imeli pedagoško konferenco, na kateri smo izrekli vzgojni opomin nekemu osmošolcu. Ker sem bila pred božičem s tem fantom na taboru, sem učiteljem povedala zgodbo, ki pravzaprav nima neposredne zveze z opominom.

»Na taboru je bilo zaželeno, da učenci telefone pustijo doma. Kdor se mu ni mogel odreči, nam ga je učiteljicam oddal v ponedeljek in ga je lahko dobil vsak dan po kosilu za slabo uro. S tistim, pri katerem smo ga v torek našli ali ga je sam oddal, smo se dogovorili, da ga dobi v petek na avtobusu. Tako se je zdelo učencem pravično in s tem nismo imeli več težav. Omenjeni učenec pa se je dva dni hvalil, da je telefon pustil doma. V torek zvečer sem ga želela zaradi nemira prestaviti v drugo sobo. Ker ni želel, sem prijela njegovo blazino, da bi mu pomagala pri selitvi. Tako sem po naključju v blazini našla njegov telefon in mu ga, seveda, vzela. Ker ga nisem vrnila, je začel vpiti, jokati, loputati z vrati, preklinjati ... Tako je razgrajal še vsaj dve uri. Tisti večer ga je mirila njegova razredničarka. Zjutraj so bili vsi učenci zaradi nočnega nemira razburjeni. Zato sem vsem razložila, kaj se je zgodilo. Ker smo dogodku vzeli skrivnostnost, se o njem čez dan niso več pogovarjali. Zvečer, ko so imeli zabavni večer, sem tega učenca povabila na pogovor, da se dogovoriva, kje bo spal. V tisti sobi je bil namreč tudi sladkorni bolnik in je imel zaradi incidenta povišan sladkor. Fant se je razburil, da bo ostal v tej sobi in naj mu takoj vrnem telefon. Razložila sem mu, da ne more ostati v tej sobi in da telefon dobi na avtobusu. In takrat se je začelo. Jok, izsiljevanje, preklinjanje, loputanje ... Zahteval je telefon, da pokliče mamo in da bi šel domov, samo ne more, ker je šla mama ta teden v Španijo. Ko sem mu ponudila drug telefon, ga je zavrnil in zahteval svojega. Iz njega so bruhale kletvice in želel mi je le najslabše. Takrat sem se vprašala, kaj sploh lahko naredim. Ker sem verna, sem ga začela v svojih mislih blagoslavlјati, pošilјati

pozitivne misli. On je norel, jaz pa sem mirno sedela, se z njim umirjeno pogovarjala in ga v svojem srcu blagoslavlјala. Vsak, ki je medtem prišel v stavbo, se je hitro umaknil. Po eni uri se je odpravil k sošolcem in se vedel, kot da tega dogodka ni bilo. Zvečer se je sam prestavil v drugo sobo in za telefon je prvič vprašal na avtobusu. Spoznala sem, da je genij v mani-

puliranju, odvisen od telefona, za vsako njegovo besedo si mislim, da morda drži, morda ne, in mama je pri njem popolnoma nemočna.«

Danes, ko sem tekla po hodniku (saj poznate to ;), me je ustavila sodelavka, me objela in rekla, da mi mora čestitati, ker sem povedala to zgodbo na konferenci. Rekla je: »Pa ti si prav pričevala! To moramo povedati, ne smemo biti tiho. Tako sem vesela!«

Bi morala napisati, da sem se počutila nemočno? Verjamem, da je naslov pravi. Vedno imamo ob sebi nekoga, ki nam z veseljem pomaga. ◀

Foto: Peter Prebil

Vonj učencev in učitelji

■ **Erika Ašič**, univ. dipl. soc. del., je zaposlena v DKPS. Je koordinatorka organizacijskega odbora za pripravo mednarodne konference Vzgoja za ljubezen do domovine in države ter urednica e-zbornikov te konference. Ima dolgoletne izkušnje z delom v uredništvu revije *Vzgoja*.

Po vsej verjetnosti bo otrok z neprijetnim vonjem v družbi odmaknjen, deležen žaljivk in zmerjanja. Pozoren, odgovoren, srčen in iznajdljiv učitelj lahko to velikokrat prepreči. S tem se izboljšajo otrokova samopodoba, odnos in učno-vzgojni proces.

Vonj je pomemben

Čutilo za voh se nahaja v vohalnem delu nosne sluznice (zgornja tretjina nosne sluznice). Neposredno je povezano z možgani, s hipokampusom in amigdalo, ki sta odgovorna za učenje, pomnjenje in čustvovanje, kar je ključni razlog pomena vonja za človeka. Ljudje smo različno občutljivi na vonjalne dražljaje. Nekatere situacije vonjalni prag povečajo (npr. postenje, nosečnost) ali ga znižajo (npr. prehlad). Občutljivost na vonj je manjša kot

pri živalih ter manjša kot občutljivost drugih čutil pri človeku. Na vonj se prilagodimo, občutljivost pa se hitro vrne. (Arnau, 2001; Pečjak, 1977: 79)

V zadnjih letih so prisotni še trije pomembni vzroki, da vonjamo manj oz. da imamo manj vonjalnih dražljajev: maske, ki jih nosimo, da bi se zaščitili pred boleznijo; okrnjen vonj po prebolelem covidu-19 ter digitalizacija – veliko stvari delamo s pomočjo različnih digitalnih pripomočkov in aplikacij ter brez oseb-

nega stika (služba, šola, stiki s prijatelji in sorodniki, zabava, kultura, nakupovanje, urejanje upravnih zadev itd.).

Za človeka so vonjave v osnovi prijetne ali neprijetne in ga usmerjajo h koristnim snovem ali ga odvrtačo od škodljivih (Pečjak, 1977: 80). Prijeten in neprijeten vonj se procesirata drugače, drugačna sta centralnoživčna obdelava in čustveni odziv (npr. prevodnost kože, bitje srca). Človek neprijetne vonjave prepozna neodvisno od starosti, medtem ko je prepoznavanje

Foto: Nataša Pezdir

prijetnih vonjav odvisno od starosti. Hitreje se odzovemo na neprijetne vonjave, ki v nas pustijo tudi daljši vtis. (Konstantinidis idr., 2006) Malček se na vonj odziva drugače kot odrasel človek; otrok naj bi se šele okrog osmega leta starosti 'poenotil' s kulturo, v kateri živi (kaj je neprijetno/prijetno) (Kocuvan, 2017).

Neprijeten vonj je povezan z revščino, neurejenostjo, umazanijo, boleznijo, vonjem po smrti, taborišču, natrpanostjo ljudi, ujetostjo, izkoriščanjem. Prijetne vonjave pa so povezane s čistočo, urejenostjo, denarjem, ugledom, višjim slojem, močjo, svobodo, ugodjem, v nekaterih okoliščinah tudi z upanjem na preživetje (npr. kruh v taborišču), s spomini na prijetne dogodke ... (Schlögel, 2021; Ramšak, 2020; Classen idr., 1994)

Človek je celostna osebnost (Ramovš, 2017; Frankl, 1994). Kar zazna naše telo, vzpostavi povezavo v možganih in vpliva na spoznavanje, čustva, vedenje, odnos do sebe, na vzpostavljanje odnosov z drugimi ter na naš odnos do okolja, tudi do preteklosti. Vonj prodre v naše možgane in povzroča odziv, česar ne moremo preprečiti. Vonj je zelo pomemben za naše življenje: opozarja nas na nevarnost; sporoča nam o nekaterih boleznih (alzheimerjeva, parkinsonova bolezen, vnetje ustne votline, sinusov ...); da je nekaj za nas koristno (vonj hrane, ki jo potrebuje telo); nekatere dišave spodbujajo željo po hrani; nekateri vonji nas spominjajo na določene ljudi, dogodke, situacije, kraje, življenjska obdobja, občutke; v vonju se odražajo življenjska obdobja (novorojenček, otrok, pubertetnik, starostnik) ter hrana, ki jo zaužijemo (česen, mesna hrana, veganska hrana ...); vonjave spodbujajo določene občutke; zaznavanje s čutilom (vonjanjem) omogoča spoznavanje, to poveča pomnjenje, ki povečuje razumevanje, to pa razsojanje, odločanje, spomin; vonj vpliva na to, s kom se družimo ter tudi na razvoj predsodkov. (Majid, 2021; Ramšak, 2020; Schlögel, 2021; Stojanović, 2017; Classen idr., 1994; Kocuvan, 2017)

Vonj v šolskem okolju

Veččutno učenje, celostna vzgoja upošteva človekovo dostojanstvo ter z upoštevanjem vseh čutov spodbuja dolgotrajno

pomnjenje in uspešno učenje. Na to naj bi še posebej pazili učitelji na vseh stopnjah ter razvijali ostrino zunanjih in notranjih čutil. (Šepec, 2013; Tomić, 2003; Komenisky, 1958; Marentič Požarnik, 2018)

V šoli je lahko tudi vonj nekoga razlog, da ga ostali sošolci izločijo, se ga izogibajo. Odpor do takega otroka se lahko (nezavedno) pojavi tudi pri učiteljih. Razlogi za otrokov neprijeten vonj so lahko šibke socialne, higienske in/ali zdravstvene razmere.

Odnosi med učitelji in učenci zelo pomembno vplivajo na razredno klimo, s tem pa na kakovost učnega procesa, na uspešnost učenja in poučevanja ter na razvoj osebnosti – tako učenca kot učitelja (Marentič Požarnik, 2018: 249–258).

Dojemanje vonja učencev s strani osnovnošolskih učiteljev

V raziskavi me je zanimalo, kako učitelji dojemajo vonj učencev, kako se ob njih počutijo, kako se nanje odzivajo ter kaj storijo, ko pri učencu zaznajo dlje časa trajajoč neprijeten vonj.

Vprašanja v spletnem vprašalniku so bila odprtega in zaprtega tipa. Ustrezno izpolnjenih je bilo 54 vprašalnikov, do konca jih je bilo izpolnjenih 48, izpolnilo jih je sedem moških in 41 žensk. Anketo so izpolnjevali med 14. in 20. 3. 2022. Vprašanja odprtega tipa sem obdelala kvalitativno (Mesec, 1997).

Večina vprašanih (47, to je 87 %) meni, da imajo izostren čut za vonj. Vsi vprašani zaznavajo določen vpliv vonja na človekovo počutje, od tega skoraj vsi (52) menijo, da je vonj (zelo) pomemben dejavnik počutja.

Vonj učencev v razredu je za učitelje pomemben, učitelji ga zaznajo in se ga zavedajo. Večina učiteljev (49) je namreč odgovorila, da zazna različen vonj učencev, pet jih različnega vonja učencev ne zazna. Navajali so neprijeten vonj zaradi preveč ali neprimerne uporabe dezodorantov (v kombinaciji s prepotenostjo pri športni vzgoji in/ali umazanimi oblačili in/ali telesom); zaradi kajenja (pasivnega ali aktivnega) ter zaradi razvojnega obdobja (puberteta). V manjšem deležu so navajali slabe higienske in življenjske razmere

(vonj po plesni, dimu, izločkih), nekaj pa jih je neprijeten vonj povežalo z boleznijo (debelost, gniloba zob). Navajam zanimiv primer učiteljice: »Učenka je precej časa imela izrazit vonj iz nosu, pogovorila sem se s starši. Bili so hvaležni, ker so odkrili zdravstveni vzrok in ga pozdravili.«

Odgovori kažejo, da so ob neprijetnem vonju učenca tudi učiteljevi občutki in počutje neprijetni, nelagodni, nekateri omenjajo celo gnus in grozo. Nekateri so zaznali tudi odziv telesa (slabost, nezaveden fizični odmik, težko dihanje). Zelo malo je bilo odgovorov o nevtralnosti oz. rahlem negativnem počutju, nihče pa ni zapisal, da bi se ob neprijetnem vonju učencev počutil prijetno. Postavlja se vprašanje, ali se lahko učitelj ob neprijetnem vonju učenca/-ev nezavedno obnaša nevtralnno oz. objektivno enako kot do drugih učencev oz. enako kot do tistih s prijetnim vonjem.

Na vprašanje, ali jim je kdaj ob neprijetnem vonju učencev postalo fizično slabo, je 11 učiteljev (od 47) odgovorilo, da že imajo takšno izkušnjo.

Ko so učitelji zaznali neprijeten vonj učenca, so npr. odprli okno, nekateri so se pogovorili z razredničarko oz. svetovalno delavko, drugi na glas opozorili razred, da se določene stvari opravijo v sanitarijah (izpuščanje plinov, parfumiranje). Nekateri učitelji se zavedajo posledic, ki jih lahko imajo neprijetne vonjave za položaj otroka/mladostnika v razredu. Zavedajo se svoje soodgovornosti do otroka in mu skušajo pomagati, da bi se naučil pravilne higiene in da ne bi bil zaradi neprijetnih vonjav odrinjen tako s strani vrstnikov kot učiteljev.

Na vprašanje, ali so učitelji kdaj zaradi premočnega otrokovega vonja vstopili v stik z njegovimi starši, jih je večina (39 od 44) odgovorila, da ne. Pet jih je stopilo v stik s starši.

Od 48 učiteljev jih ima 22 izkušnjo, da je učenec imel dlje časa trajajoč neprijeten vonj. Od tega jih je 13 to težavo reševalo na enega od načinov: neposredno z otroki, v razredu ter s pomočjo drugih pomembnih odraslih (znotraj šolskega prostora ali pogovor s starši). Večinoma so bili uspešni. Odgovori pri tem vprašanju nam sporočajo, kako pomembna je vloga učitelja in kako veliko lahko naredi učitelj

za otroke, ki jih poučuje; če je do njih pozoren, če je na delovnem mestu s srcem, če zna svoja opažanja in skrbi izraziti na pravi način.

Vonj sooblikuje odnos

Kljub temu da imamo zaradi digitalizacije, nošenja mask ter posledic zaradi covid-19 manjše možnosti vonjanja, nam raziskava kaže, kako vonj pomembno soustvarja odnose tudi v učno-vzgojnem procesu. Človek je celostno bitje, njegove razsežnosti (telesna, duševna, duhovna, socialna) so povezane in soodvisne. Ko

zavonjamo nekaj prijetnega, pomirjujočega, vzbudi v nas prijetno počutje, tudi na telesni ravni. Ko zavonjamo nekaj neprijetnega, odbijajočega, se skremžimo, odmaknemo, v nas sproži neprijetne občutke in temu primerne (tudi telesne) odzive.

Raziskava je pokazala, da je za večino učiteljev vonj učencev pomemben in ga zaznavajo. Večinoma poznajo tudi vzroke za neprijeten in moteč vonj otrok in mladih. Manj pa je takšnih učiteljev, ki skušajo do otroka oz. mladostnika pristopiti odgovorno, zavedajoč se vpliva njegovega neprijetnega vonja na njegovo

samospoštovanje ter socialni položaj. To ni lahko, gre za zelo osebne in občutljive stvari, ki pa so pomembne za prihodnost odnosa med učiteljem in učencem, med učenci samimi in tudi za otroka, ki ima s tem težave. Po vsej verjetnosti bo otrok z neprijetnim vonjem v družbi odmaknjen, deležen žaljivk in zmerjanja. Pozoren, odgovoren, srčen in iznajdljiv učitelj lahko to velikokrat prepreči. S tem se izboljša tudi učno-vzgojni proces, saj je težko verjeti, da bi učitelj do učenca, ki v njem vzbuja odpor, neprijetne občutke, celo gnus ali grozo, kot so navedli učitelji v tej raziskavi, pristopil z enako naklonjenostjo kot do nekoga, ki ima prijeten vonj.

Učitelj je odgovoren za otroke in mlade. Njegova naloga je, da ustvarja varno, spodbudno in odprto okolje. ◀

Viri in literatura

- Arnau, Eduard (2001): *Človeško telo*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Classen, Constance; Howes, David; Synnott, Anthony (1994): *Aroma*. New York, London: Routledge.
- Frankl, Viktor Emanuel (1994): *Volja do smisla*. Celje: Mohorjeva družba.
- Iordanis, Konstantinidis; Hummel, Thomas; Larsson, Maria (2006): Identification of unpleasant odors is independent of age. *Archives of Clinical Neuropsychology*, 21, str. 615–621. Pridobljeno 7. 1. 2022 s spletne strani: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0887617706000783>.
- Kocuvan, Maja (2017): *Pomen vonja in njegov vpliv na nekatere dimenzije zaznane vrednosti izobraževalnih storitev*. Magistrska naloga. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Univerza v Mariboru.
- Komensky, Jan Amos (1958): *Velika didaktika*. Ljubljana: Zveza pedagoških društev LR Slovenije.
- Majid, Asif (2021): Human Olfaction at the Intersection of Language, Culture, and Biology. *Trends in Cognitive Sciences*, 52(2), str. 111–123. Pridobljeno 7. 1. 2022 s spletne strani: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1364661320302771>.
- Marentič Požarnik, Barica (2018): *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Mesec, Blaž (1997): *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo, Univerza v Ljubljani.
- Pečjak, Vid (1977): *Psihologija spoznavanja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Ramovš, Jože (2017): *Sožitje v družini*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, Društvo Mohorjeva družba; Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
- Ramšak, Mojca (2020): Družbeni konteksti vonjav. V Mateja Gaber (ur.): *Fenomen Chanel* (str. 29–39). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Schlögel, Karl (2021): *Vonj imperijev*. Ljubljana: Beletrina.
- Stojanovič, Biljana (2017): Didaktičke igre u funkciji razvoja percepcije kod dece na prelazu iz predškolskog na školski uzrast. V Silva Bratož (ur.): *Razsežnosti sodobnih učnih okolij* (str. 377–389). Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Šepec, Vanja (2013): Uporaba veččutnega poučevanja pri pouku tujih jezikov. *Vestnik za tuje jezike*, 5(1/2), str. 275–289. Pridobljeno 4. 1. 2022 s spletne strani: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-JW0ZVU6A>.
- Tomič, Ana (2003): *Izbrana poglavja iz didaktike*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Center za pedagoško izobraževanje.

Foto: Peter Prebil

Spodbujanje bralnih navad na razredni stopnji

■ **Tina Šifrer Gazvoda**, univ. dipl. prof. razrednega pouka, ima naziv svetovalka. Je učiteljica petega razreda na OŠ *Strazišče Kranj*. Vodila je otroški pevski zbor in projekt *Branje s psom*, je učiteljica plavanja.

Kot učiteljica razrednega pouka opažam, da zanimanje za kakovostno literaturo upada, učenci berejo vedno bolj preprosto čtivo, zato se tudi slabše pisno in ustno izražajo. Mnogi med njimi branja ne marajo, veliko jih doživlja knjige kot nujno zlo. V nadaljevanju bom predstavila nekaj predlogov, ki so v mojih desetih letih poučevanja pokazali, da močno vplivajo na bralne navade otrok.

Branje

Branje je osnovna veščina, ki jo ljudje v sodobnem svetu potrebujemo za vsakodnevno sporazumevanje s svetom. Učenci razvijajo osnovne bralne zmožnosti že od prvega razreda, najprej s spoznavanjem črk, nato s pisanjem in branjem krajših besedil. Večini otrok so pravljice zelo pri srcu, ko pa morajo začeti brati sami, jih veselje mine, saj je branje svojevrsten napor. In prav področje branja je eno tistih, kjer celotna družba vzgaja posameznika, saj vsega dela ne more opraviti en človek. Širša skupnost, ki je del otrokovega vsakdana, je tista, ki oblikuje, vzdržuje in krepi njegovo

bralno navdušenje. Mnogi si sicer predstavljajo, da se otrok nauči brati v šoli. To je deloma res, saj se bo naučil, a pri branju je potrebne veliko vaje, da bo postal tudi dober bralec. Če bi vso vajo hoteli opraviti v šoli, bi lahko učenci pri pouku vsak dan zgolj brali, saj bi za ostalo zmanjkalo časa. Zato je zelo pomembno tudi širše okolje, ki gradi na temeljih, postavljenih pri pouku.

Dnevna rutina

Lep slovenski pregovor pravi: »Navada je železna srajca.« To gotovo drži tudi za bralne navade. Kdor uspe v svoj vsakdan vklju-

čiti obvezno branje, se mu bodo knjige usedle v srce. Podobno je z otroki, le z eno razliko: večinoma niso zmožni predvideti dolgoročnih pozitivnih posledic, ki bi jih takšna navada imela zanje. Zato potrebujejo spodbude odraslih. Zelo pomembno pri vzpostavljanju dnevne rutine je, da določimo stalen prostor, urnik in minimalno trajanje branja.

Stalen prostor je pomemben zato, ker se bo otrok nanj navadil in ga bodo predmeti v okolici manj motili, kot če bi vsakič bral drugje. Lahko ga popestrimo in naredimo privlačnejšega, na primer z mehko odejo, poskrbimo za dobro osvetlitev in primerno temperaturo.

Določitev urnika ni nujno točno določena ura, lahko je samo orientacijsko določen čas za branje – po domači nalogi, pred spanjem, po kosilu ipd. Ta korak otroku onemogoča, da bi branje prelagal na čas, ko le-tega ne bo več in bo moral iti spat. Poskrbimo tudi za mir med branjem.

Minimalno trajanje branja naj predstavlja neko časovno omejitve, ki mora biti privlačno kratka. S tem dosežemo, da otroka ne bo skrbelo, ali zmore tako dolgo brati, in bo čas nevede podaljšal. Pa tudi časa nam ne more zmanjkati, če si za cilj zastavimo zgolj nekaj minut dnevno, kasneje pa (z odraščanjem) čas podaljšujemo. Otrok naj bo soudeležen pri določanju trajanja branja. Nikakor pa ne smemo pristopiti kampanjsko, da bi na primer v ponedeljek branje trajalo tako dolgo, kot bi sicer prebral v treh dneh, potem pa mu v torek in sredo ne bi bilo treba brati. Pomembna je ravno doslednost pri vsakodnevnem utrjevanju in napredovanju.

Učitelji pogosto želimo pomagati s tem, da učencem pripravimo bralne liste, kamor

starši dnevno beležijo otrokovo bralno dejavnost. To večino zadostno motivira, razen če nimajo podpore staršev. Takrat smo učitelji nemočni.

Najprej na glas

Starši pogosto povedo, da otrok bere, a noče brati na glas. Glasno branje je prvi korak, saj le tako lahko slišimo, ali so bile besede pravilno prebrane. Zelo pomembno je tudi naglaševanje besed, ki ga ob tihem branju ne moremo nadzirati, intonacija povedi in še kaj. Kadar je otroku glasno branje odveč, mu lahko pomagamo tako, da z njim bremo izmenjave, vsak nekaj povedi ali strani. Z glasnim branjem otrok krepi tudi svoje govorne sposobnosti, se bolje zaveda svojega glasu in se pripravlja na govorno nastopanje. Ob uspešno prebranem besedilu se bo krepila njegova samopodoba.

Različne možnosti branja

Bralna značka in domače branje

Obe omenjeni spodbudi k branju sta v našem šolstvu stalnici. Otroke ne le spodbujata k branju, ampak jim nudita tudi usmeritve, kakšna literatura je zanje primerna. To je zelo pomembno zato, da preprečimo uhajanje otrok k trivialni literaturi. Pri bralni znački so pripravljene priporočilni sezname, ki upoštevajo diferenciacijo in interesno raznolikost mladih bralcev. Naloga sama po sebi ni zahtevna, saj se pričakuje, da učenec prebere le nekaj knjig in o njih pripoveduje učitelju. Vendar opažam, da je to delo marsikomu odveč. Na tem mestu staršem vedno svetujem, naj otroka spodbujajo k dokončanju bralne značke, saj s tem zagotovijo bolj podrobno branje knjig in daljše ukvarjanje z besedilom kot običajno.

Po drugi strani je domače branje namenjeno skupni obravnavi besedila v razredu, saj sicer pri pouku večinoma obravnavamo le odlomke posameznih del. Učencem s tem omogočimo podrobnejšo obravnavo besedila, ki je sami morda celo niso zmožni videti.

Interesne dejavnosti

Največ zanimanja za knjige otroci po mojih izkušnjah pridobijo že pred začetkom šolanja. Vendar je v času opismenjevanja bi-

Foto: Peter Prebil

stveno, da jim pomagamo premostiti izziv, ko postajajo samostojni bralci in izgubljajo prvotno navdušenje. Sama sem se pri poučevanju v tretjem razredu tega lotila tako, da sem se ob popoldnevih z učenci srečevala v šolskih prostorih, kjer smo skupaj brali. S seboj sem pripeljala svojega psa, ki je predstavljal izdatno motivacijo za udeležbo na t. i. bralnih uricah s psom. Učenci so krepili svoje veselje do branja in dejavnost se je izkazala za zelo koristno. Tudi drugi učitelji ponujajo podobne interesne dejavnosti, ki so zagotovo zelo spodbudne za mlade bralce.

Zgled v razredu

Na razredni stopnji učiteljice v očeh otrok igramo pomembno vlogo. Učenci so z nami vsako dopoldne in nas ves čas opazujejo. To lahko izkoristimo branju v prid in jih s svojim zgledom navdušimo za knjige. Sama to najraje storim z glasnim branjem zgodbe v nadaljevanju. Izberem daljšo knjigo s starosti primerno tematiko in učencem vsak dan preberem eno poglavje. Vedno se zgodi, da si otroci prav to knjigo tudi sami izposodijo v knjižnici, da bi jo prebrali še doma. Druga možnost je, da uvedemo minutke za branje, ko vsak (tudi učitelj) prinese svojo knjigo, in dnevno skupaj v tišini beremo npr. deset minut. Pri tem je pomembno, da se že vnaprej pripravimo, kaj bodo počeli tisti, ki bodo knjigo pozabili ali jo prebrali predčasno. Po mojih izkušnjah je ta način primeren za krajše obdobje, ne za celoletno dejavnost.

Spoznavanje knjižnice

Vsaka šola ima knjižnico, prav tako imamo široko mrežo krajevnih knjižnic, v katere se otroci lahko včlanijo brezplačno. Zato

je prav, da to izkoristimo in knjižnico redno obiskujemo. Starši naj to storijo skupaj z otrokom in nikakor v naglici. Otroku naj se sam nauči poiskati sebi primerne knjige, pri čemer mu bodo knjižničarji gotovo z veseljem svetovali. V šoli knjižnico na začetku leta ponavadi obiščemo skupaj in z učenci osvežimo pravila, ki veljajo v njej. Nato se potrudim, da učenci vsak dan med odmori lahko odidejo po nove knjige, ko stare že preberejo. Tudi učitelj naj gre v knjižnico in iz nje navdušeno prinese knjige za svoj užitek.

Zgled doma

Starši se lahko še tako trudijo, da bi otroka pripravili do branja, a dolgoročno ne bodo uspešni, če sami ne bodo brali. Otroci znajo razmišljati s svojo glavo in bodo hitro opazili neskladje med spodbujanjem k branju in slabimi ali celo ničelnimi bralnimi navadami staršev. Po drugi strani pa bodo tisti, ki bodo svoje starše videli, kako se ob redkih prostih trenutkih z veseljem zatečejo k dobri knjigi, tudi sami ponotranjili tako obnašanje, saj otroci nezavedno posnemajo svoje starše v dejanjih. Zato polagam na srce vsem staršem: berite, berite in še enkrat berite ob prisotnosti otrok.

Pomembnost branja

Ob upoštevanju zgoraj navedenih korakov bodo otroci gotovo prepoznali sporočilo, da nam je branje zelo pomembno. Zavedam se, da je treba v to vložiti veliko energije. A po drugi strani lahko iz lastnih izkušenj trdim, da so otroci dovtetni za tovrstne prijeme in globoko v sebi začutijo zadovoljstvo, ko ugotovijo, da so jim knjige postale všeč. To pa je vse, kar smo želeli doseči. ◀

Skozi prostor in čas

■ **Marta Premrl** je upokojena učiteljica razrednega pouka.

Zgodba Skozi prostor in čas se je začela, ko je covid-19 dosegal svoj vrh. Vnukinja Mihaela se je po napornem šolskem dopoldnevu vrnila domov in se oglasila pri nama z možem.

Malo smo poklepetali, malo se je 'pocartala', potožila je nad tem svetom, se pojezila nad delom, ki jo še čaka (mama ji je pustila na listu napisan seznam del, ki jih mora opraviti). Nato se je poslovila in se po stopnicah povzpela v njihov dom, novim nalogam naproti. V meni pa je začela izvirati zgodba o doživljanju 11-letne deklice in iskanju smisla življenja. Sedla sem za računalnik in nastal je zapis.

Zgodba

Danes je težek dan. Jezna sem. Maske gor, maske dol. Palčko v nos, palčko iz nosa. Umij roke. Drži razdaljo. Bodi v mehurčku. Ne družiš se z drugimi. Pa še moja prijateljica danes hoče, da je vse po njeno. No, saj vedno hoče tako, vendar danes to težje prenašam. O, moje poletne prijateljice, kje ste? Z vami se ne naveličam igrati in klepetati.

Pridem domov. Ustavim se pri babici in dedku. Dedek gleda poročila. Glas napovedovalca pravi: »Po oceni NIJZ je v Sloveniji trenutno 30.432 aktivnih okužb, število aktivnih okužb je bilo v petek za 1325 nižje kot dan prej. Umrlo je 18 ljudi.« Spet ta korona. Grem gor. Tam je moj dom. Odklenem vrata, pozdravim ptiče. Na mizi najdem mamino sporočilo:

»Poberi perilo s sušila.

Zložij ga in razvrsti. Pospravi ga po omarah.

Posesaj po tleh.

Počisti kopalnico.

Rada te imam. Objem in poljub. Mama«

Samo delo, delo, delo. No, saj na koncu mama res piše, da me ima rada, da me objema in poljublja. Delo pa moram vseeno opraviti. Naslednjič, ko se bomo v šoli predstavljali, ne bom povedala: Jaz sem Manca. Stara sem 11 let. Živim v Šempetru. Povedala bom tako: Jaz sem Manca. Manca je samostalnik glagola delati. Pobrati, zložiti, razvrstiti, posesati, pomiti, napisati, vaditi, poslušati ... Da me bodo razumeli sosedje, bom povedala še v italijanščini. Da me bo razumel skoraj cel svet, bom povedala še v angleščini.

Deklica Manca se potopi v sanjski svet in po navodilih glasu iz pametnega telefona potuje skozi prostor in čas. Najprej se ustavi v prvem svetu, kjer doživlja toplino, varnost, zavetje, eno samo ljubezen.

Živim v mehurju, napolnjenem s tople tekočino. Temno je, vendar tako toplo in brezskrbno. Vedno znova doteka sveža, topla tekočina. Nikoli se ne ohladi. Širim roke, brcam, plavam kot riba, prevračam kozolce, sesam palec, se potapljam ... Ko se utrudim, se zvijem na toplem. Počutim se odlično. Slišim mamin glas, utripanje njenega srca, vedno sem v njenem objemu. Ko ona hodi, se rahlo zibljem. Čutim ljubeč dotik tatovih dlani. Toplina, varnost, ljubljenost, brezskrbnost! Kako je lepo!

Ta svet preraste, ga zapusti z jezo in veliko žalostjo.

Pokrčim kolena, roke potisnem pred seboj, glavo upognem na prsi, povestim usta, jočem, kot omamljena sem, potujem po temnem in vlažnem tunelu, ki mu ni videti konca. Neka sila me iztisne ven in s krikom, ki para nebo, in solzami, ki lijejo iz oči, zapustim ta svet. Ugotovim, da

*P
Pa
Pad
Pada
Padaaaa
Padaaaam in
Padeeeem v morskno globino.*

Manca pade v drugi svet, kjer preboleva žalost. Najprej ob pomoči mavrične ribice, ki jo posluša, jo objame, ji nastavi škrge, da lahko zaduha, ji da novo obleko v mavričnih barvah. Razkazuje ji novi svet, drugačen od prvega, vendar poln lepote. Toda žalost se vrača kot morski valovi in Mancini se zdi, kot da jo bo požrla.

Zagledam eno veliko oko, pa še eno veliko oko in morje ostrih zob pred mano. Otrpnem za trenutek, nato pa začnem tttreppppettttatiti po celem telesu. Srce mi neredno razbija. Duši me. Strah me je smrti. Brez barve sem. Široko odprtih oči in sklepetajocih zob čakam, kaj se bo zgodilo.

Reši jo mogočen sinji kit.

Klicu se odzove ogromen sinji kit, zajame velikansko količino vode in skupaj z vodo, rakci in drugimi živalcami zajame tudi mene. Znajdem se v njegovem očesu, velikem kot grenivka, pod mano pa utripa srce, veliko kot manjši avtomobil. Skozi njegovo oko vidim vse drugače. Morski pes je podoben mali miški. Gledam ga, kako ostaja praznih zob. Strah in žalost izginjata. Pomirjam se v zavetju njegovega ogromnega srca, utripajočega v enakomernem ritmu. Telo sinjega kita se že premika in plava proti površju. Izbrizgne vodo in z njo mojo žalost in strah, ki se potopita na dno oceana. Mene pa curek vodnih kapljic ponese visoko v nebo.

Manca leti v tretji svet, v veselje. Navdušena je nad neskončnostjo (Srce mi hitreje utripa, pospešeno diham. Zdi se mi, da me bo kar razneslo.), hitrostjo, lebdenjem. Pogreša pa človeško bližino, topel objem, dotik. Napoči čas, da si izbere svet, v katerem želi živeti.

Tedaj zaslišim glas. Ogled tretjega sveta se zaključuje. Čas je, da izbereš svet, v katerem bi rada živela.

Če želiš živeti v prvem svetu, pritisni 1.

Če želiš živeti v drugem svetu, pritisni 2.

Če želiš živeti v tretjem svetu, pritisni 3.

Če želiš ustvariti nov svet, izberi iz vsakega sveta, kar ti je najljubše.

Razmišljam. Odločim se za zadnjo možnost in vtipkam:

1. svet: toplina, varnost, ljubezen,

2. svet: prijateljstvo,

3. svet: neskončnost, zvezde.

Ko navdušenje popusti, začne padati v izbrani svet.

Pritisnem 'enter' in že sem v izjemno hitrem vozilu. Premetava me sem in tja. Sila me potiska v sedež, v glavi in telesu pa čutim kot da me bo razneslo.

Znajde se za pisalno mizo, v svoji sobi, pred njo so naloge, ki jih mora opraviti. Začudena je in razočarana. Sprašuje se, zakaj, in glas ji pove.

Zaslišim glas, ki mi pravi: »Si v svetu, ki si ga izbrala. Mama in tata, vsi, ki te imajo radi, ti nudijo varnost, toplino, ljubezen. Imaš prijatelje. V sebi nosiš veselje, posejano z različnimi zvezdami, večjimi in manjšimi. Žarijo, ker so osvetljene od sonca. Čeprav so lahko majhne in grbaste, postanejo nekaj čudovitega, če dovolijo, da jih osvetli Njegova svetloba. In žarijo skozi tebe – kot na jasnem nočnem nebu. Imaš misel, ki te lahko v trenutku ponese neskončno daleč. Z Neskončnostjo se lahko povežeš in se vanjo potopiš v molitvi z Bogom. Ne pozabi! Na ta svet si, enkratna in neponovljiva, poslana, da vsak dan vanj vtisneš svet sled svojega življenja. Takšno sled, da bo svet zaradi tebe postajal svetlejši in toplejši in bolj človeški.«

Manca sprejme ta svet in začne z domačo nalogo, ki se glasi: »Nauči se pesem Toneta Pavčka *Na svetu si, da gledaš sonce.*«

Sklep

Vnukinja Mihaela je pod mojim mentorstvom izdelala ilustracije, kjer je tudi z barvami, ki jih je uporabila pri slikanju, prikazala Mančina čustva. Tako je nastala knjižica z dodatkom. V njem so naloge za odkrivanje čustev. Knjižica je na 19. mednarodnem natečaju za najboljšo otroško in mladinsko knjigo, ki ga razpisuje mestna občina Schwanenstadt v Gornji Avstriji, prejela posebno nagrado žirije, v kategoriji Odrasli.

Dodatek: v razmislek

Manca se na svojem potovanju srečuje z različnimi čustvi.

1. Preberi odlomek in ugotovi, kako se Manca počuti:

Danes je težek dan. Maske gor, maske dol. Palčko v nos, palčko iz nosa. Umij roke. Drži razdaljo. Bodi v mehurčku. Ne družì se z drugimi.

Spet ta korona. Grem gor. Tam je moj dom. Odklenem vrata, pozdravim ptiče. Na mizi najdem mamino sporočilo:

»Poberi perilo s sušila.

Zloži ga in razvrsti. Pospravi ga po omarah. Posesaj po tleh.

Počisti kopalnico.«

Samo delo, delo, delo.

Naslednjič, ko se bomo v šoli predstavljali, ne bom povedala: Jaz sem Manca. Stara sem 11 let. Živim v Šempetru.

Povedala bom tako: Jaz sem Manca. Manca je samostalni glagol delati. Pobirati, zložiti, razvrstiti, posesati, pomiti, napisati, vaditi, poslušati ...

Poimenuj to čustvo.

Vzemi list in flomaster in ob ponovnem branju potuj s črto po listu. Kaj je nastalo? Kakšne so črte, ki si jih uporabil (a)? Kaj pa ti narediš, ko si jezen/jezna?

Namig: Riši jezo na velik list. Jezno trgaj papir. Boksaj veliko vrečo ali žogo. Kriči na ves glas. Izberi primerno glasbo in gibaj se ob njej. Napetost izrazi z glasom AAAAA-AAAA. Meči blazino ob tla. Teči ali pojdi na dolg prehod.

2. Preberi odlomek in povej, kako se počuti Manca v prvem svetu:

Živim v mehurju, napolnjenem s toplo tekočino. Temno je, vendar tako toplo in brezskrbno. Vedno znova mi doteka sveža, topla tekočina. Nikoli se ne ohladi. In jaz širim roke, brcam, plavam kot riba, prevračam kozolce, sesam palec, se potapljam ... Ko se utrudim, se zvijem na toplem. Počutim se odlično. Slišim mamin glas, utripanje njenega srca, vedno sem v njenem objemu. Ko ona hodi, se rahlo zibljem. Čutim ljubeči dotik tatovih dlani. Toplina, varnost, ljubljenost, brezskrbnost! Kako je lepo!

Beri in nariši s črto. Kdaj se ti tako počutiš? Kaj doživljaš?

3. V besedilu preberi odlomek, ki opisuje Mančino žalost, ko zapušča varni svet.

Kako doživlja Manca žalost? Kdo ji pomaga na poti žalosti? Kdo jo rešuje? S črtno risbo naslikaj žalost.

Kako je, ko se vate naseli žalost? Komu izjočeš svojo žalost? Kdo je zate mogočna sila, ki te varuje in dviga visoko v nebo?

Namig: Pogovori se z nekom, ki mu zupaš in te bo poslušal. Joči, nariši občutke, ustvarjaj, pleši, poslušaj glasbo. Kaj narediš, ko opaziš žalost pri bližnjih?

4. Kdaj postane Manca strah? Preberi in nariši s črto:

Pogledam. Najprej zagledam eno veliko oko, pa še eno veliko oko in morje ostrih zob. Otrpnem za trenutek, nato pa začnem ttttreppppettttattti po celem telesu. Srce mi neredno razbija. Duši me. Strah me je smrti. Brez barve sem. Široko odprtih oči in šklepetajočih zob čakam, kaj se bo zgodilo. Mavrična ribica zaprhuta s plavutmi in pošlje SOS klic na pomoč.

Strah je eno od osnovnih čustev. Ko smo v nevarnosti, nas strah spodbudi, da se z njo spopademo ali zbežimo. Ločimo različne strahove. Kaj je tebe strah? Kako občutiš strah? Napiši! Kako premagaš strah?

Namig: Zaupaj nekomu svoje strahove in se pogovori o njih. Nekatere strahove premagaš tako, da narediš to, kar ti povzroča strah. Naj te pri tem kdo spremlja. Vprašaj prijatelje, kako se spopadajo s strahovi. Ne glej oddaj, ki ti povzročajo strah. Pogovori se o vsebinah, ki te strašijo. Zaupaj Bogu in prosì, naj ti pomaga pregnati strahove.

5. Kaj občuti Manca, ko potuje po vesolju? Kaj se dogaja v njej? Se tudi ti kdaj tako počutiš? Kdaj?

Kaj pa začne pogrešati? Kaj je najbolj dragoceno v življenju? Zakaj je Manca začudena, ko se znajde zopet doma? Manca sliši glas, ki ji pravi, da nosi v svojem srcu zvezde, ki sijajo, ker jih osvetljuje Sonce. Kako se imenujejo zvezde, ki jih ti nosiš v sebi? Kako se imenuje tvoje Sonce? Sonce bo tvoje zvezdice osvetljevalo, če boš ti to dovolil/dovolila. Kako?

Namig: Zahvaljuj se za vse, kar doživiš, dobiš, za vse, kar imaš. Vprašaj se: Za kaj sem danes hvaležen/na?

Čuječe starševstvo

Poslanica novopečenim staršem

■ **Ester Pečarič** je diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok v vrtcu *Radovednež Škocjan*.

Misli, ki vam jih razodevam v nadaljevanju, prihajajo iz mojih notranjih globin.

Vanje bom sicer zajela strokovna spoznanja o razvoju dojenčkovih možganov, a osnova mojega pisanja izhaja iz čutenja otroka, iz lastne izkušnje in ljubezni.

Z možem sva starša trem majhnim otrokom. Ko to pišem, mi v naročju sladko spi najmlajši sin, moje misli pa švigajo po poljanah ljubezni in prsti, kljub malce neugodnemu položaju, sledijo porajajočim se mislim. Po poklicu sem vzgojiteljica predšolskih otrok, zaradi tega mi niso tuja mnoga pedagoška dejstva, a vendar te na starševstvo ne pripravi nobena fakulteta. Tvoj najboljši učitelj je otrok sam in tisti pravi 'tutor' je instinkt. V zadnjih letih, odkar sva postala starša, sva z možem resnično osebno zrasla. Poglobljava se vase in se učiva, da šele ko najdeva otroka v sebi in zaceliva njegove otroške rane, se lahko poveževa z lastnimi otroki.

Starševstvo – novo poglavje v življenju

Človek si želi v vseh pogledih podrediti naravo, hkrati pa se v svoji unikatnosti ves čas podreja okolju – družbi, v kateri živi. Prav nič drugače ni na področju vzgoje otrok. Če se ozremo v daljno preteklost, uvidimo, da je skozi različna družbena oblikovanja vzgoja potekala zelo različno, predvsem pa je bila odvisna od življenjskega ritma, ki ga je narekoval takratni čas. Tako kot večina sesalcev smo tudi ljudje več tisočletij skrbeli za svoje 'mladičke' in sprejemali starševstvo kot obdobje, ki zahteva prilagoditve, in ga nismo ocenjevali za

problematičnega. Tako so imeli ljudje dojenčke nenehno pri sebi, dan in noč. Z njimi so spali, jih nosili in jim s svojo bližino omogočali, da so jedli, kadarkoli so to želeli. Niso čutili potrebe po urnikih, treningih spanja v ločenih prostorih, 'izjokavanju' ali hranjenju ob določenih urah. Niti ni bilo potrebe po mnogih pripomočkih, ki bi nadomestili (sicer nenadomestljiv) stik z mamo. To je bil del življenja, ki so ga jemali točno takega, kot je: minljivega, lepega in včasih težkega. Obdobje zgodnjega starševstva smo kot težkega začeli dojemati šele v novejši zgodovini, še posebej pa v sodobni zahodni kulturi. Zdaj za ta 'problem' potrebujemo kup strokovnjakov, ki

Foto: Rebeka Hozjan

nam bodo svetovali, kako se odzvati ob otroškem joku ter kako čim bolj ohraniti udobje, na katero smo bili navajeni pred starševstvom (Vovk, 2016).

Slediti občutku

Sama sva ob rojstvu svoje prvorojenke občutila stisko, saj sva bila razpeta med tistim, kar sva občutila globoko v sebi, in med zakoreninjenimi prepričanji o vzgoji za individualnost, ki so močno prisotna v družbi na Slovenskem. Precep med družbenimi prepričanji in med nami samimi je lahko boleč in starše pahne v stisko. Kako preseči to razdvojenost? Sama sem se naučila, da se odgovor skriva globoko v nas. Ko izklopimo sliko in zvok, čas in kraj ter začutimo sebe in svojega otroka, postane vse zelo jasno in na nek način preprosto. Materinski občutek nas vodi do pravega odgovora, kako se odzvati na potrebe otroka, začutiti, kdaj je otrok v stiski, in kako mu pomagati. Biti čuječa mama in oče je način sprejemanja danega trenutka, sebe in svojega otroka, da je točno takšen, kakršen je. Brez sodb in vnaprejšnjih pričakovanj, ki pogosto prinesejo razočaranja in nesprijemanje. Pomeni odzvati se na trenutne okoliščine sočutno, z odprtim srcem in ljubeznijo.

Morda mi kdo od bralcev ne bo verjel le na besedo, ko pišem o simbiozi med starši, posebej materjo in otrokom. Morda je treba v času, ko tako radi slonimo na znanstvenih spoznanjih, tudi to tematiko podkrepiti z raziskavami o razvoju možganov dojenčkov in majhnih otrok. Torej bom v nadaljevanju zadostila tudi temu. Spoznanja pričajo prav o tem, da je prav, če smo čustveno odzivni na vsak dojenčkov jok, da je nošenje in spanje z otrokom zanj koristno in mu omogoča, da se počuti varnega, sprejetega in ljubljenega. Tako bo bolj samozavestno in z zaupanjem vase stopil v svet odraslosti. S sočutnostjo in emocionalno odzivnostjo bomo otroku namreč pomagali krepiti občutek, da je vreden, svetu pomemben, zato bo samozavestnejši in čustveno stabilnejši odrasli. Besede in dejanja, ki jih je otrok deležen v prvih letih življenja, so namreč odločilni za to, kako se bo posameznik počutil v svoji koži, ali se bo sprejemal, bo zaupal v svoje sposobnosti ter ali bo razvil sebi prijazne strategije za obrambo pred stresom. Nekoč mi je prijateljica, ki

vodi lastno psihološko ordinacijo, izrekla zame nepozaben stavek: »Če starši svojih otrok ne bi 'izjokavali', bi bila jaz danes brez dela.« Želela bi, da se zavemo, da stereotipi, ki še vedno prežemajo našo družbo, delujejo v nasprotju s simbiozo, z naravo.

Nekaj malega o možganih, bližini in ljubezni

Novorojenček ima ob rojstvu približno 200 milijard možganskih celic – nevronov, med njimi pa le malo povezav. Te se namreč ustvarjajo s pridobljenimi izkušnjami. Na ta način določeni nevroni, ki jih ne aktiviramo s spodbudami iz okolja, propadejo, drugi pa postajajo močnejši. Ta pojav imenujemo tudi plastičnost možganov, kar označuje izjemno sposobnost prilagajanja možganov izkušnjam, ki jim je dojenček izpostavljen. Plastičnost možganov omogoča, da preko izkušenj in pridobljenih znanj razvijemo določene dele možganov in drugi ostanejo šibki oziroma celice odmrejo. S tem ustvarimo dominantne nevronske povezave – sinapse, ki se bodo aktivirale v določenih življenjskih okoliščinah. Otroku do svojega petega leta razvije kar 90 % svojih možganov. Večina dojenčkovih izkušenj je povezana s čustveno vezjo, ki jo starša ustvarita z njim. Na proces razvoja otrokovih možganov tako v največji meri vplivata starša bodisi pozitivno bodisi negativno. Preko staršev se nauči, kako naj gradi odnose z drugimi, kako se sooča s čustvi, jih predela, kako naj ljubi in kako naj bo pravzaprav srečen. Starši so odgovorni za ustvarjanje spodbudnega emocionalno-socialnega okolja, saj bo to, kar bomo otroka naučili (preko vzora, besed in dejanj) v prvih letih, nosil s seboj vse življenje (Bone, 2014).

Če bo otrok vzgajan v stresnem okolju, kjer vlada agresija ali zgolj pomanjkanje dotika in ljubezni, se bodo v njem pogosteje sproščali hormoni stresa. Ti hormoni bodo v možganih okrepili sinapse na omenjenem področju in vzorci bodo ostali v njem vse življenje. V običajnih okoliščinah se bo otrok tudi v odrasli dobi odzval s stresom, strahom, agresijo. To je namreč postal njegov vzorec, način delovanja in čustvovanja. Medtem pa bodo otroci, ki so vzgajani z ljubeznijo in fizično bližino, sproščali predvsem hormone, povezane z občutji spreje-

tosti, varnosti in bodo posledično razvili pozitiven odnos do sebe in sveta. Tudi v odrasli dobi se bodo lažje soočali s stresnimi okoliščinami, manj bo podvrženosti depresiji in anksioznosti (Sunderland, 2017). Naj omenim še čelni reženj ali tako imenovani človeški del možganov. Ta skrbi za intelektualni del človeškosti, torej načrtovanje, premišljenost in tudi manipulacijo. Čelni reženj se razvije kot zadnji, in sicer do otrokovega prvega leta starosti, iz preprostega razloga, da je dojenčkova glavica manjša in je tako porod lažji oziroma sploh mogoč. Iz tega izhaja, da otroci do enega leta pravzaprav še niso sposobni manipulacije oziroma 'izsiljevanja'. Ko dojenček začne, izraža nezadovoljeno potrebo. A med njegove eksistencialne potrebe ne sodijo zgolj hrana, pijača in spanec, temveč tudi potreba po dotiku, pozornosti. S tem ko smo do otroka v zgodnjih letih njegovega življenja čustveno odzivni, zadovoljujemo njegovo primarno potrebo in mu dajemo temelje za emocionalno stabilnost v odraslosti (Sunderland, 2017).

Pot ljubezni

Za konec se vrnimo k mojim uvodnim mislim, ki so bile povod za pisanje tega prispevka. Vse vmesno je bilo namreč le podkrepitev tega, kar tako ali tako čutimo v sebi. Nagovarjam vas predvsem, da se ne ozirate na ideje o treningih uspanjanja z 'izjokavanjem', da dovolite svojemu dojenčku vonjati, tipati vašo bližino, da ga brez skrbi, da ga boste razvadili, vzamete čim večkrat v roke in uživajte v trenutku, ki vam je podarjen. V sebi boste hitro začutili, da je to prava pot, pot ljubezni in povezanosti. Kaj kmalu namreč pride čas, ko bo otrokova potreba po vašem dotiku manjša, s čimer bo vaše življenje v določenih pogledih sicer lažje, a z romantičnimi očmi se boste spominjali teh lepih časov neizmerne povezanosti.

Viri in literatura

- Bone, Mia (2014): *Kako starši vplivajo na razvoj otrokovih možganov*. Zasebni vrtec Dobra teta. Pridobljeno 12. 9. 2022 s spletne strani: <https://www.dobrateta.si/dobra-teta-svetuje?catid=100&id=100:kako-starši-vplivajo-na-razvoj-otrokovi-h-mozganov>.
- Sunderland, Margot (2017): *Znanost o vzgoji*. O ljubezni, vzgoji in igri z vašim otrokom. Radovljica: Didakta.
- Vovk, Maja (2016): *Naj joka – dokumentarni film o uspanjanju dojenčka z izjokavanjem*. Iskreni, 28. 6. 2016. Pridobljeno 11. 9. 2022 s spletne strani: <https://www.iskreni.net/naj-joka-dokumentarni-film-o-uspavanju-dojencka-z-izjokavanjem/>.

Spolna vzgoja na podlagi čustev in moderne tehnologije

 Inštitut Integrum

■ **Benjamin Tomažič**, prof. matematike, prof. informatike, geštalt pedagog, je direktor *Inštituta Integrum*, profesor informatike v *Zavodu sv. Frančiška Saleškega* v Želimljah, predavatelj, vodja seminarjev in delavnic.

V tem in kakšnem članku v nadaljevanju želimo bolj celostno predstaviti tematiko spolne vzgoje in pornografije z vidika vzgojiteljev, saj prihaja vedno pogosteje do situacij, ko se vzgojitelji s tem soočamo med vzgojno-izobraževalnim procesom (ekskurzije, delo v računalniških učilnicah, čakanje na ure, duhovne vaje, izleti, provokacije med urami ...).

Teorija in praksa na področju spolne vzgoje in pornografije

Obstaja znanje, ki ga kot vzgojitelji potrebujemo, in obstajajo konkretni koraki, ki jih moramo narediti, da to znanje uporabimo. Oboje je zelo pomembno. Če se brez priprave z otrokom začnemo pogovarjati o spolnosti, tvegamo, da bomo izpustili pomembne vidike teh pogovorov. Po drugi strani pa ves naš študij in priprave otroku ne koristijo, če tega znanja ne uporabimo v konkretnih situacijah.

Ob naslavljanju teme, ki je po eni strani še vedno tabu, saj se zavedamo, da nas velika večina ni imela prav veliko pogovorov s svojimi starši ali drugimi vzgojitelji o pornografiji, je dobro, da poznamo tudi nekaj ozadja, ki tako močno vpliva na razširjenost pornografije, in njen vpliv na dojetje spolnosti med današnjimi mladimi. Po drugi strani pa se nam zdi, da nam brez temeljnega poznavanja čustvovanja določena specifična znanja o pornografiji samo delno koristijo.

Z namenom, da bi staršem pomagali pri čustveni vzgoji, smo izdali priročnik *Brez zadrege o čustvih* (QR-koda 1).

Pomen čustev pri spolni vzgoji in pogovorih o pornografiji

Situacije, ki so povezane s spolnostjo in telesnostjo, se vedno prekrivajo z določenimi čustvi. Velikokrat so to intenzivna čustva, in če tega ne upoštevamo, kljub še tako do-

bri podlagi in usmeritvam na ravni posameznih tem spolne vzgoje sporočilo ne bo padlo na plodna tla.

Če želimo z otroki res iskreno govoriti o spolnosti, ljubezni, spolnih odnosih, varanju, spolnih zlorabah, pornografiji ... moramo nujno govoriti tudi o čustvih in s čustvi. Čustva so osebna in staršem bolj lažje, če se bomo o čustvih pogovarjali z otroki od malih nog naprej. Tako se bodo tudi pogovori lahko naravno 'poglabljali' in postajali vse bolj osebni, iskreni ter zasidrani v varnem pristanu. Poleg tega pa je tu še dejstvo, da otrokom danes manjka čustvene odpornosti, kar povzroča tudi veliko ran na področju spolnosti.

Vloga dopamina

Vsi otroci so prej ali slej na nek način izpostavljeni eksplicitnim spolnim vsebinam. Ko se to zgodi, se otroci spolno vznemirijo. Ob tem njihove možgane preplavi dopamin, ki povzroči močan občutek ugodja in negativni občutki izginejo oz. jih ne zaznajo več. Kadar je otrok v stiski, zaskrbljen in razočaran, je naravno, da si želi, da bi negativni občutki čim prej prešli. In telesni spomin pozna način za vključitev velike količine dopamina, ki prekrije te 'težke' občutke (Topić, 2015).

Ob pornografiji, spolnem fantaziranju, samozadovoljevanju ipd. postane otrok spolno vznemirjen in negativni občutki za trenutek izginejo. Če se to zgodi večkrat zapored, se lahko razvije zasvojljiva spirala. Ko je

navala dopamina konec, je otroka pogosto sram zaradi tega, kar je pravkar počel. Tako tisto čustvo, pred katerim se je skrival, ne izgine, ampak se vrne s še večjim nelagodjem. Posledično se lahko zelo hitro začne začarani krog vedno globljeja in hitrejšega potapljanja v sram ter 'zalivanje' nelagodja z dopaminom (ASAM, 2011).

Zakrivanje ali soočanje z neprijetnimi občutki

Ob tem se otrok lahko sprašuje: Kaj je narobe z menoj? Zakaj toliko razmišljam o spolnosti? Morda začne misliti, da je z njim nekaj narobe, namesto da bi razumel, da se je njegovo telo le naučilo (neustreznega) načina, kako se spopadati z občutki – s pomočjo spolnosti.

Prav čustva so svetla točka, ob kateri imamo vzgojitelji veliko priložnost. Če ustvarjamo varno okolje in otroke začnemo učiti, da se o negativnih občutkih pogovorimo, se vzpostavi vzorec, znotraj katerega se nelagodje ne rešuje s pomočjo spolnosti, ampak v odnosu (z nami). Pri tem je zelo pomembno, da otrok poskuša ugotoviti, katero čustvo oz. kateri občutek bo najverjetneje sprožil željo po dopaminu in katere druge možnosti ima za primeren način soočanja s tem čustvom.

S kom se lahko otroci danes pogovarjajo o spolnosti?

Seveda je tu izjemno pomembno, kako pristopimo do otroka in kakšen pogovor vodimo vzporedno s starši. Verjetno si ni težko predstavljati, da bi iskren vzgojitelj pogovor o takih izzivih sprožil ogorčenje, morda celo obtožbe. Ta strah je trenutno med nami močno zasidran, ampak moramo se

zavedati, da so zanj odgovorni realni primeri prikrivanj, česar si zagotovo ne želi nihče od nas. Tu je naša odgovornost, da o teh pogovorih obvestimo sodelavce in starše. Pogovor s starši ima lahko večji dolgoročni učinek in je prav, da mu zato namenimo primerno mero pozornosti. Poleg tega ne svetujemo, da se spuščamo v takšne pogovore samo zaradi občutka dolžnosti, ampak je pomembno, da si zaupamo in zmoremo prisluhni tudi lastni intuiciji ter temu, kaj želi v določenem trenutku od nas Sveti Duh. Vseeno se nam zdi pomembno zavedanje, da če se vsi odločimo za lažjo pot, ki smo je bili najverjetneje v veliki meri deležni tudi sami, in se od teh pogovorov popolnoma distanciramo, otroci velikokrat ostanejo brez sogovornika, ki bi jim odkrival celosten pomen spolnosti. Posledica tega je namreč, da iščejo informacije na spletu (v majhni meri tudi pri sovrstnikih). Po izkušnjah iz delavnice, ki jih imamo z osnovnošolci in birmanci, se nam zdi to velika škoda.

Zavedamo se, da ni preprosto začeti takih pogovorov. Če bi želeli pomoč ali nasvet, lahko kontaktirate z nami na info@institut-integrum.com oz. preverite, ali bi vam ustrezala kakšna naša delavnica (QR-koda 2).

Razvoj tehnologije

Poleg čustvenega ozadja je za pogovore o spolnosti z mladimi danes dobro vsaj malo poznati tehnologijo, ki je njim zelo domača. Seveda se tehnologija razvija s hitrostjo, ki je ne moremo predvideti, in na način, ki nam ni vnaprej v celoti znan. Ko vzgajamo otroke in najstnike ter opazujemo njihovo uporabo digitalne tehnologije, ne moremo mimo primerjave, kako smo se z njeno uporabo soočali v svoji mladosti. Ekрани na dotik, pametne naprave, razpon družabnih omrežij, dostopnost pornografije, 'seksting' ipd. so le nekatere od razvojnih novosti na tem področju, ki jih v svojem otroštvu nismo bili deležni v tolikšni meri, kot so prisotne danes. Kaj vse prinašajo s seboj, ne moremo natančno napovedati, pomembno pa je, da se s tem vprašanjem soočimo in iščemo odgovore ter razumemo stvari, ki so lahko za otroke pomembne.

Ob tem se nam velikokrat lahko pojavijo različni strahovi o naših odločitvah, ukrepanju in znanju. To, da se čutimo premalo opolnomočeni, je popolnoma naravno in

pričakovano, in sicer ravno zaradi zgoraj omenjene hitrosti sprememb. Pomembno pa je zavedanje, da bo otrok iskal odgovore na vprašanja glede rabe moderne tehnologije, spolnosti, pornografije, da bo preizkušal meje in da smo velikokrat ključni za odnos, ki ga bo do teh naprav in vsebin razvil. Navkljub neznanju in nepoznavanju na tem področju je dobro, da smo pogumni, odločni, a tudi pripravljeni na učenje.

Zgled znotraj odnosa

Ko govorimo o vzgoji za zdravo uporabo tehnologije, je dobro, da imamo pred očmi dejstvo, da je to proces. Tudi v primerih, ko pride do zasvojenosti, je miselnost, ki nas lahko vodi v napačno smer, to, da zasvojen oseba potrebuje zdravlilo. Kar potrebuje, je zdravljenje in ne zdravlilo. Ne gre (zgolj) za trenutno spremembo, ampak za spreminjanje odnosa (do sebe, prijateljev, bližnjih, žene, staršev, otrok ...).

Še vedno je v večini raziskav omenjeno, da imajo najstniki zelo podobne vrednote kot njihovi starši, čeprav se navzven zdi, da živijo v popolnoma drugem svetu. Dejstvo je, da moramo odgovornost zase prevzeti sami. To velja tudi za našo vzgojo pri uporabi moderne tehnologije. Zgled je eden najpomembnejših načinov vzgoje in premislek o uporabi moderne tehnologije se nujno najprej nanaša na našo uporabo.

Izvor in pomen besede pornografija

Pomensko lahko besedi sledimo v precej jasni smeri. V etimološkem slovarju najprej izvemo, da gre za prevzeto besedo iz francoščine – *pornographie* (pornografija), ki je izpeljanka iz *pornographe* (pisec nespodobnih, opolzkih besedil). Ta beseda pa je neoklasična zloženko, ki ima izvor v dveh starogrških besedah, in sicer *pornē* (prostitutka, vlačuga) ter *gráphō* (pišem, opisujem, slikam) (Snoj, 2015). Sama beseda pomeni torej opisovanje, pisanje, slikanje prostitutk. Širši pomen je beseda pridobivala z detabuizacijo spolnosti na

Zahodu. Ob tem se je močno razmahnila tudi pornografska industrija. Leta 1953 je Hugh Hefner ustanovil revijo *Playboy*, ki je v marsičem postavljala temelje za pornografske revije v drugi polovici 20. stoletja ter aktivno sodelovala v seksualni revoluciji.

Sprememba v dojetju pornografije

Od dojetja pornografije v sredini 20. stoletja se je vprašanje o tem, kaj je pornografsko in kaj ne, precej spremenilo. Dokumentarni film *Over 18* (QR-koda 3) predstavi razliko med 'mehko in trdo' pornografijo. Če so generacije naših staršev dojemale pornografijo kot prizore deklet, ki so pomanjkljivo oblečena, ter moških z brki, slikanimi za balami sena, torej prizore, ki so bili tipični za revijo *Playboy* in podobne, najstniki danes tega ne dojemajo več kot pornografijo. Pod tem pojmom si namreč mladostnik danes predstavlja zelo ekspliciten spolni odnos, največkrat med več osebami ter s prisotnostjo fizičnega nasilja (Brock, 2016). V popkulturi (predvsem v reklamnih oglasih, videospotih in filmih) se je prisotnost prizorov s pomanjkljivo oblečenimi osebami ter seksualnimi vsebinami povečala v tolikšni meri, da se je vsebina v pornografskih videih morala premikati vedno bolj proti nasilnim in bizarnim prizorom, da bi dosegla svoj namen atraktivnosti, posebnosti, skrivnostnosti itd. (spolni odnosi v javnosti, posilstva ...). ◀

Opomba

Več o pornografiji si lahko preberete v zarišču 31. Vzgoje (oktober 2006) z naslovom: Zavarujmo otroke pred pornografijo.

Viri in literatura

- ASAM – American Society of Addiction Medicine (2011): *Definition of Addiction*. ASAM, 12. april 2011. Pridobljeno 31. 1. 2023 s spletne strani: <https://www.asam.org/resources/definition-of-addiction>.
- Brock, Jared; Brock, Michelle, režija (2016): *Over 18*. Kanada: Hope for the sold. Dokumentarni film, 74 min.
- Snoj, Marko (2015): *Slovenski etimološki slovar* [Elektronski vir]. Ljubljana: Založba ZRC.
- Topić, Peter (2015): *Zasvojenost s seksualnostjo v digitalni dobi*. Maribor: Založba Pivec.

QR-koda 1

QR-koda 2

QR-koda 3

Slikarjeva srčna napoved pomladi

Milan Erič: NGC 111 primavera (Katalog novih galaksij), akril na platnu, triptih, 2020

■ **Milček Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. 10 let je bil predsednik *Slovenske maticе*. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu in častni občan Novega mesta. Je podpredsednik SAZU za humanistične, družboslovne in umetnostne vede. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Slika NGC 111 primavera iz Kataloga novih galaksij slikarja Milana Eriča se uvršča v umetnikov najnovejši cikel Svetlobe, posvečen doživljanju kozmičnih širjav. Na podobah, ki so se inventivnemu umetniku porodile nepredvideno, kot bi ga obiskali prividi iz vesolja, se po temnem kozmosu ritmično nizajo zvrtničeni svetlobni prebliski, vendar ne vzbujajo kozmične groze, kakršno so nekdanj doživljali naši pesniški ekspresionisti, marveč so poprej izraz čudenja nad skrivnostmi, v katere umetnik projicira svoj tanek posluš za gibko spreminjajoče se oblike in neznana likovna prostranstva. To čudenje v duhu današnjih dni ponekod simptomatično dopolnjuje še z 'instalacijo', na primer s kakim pred ekran podobe postavljenim tehničnim aparatom ali celo 'biciklom', s katerega je človek sestopil, da bi se predal zanimanju za neznano veličastje.

Slika s pojasnilom *primavera* je v nasprotju z drugimi podobami cikla v celoti svetla in optimistična, kot bi se slikarjevo srce z njo predalo radosti in upanju, lepoti in hrepenenju, ki so ga v celoti preplavili in mu odprli pogled v poetično prihodnost. Kakorkoli je to za umetnika, ki sta mu sicer blizu humor in celo groteska, videti nenavadno (slikar je znan kot del ustvarjalnega tandema s hudomušnim ilustratorjem Zvonkom Čohom, s katerim sta izrisala celo skupen celovečerni risani film), ni zato slika nič manj avtentična in prepričljiva, saj gre za preblisk, porojen iz odprtega srca in prešinjena z lahkoto, s katero je po njegovem platnu zavel piš pomladi.

Podoba je po zasnovi triptih, sestavljen iz treh pokončnih platen, a je v resnici popolnoma enovita in posvečena enemu samemu srčnemu utripu, posvetitvi pomladi kot naravnemu signaliziranju rajskega stanja, ki živi v čistih dušah ljudi,

ki se na zemeljskem planetu kot čudežne luči pojavljajo in izginjajo med skrivnimi prostranstvi.

Na dnu osrednjega dela triptiha je nakazana pletena košarica s cvetjem, dahnjena z zelenovijolično zračno atmosfero, v katere prosojnosti v ritmičnih harmonijah, med sledovi gibko razcefranih potez, lebdijo v rumenino razblinjeni posamezni cvetovi, med njimi posebej sijoče rdeči prebliski; tudi vse drugo na sliki utripa in se prikazuje v lirični poetičnosti, kot podoba novega veseljstva, osrečujoče prihodnosti, ki je izrazito zemeljsko, zračno in humanizirano tudi brez prisotnosti človeških ali božanskih figur, o katerih slikoviti skriti navzočnosti govori le odložena košara. Košarica s cvetjem v težišču slike je njeno osrednje likovno in pomensko izhodišče, ne le tihožitno dopolnilo neznanega dogajanja, marveč v brezprostorje položen breztežen temelj kot oddaljen spomin na kako

antično pompejansko fresko, renesančno ali baročno pomladno alegorijo ali Botticellijevo *Primavero*, na kateri ob mitoloških bitjih, med njimi Veneri in Zefirju, raztresa Flora iz naročja po tleh cvetje, ki se vrtniči tudi po zraku.

Pletena košara s cvetjem je v naši baročni umetnosti v precej bolj plastični, a slikoviti obliki kot samostojen motiv vidna le na Metzingerjevi sliki s prižnice cerkve sv. Primoža nad Kamnikom in se največkrat prikazuje v rokah svete Dorotheje, sicer pa nas asociacije nanjo bolj kot v svet kozmičnih temin zlahka ponesejo v lahkotni svet krhkega rokokoja. A četudi je Eričev triptih posvečen čisti lepoti, ki jo simbolizira in izdihava tudi njegovo cvetje, in četudi ponuja s svojo blagodejnostjo očesu in duši pravcati predah in osrečujoč počitek, slika ob vsej tej lepotnosti presega krasilnost, ker je do kraja napolnjena z odrešujoče poetičnim občutjem. Zdi se, kot bi njeno lebdečo razpršeno kompozicijo v resnici zasnovala dihanje oziroma utripanje srca in ljubezniv sen nevidnega blagega vetra, ki navzočnost cvetov in krhkega zelenja po barvnem ozračju ritmično ureja oziroma uravnoveša in razporeja v umirjeno lebdenje, ki predstavlja nekakšen zračno-cvetlični svetlobni kozmos, v katerem se vse giblje po lahkotno utečenem ritmu na novo porojenega rožnega ozvezdja.

V takem kozmosu je samodejno zajet impulz življenja, utripajoč v svetlobi, v kateri se prelivata v eno notranja srčna svetloba in luč pomladno oživele narave.

Oboje je združeno v sinje zelenkastih prelivih, v katerih tudi velika akrilna slika učinkuje kot krhek in zračen, mehko zabrisan intimen akvarel, kot bi bila dahnjena z lahkoto, ki se ji je umetnik s svojim doživljanjem zgolj prepustil, ko se je v objemu vedrih čustev še sam znašel v spremstvu Flore in nam za prihodnje dni napovedal cvetočo pomlad. Njegova gibka roka, s katero je tudi v vsem dosedanem delu z veliko pretanjenostjo pogosto predvsem sledil razlitim barvam ali črni, ki jo je ničlikokrat spontano dopolnil v fantazijske predstave in pri-

vide, pa mu služi kot precizen 'navigacijski' instrument, posebej primeren za izražanje take predanosti ali prepuščenosti čustvenim navdihom. Eričeva pomlad se je v okrilju kozmičnih podob v stanju umetnikove popolne odprtosti nepričakovanim čustvenim impulzom za čuječnega ustvarjalca prebudila kot pomlad na travniškem nebu in nebesnih vrtovih ter kot prihajajoča pomlad v človeškem srcu. Zato se lahko ob pogledu nanjo njeni poetični lepoti samo predamo, ne da bi jo poskušali razumsko razlagati, in se pred njo počutimo, kot bi se v resnici za hip približali rajskemu vrtu. Očitno pa je, da so se v njeno cvetje spremenile krožne oblike kozmičnih pojavov z njegovih temnejših vesoljskih slik in da mu je siceršnja skrivnostno temino popolnoma zalila osrečujoča svetloba.

V paradizu pozabljena košarica s cvetjem je s svojo svetlobo in vejicami ter cvetovi, ki lebdijo v slikovnem prostranstvu kot derivati, metamorfoze ali poganjki umetnikovih planetov – vmes pa se znajde tudi kaka za slikarja značilna ptica – na novo obljudila prostranost vseh treh umetnikovih platen, tako kot je nekdanj med temnimi, neobljudenimi planeti na novo obljudila vesolje oži-

vela modrozeleno zemlja. Ob taki poetični vedrini in lahkotnosti, s katero je Erič na najnovejši letošnji razstavi v *Bežigrasjski galeriji 2* presenetil sebe in gledalce, lahko ob misli na slovensko slikarstvo ne glede na slikarski slog pomislimo predvsem na lirične slikarje čistega srca, kakršni so bili nežni krajinarji Grohar, mladi Jakac ali Pavlovec, in na lirične pesnike, nič manj pa tudi na zapiske Srečka Kosovela, ki govore o človekovi čisti duši kot o duši otroka. Ta živi spontano in brez zavedanja, prepuščena samo zrenju, tako kot se je zrenju v cvetlično lepoto z otroško strmečimi očmi brez kake refleksije prepustil tudi otroško nedolžni avtor te docela poetične slike.

Tudi »človek, ki je že odrasel, v svoji duši še vedno nosi obličje mladega otroka, ki je nosil njegovo ime in njegovo dušo.« »In naj bo ta otrok še tako oddaljen, ga vendar pozna in otrok pozna njega. In človek razmišlja: Kam sem šel, v katera večno oddaljena območja, da se ga ne spominjam? Vse, kar mi ostaja od tega, je mehek, svetel sončni žarek, ki žari v meni kakor dobra beseda, ki še živi v meni in se smehlja. / To je življenje otroka. Ne da bi razmišljal o tem, da živi, živi otrok v

polnem življenjskem dihu, živi kakor roža na sončni trati, živi brez zavedanja, da živi! /.../ Otrok živi v pravljicni deželi, v kateri so dimenzije, barve, značilnosti, stvari še nedoločene in spremenljive. Ravno v tem je velika ustvarjalna moč in življenjska sila otroka: ustvarja svoje lastno okolje, kakor hoče in kakor čuti. /.../ Ne potrebuje zavedanja, živi kakor v dolini človeške lepote in življenja, kakor v nekem raj, kjer Bog nezavedno drhti in ustvarja v duši.«

Tako drhtenje v duši je vsaj za trenutek vase vsrkalo tudi otroškega Milana Eriča, ki se je med slikanjem te podobe morda obliil s prav tisto prosorno svetlobo, kakršno je gledal kot nekdanji otrok, in z njo prisluhnil samo lastnemu občutju, ki ga je z verzirano roko instinktivno preliil po vsem triptihu kot po oltarju čistega in srečnega srca; njegove oblike pa je navdihnili nenehna spremenljivost, ki lahko preraja v krhke cvetove celo kozmične planete. Slika z vsem tem izpričuje popolno zaupanje v moč tudi najrahlejšega, kot muzikalni preludij 'improviziranega' slikarstva in opozarja na nujnost, da ob vsej siceršnji temini v odkrivanju novih galaksij zaupamo tudi v novo, skorajšnjo pomlad.

Klasična glasba v predšolskem obdobju

■ **Špela Avšič**, ravnateljica Vrta Dobrega pastirja v Zavodu sv. Stanislava.

Kdaj je pravi čas, da otroku 'ponudimo' klasično glasbo? Različne izkušnje pričajo o tem, da je to dobro storiti že v predšolskem obdobju. In kakšen vpliv ima stik s klasično glasbo v zgodnjem otroštvu? Zagotovo prebuja občutek za estetiko, »odločilno pa vpliva tudi na večino inteligenc« (Campbell, 2004: 10). V Vrta Dobrega pastirja imamo veliko izkušenj zgodnjega stika s klasično glasbo, otroke namreč z različnih zornih kotov seznanjamo s tovrstno umetnostjo.

Glasba v vrtcu

Kurikulum za vrtce, nacionalni dokument, ki omogoča strokovno načrtovanje in kakovostno predšolsko vzgojo v vrtcu, posebno pozornost namenja področju umetnosti in znotraj le-te glasbenim dejavnostim. Eden od globalnih ciljev na področju umetnosti je tako tudi doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti. Cilja, ki jima lahko sledimo pri načrtovanju glasbenih dejavnosti v vrtcu, pa sta tudi doživljanje umetnosti kot dela družbenega in kulturnega življenja ter odkrivanje in negovanje specifičnih umetniških sposobnosti in nadarjenosti (Kurikulum za vrtce, 2014).

»Predšolskega otroka glasbeno oblikujemo z različnimi glasbenimi dejavnostmi: s petjem pesmi, s poslušanjem glasbe, z igranjem na male inštrumente, z izvajanjem glasbenih didaktičnih iger« (Voglar, 1989: 35). »Z glasbeno vzgojo prispevamo k vsestranskemu oblikovanju osebnosti. S petjem, poslušanjem in muziciranjem ne vplivamo samo na glasbeni razvoj, temveč tudi na splošni estetski razvoj, posredno pa vplivamo tudi na otrokov umski, moralni in telesni razvoj« (prav tam: 10). Raziskave so pokazale, da glasba pomembno vpliva na otrokovo fiziologijo, inteligentnost in vedenje in da majhni otroci, ki so redno

vključeni v glasbene dejavnosti, kažejo večje motorične spretnosti in matematične sposobnosti ter berejo bolje od tistih, ki teh dejavnosti nimajo (Campbell, 2004).

Vplivi na glasbeni razvoj otroka

Otrokov razvoj je odvisen od več dejavnikov: od dednosti, okolja, vzgoje, otrokovih lastnih dejavnosti in od njihovega vzajemnega učinkovanja. Dednost ima v človekovem razvoju pomembno vlogo. Kaže se v prirojjenih dispozicijah, ki po eni strani lahko omejujejo razvoj, nikakor pa ga ne določajo popolnoma, saj se dispozicije ne razvijajo same od sebe. Za njihov ugoden razvoj je potrebno povezano učinkovanje okolja in vzgoje. Okolje mora omogočati dejavnosti, ki pospešujejo razvoj dispozicij, vzgoja pa s svojim namernim in sistematičnim razvijanjem in oblikovanjem dokončno odloča o tem, ali se bodo dispozicije optimalno razvile v sposobnosti ali ne. Dispozicije za glasbo se razvijajo v sposobnosti samo pod pogojem, če nanje vplivamo, če jih razvijamo, če jih aktiviramo (Voglar, 1989).

Kaj je klasična glasba?

Klasična glasba (tudi klasika) je pojem, s katerim označujemo vsa stilna obdobja od renesanse dalje. Je sinonim za nekaj ustaljenega, preizkušenega in priznanega. S pojmom klasiki označujemo vse tiste ustvarjalce, katerih dela so se zapisala v zgodovino umetnosti. To so klasiki v renesansi (Palestrina, Byrd idr.), baroku (Vivaldi, Bach, Händel idr.), klasicizmu (Gluck, Haydn, Mozart idr.), romantiki (Beethoven, Paganini, Schubert, Mendelssohn, Chopin, Schumann, Liszt, Wagner, Smetana, Čajkovski, Dvorak idr.) (Waight, 2000; Klasična glasba, 2019).

Zanimive so raziskave, ki so pokazale, da nedonošenčki, ki v inkubatorjih poslušajo

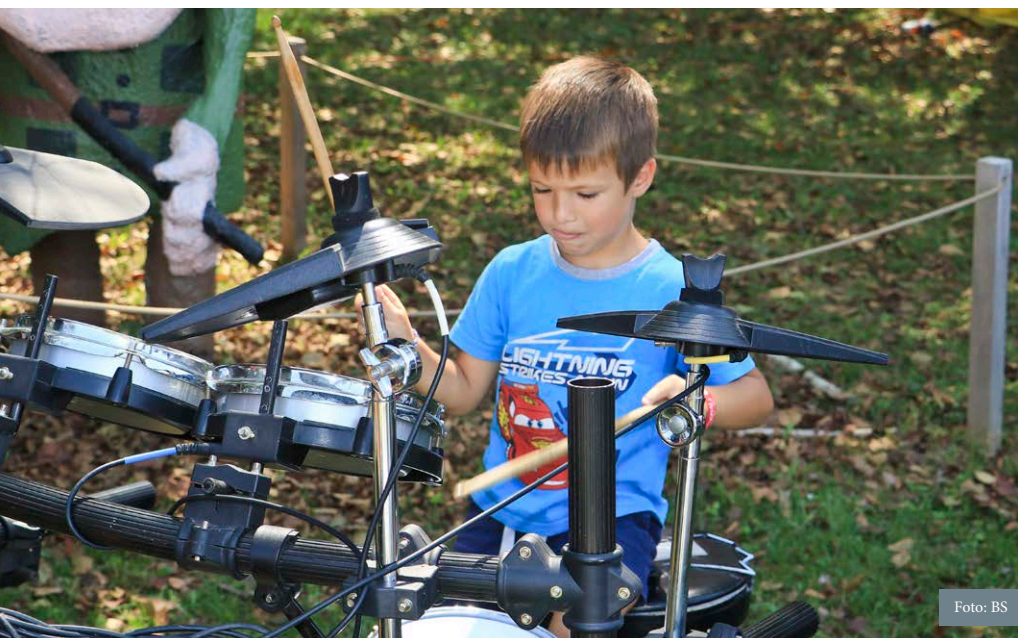

Foto: BS

klasično glasbo, hitreje pridobivajo težo in gredo prej iz porodnišnice (Campbell, 2004).

Poslušanje klasične glasbe v vrtcu

Večina vzgojiteljic klasično glasbo predvaja enkrat na teden, najpogosteje jo otroci poslušajo med počitkom. V veliki večini klasični glasbi z veseljem prisluhnejo (Božič, 2011).

Še ena empirična raziskava priča o tem, da se pri otrocih poveča interes za poslušanje klasične glasbe ob sistematičnem poslušanju le-te. Rezultati raziskave so pokazali, da se je pri otrocih, ki so klasično glasbo sistematično poslušali, bistveno povečalo zanimanje za poslušanje klasične glasbe. To potrjuje, da otroci zavračajo zmotno mnenje oz. prepričanje večine odraslih, da je klasična glasba zanje pretežka, pre-resna, neprimerna, dolgočasna. Napredek je bil opazen tudi v vsakodnevem življenju. Otroci so velikokrat samoiniciativno izrazili željo po poslušanju klasične glasbe, v revijah opazili številne instrumente, podarjali risbice z motivi dirigenta, not, prepoznali sliko skladatelja Mozarta, tudi če je bila klasična glasba uporabljena le kot zvočna kulisa, so jo prepoznali, ji prisluhnili in nanjo opozorili (Cvetko, 2011).

Klasična glasba v Vrtcu Dobrega pastirja

Umetnost ima v našem vrtcu posebno mesto, tako glasbena kot likovna. Verjamemo, da otroci najbolje 'rastejo' z umetnostjo, če se vsakodnevno srečujejo z njo. Tako imamo celo leto na vrtčevskem hodniku različne likovne razstave umetniških del, ki jih otroci dnevno opazujejo.

Na področju glasbe smo si že od samega začetka prizadevali, da bi otrokom v vrtcu ponujali kakovostno glasbo. Tako smo začeli z izvajanjem dejavnosti 'instrument meseca oz. skladatelj meseca', ko otroci vsak mesec ob prihodu in odhodu domov na hodniku vrtca poslušajo glasbo določenega klasičnega instrumenta oz. glasbo določenega klasičnega skladatelja. Pri dejavnosti je z nami začel sodelovati tudi eden od staršev, sicer muzikolog, ki pripravlja plakate s predstavitev instrumenta

oz. skladatelja, ki jih izobesimo ob vhodu v vrtec in na katerih so predlagana primerna klasična glasbena dela oz. skladbe. Dejavnost ni obogatitev le za otroke, temveč tudi za starše in vse zaposlene, ki dnevno na hodnikih vrtca poslušamo izbrano klasično glasbo.

V *Zavodu sv. Stanislava* deluje tudi *Glasbena šola Matije Tomca*, s katero smo se povezali pri omenjeni dejavnosti. Po mesečnem spoznavanju določenega klasičnega instrumenta otroci odidejo v glasbeno šolo, kjer učitelj tega instrumenta in učenci glasbene šole instrument v živo predstavijo, nanj igrajo in ob spremljavi instrumenta skupaj z otroki zapojejo. Občasno pa nas učenci glasbene šole obiščejo kar v vrtcu in nam z igranjem na različne instrumente priredijo pravi koncert. Tovrsten način spoznavanja klasičnih instrumentov predšolske otroke navduši, da ob vključitvi v osnovno šolo tudi sami izrazijo željo po igranju instrumenta v glasbeni šoli.

Klasično glasbo otroci našega vrtca seveda poslušajo tudi pred spanjem ali med načrtovano dejavnostjo, ko tudi zaplešejo ob njej, likovno ustvarjajo, se igrajo ali celo izdelujejo svoje lastne male instrumente. *Vrtec Dobrega pastirja* ima tudi svojo himno, ki je opremljena s klavirsko in kitararsko spremljavo, ki jo otroci zelo radi prepevajo. Vsem otrokom vrtca smo želeli ponuditi lepo glasbeno izkušnjo s snemanjem glasbene zgoščenke. Celo leto so se otroci vseh skupin učili slovenske ljudske pesmi. Na koncu leta smo medse povabili profesionalne glasbenike in pesmi ob spremljavi klavirja, violine, violončela, kljunaste flavte, citer in malih Orffovih instrumentov tudi posneli. Glavno vodilo projekta je bilo, da pri snemanju zgoščenke sodelujejo vsi otroci, stari več kot tri leta, ne glede na trenutno razvitost glasbenega poslušanja posameznega otroka. Na ta način smo vsem otrokom omogočili svojevrstno glasbeno izkušnjo.

Predstavljeno spoznavanje otrok s klasično glasbo je le eden od primerov glasbenih spodbud za otroke našega vrtca. Izvajamo tudi mnogo drugih glasbenih dejavnosti. Ena od zanimivejših je tudi 'pesem meseca oz. letnega časa', ko se vsi otroci iz vrtca po skupinah učijo izbrano otroško pesem, ki jo ob skupnih dogodkih zaradi množice glasov otrok drugih skupin še rajši prepevajo.

Vzgojiteljice pa vključujejo različne glasbene dejavnosti, prepevanje in igranje na instrumente v vrtčevski vsakdan.

Glasba bogati

»Ob glasbi doživljamo različna čustva in razpoloženja,« je zapisala Olga Denac (2011: 47).

Prepričana sem, da klasična glasba v nas pušča pečat lepote, na nas deluje pomirjujoče, nas v trenutkih žalosti osrečuje ter nam odpira obzorja za nove izzive.

Ob svoji misli pa zaključujem še z mislijo enega največjih genijev klasične glasbe. Glasba človeka oblikuje in plemeniti, osrečuje, razvija ljubezen ne samo do lepega, temveč tudi do skupnosti! (Beethoven)

Literatura

- Božič, Špela (2011): *Poslušanje klasične glasbe v vrtcu*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru.
- Campbell, Don (2004): *Mozart za otroke*. Ljubljana: Tangram.
- Cvetko, Nataša (2011): *Poslušanje klasične glasbe v vrtcu*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru.
- Denac, Olga (2011): *Z igro v čarobni svet glasbe. Didaktični priročnik za glasbo v vrtcu in prvem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Klasična glasba (2019). *Wikipedia.org*. Pridobljeno 5. 1. 2023 s spletne strani: https://sl.wikipedia.org/wiki/Klasi%C4%8Dna_glasba.
- Kurikulum za vrtce (2014). *Predšolska vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport; Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Voglar, Mira (1989): *Otrok in glasba. Metodika predšolske glasbene vzgoje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Waight, Alexander (2000): *Klasična glasba. Vodnik za poslušanje in spoznavanje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

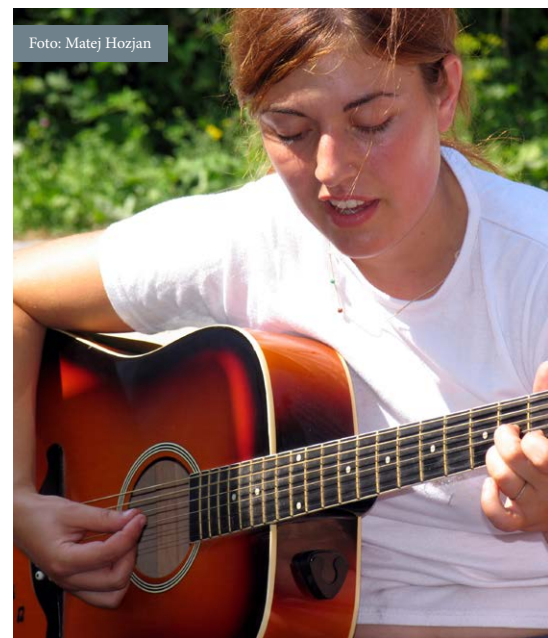

Foto: Matej Hozjan

Duhovnost je pogovor v svoji zavesti

■ **Jože Ramovš** je pri Antonu Trstenjaku doktoriral iz antropologije človekovega doživljanja, zaključil specializaciji iz Franklove logoterapije in partnerske komunikacije, na *Inštitutu Antona Trstenjaka* razvija antropohigienske programe za lepše sožitje in osebno zorenje.

Viktor Frankl je odprl novo smer za pomoč ljudem v stiskah. Poleg telesnih in duševnih zmožnosti, ki so človeku in živalim skupne, se je oprl na svobodo – izvirno človekovo zmožnost za usmerjanje sebe. Pri tem mu za orientacijo služi volja po smislu vsega, kar doživlja, dela in se z njim dogaja. To so naravne duhovne zmožnosti, ki jih ima vsak človek. Lahko mu ostanejo zakrnele, lahko išče pot za svoj duhovni razvoj sam, s poskusi, uspehi in zmotami, lahko jih razvija v skupnem verovanju. Razvite naravne duhovne zmožnosti so temelj vsakega zdravega verovanja in etičnosti. Naše vprašanje je, kako zdravo razvijati svoje duhovne zmožnosti.

Pogovor

Iz srčike človekove zavesti brsti potreba po pogovoru: po izmenjavi nagovorov in odgovorov – po dialogu. Dialog človeku odpira svobodo v preseganje sebe. Odpira mu ječo osamljenosti. Dialog je osrečujoče srečevanje na poti človeškega razvoja. Preseganje sebe v nagovarjanju drugega, poslušanju drugega in odgovarjanju drugemu je pot za razvoj naravne človeške duhovnosti. Pogovor se rojeva v jedru človekove osebne zavesti, kjer je doma edinstvena in neponovljiva oseba – dialog se rojeva v človekovi vesti. Tam teče pogovor z naravo in z razmerami, v katerih živimo. Tam izvira pogovor z drugimi ljudmi. Tam se dogaja tihi dialog z lastnimi sposobnostmi in možnostmi, da se človeško razvijamo.

Tam je doma moč za dialog s svojimi mejami, da ne uničujemo sebe ob neprehodnem zidu in da ne zdrsnemo po strmini slabega, ki škodi drugim, naravi in nam samim. Človekov duh ima namreč enako odprto pot tako v uničevanje kakor v razvoj sebe in sožitja. S poštenim dialogom krepimo svojo zdravo duhovnost za ustvarjanje, z

nepoštenim in nesmiselnim monologom krepimo svojo razdiralno duhovnost za uničevanje sebe, drugih ljudi in narave.

Duhovnost

Duhovnost je pogovor ob izkušnjah. Vesel, ponosen in hvaležen dialog ob svojih dobrih izkušnjah krepí človekovo znanje in moč. Enako ju krepí dialog ob dobrih izkušnjah drugih ljudi, ko jih poslušam, vidim, se jih veselim in sem hvaležen zanje. Dialog z dobrimi izkušnjami rojeva spoznanje, kako delati prav in dobro. Krepi našo moč, da delamo prav in dobro.

Spoznanja in moč, ki rastejo ob notranjem dialogu z dobrimi izkušnjami, so varen prostor za dialog s svojimi slabimi izkušnjami. Slabe izkušnje nas same od

sebe pohablajo – so gnoj, ki nas zastruplja. Če pa jih obdelamo z dialogom, se spremenijo v dobre izkušnje – iz gnoja postanejo gnojilo za zdravo rast. Spoznanja in notranjo moč za zahteven dialog s slabimi izkušnjami dobimo iz veselja, ponosa in hvaležnosti nad svojimi dobrimi izkušnjami in dobrimi izkušnjami drugih.

Foto: Nataša Pezdir

Notranji pogovor

Duhovnost je človekov notranji pogovor o lastnih stališčih, mnenjih in željah. Je sokratski dialog vesti z jasnimi vprašanji: Ali je to res? Drži ali se mi samo zdi?

Je to pametno – je razvojno, trajnostno? Je to koristno? Komu in kako koristi? Duhovnost je otrok svobode. Notranje svobode za doživljanje lepega in za ustvarjanje dobrega. Svoboda za dobro je odrasla svoboda, ki dozori iz otročje svobode za karkoli, kar se človeku zahoče ali zazdi. Otročja svoboda je razvojna stopnja proti odgovorni svobodi za dobro. Slovenski psiholog umetniške in znanstvene ustvarjalnosti Anton Trstenjak je rad poudaril, da je najvišja ustvarjalnost etična. To je človekova ustvarjalnost pri oblikovanju lepšega sožitja; samo to razvija zrelo osebnost. Zrela svoboda in ustvarjalnost v sožitju v svojem razvoju nimata meja.

Razvoj naravnih duhovnih zmožnosti

Neveren človek ali človek katerekoli vere, ki želi zdravo zoreti, bo razvijal svoje naravne duhovne sposobnosti. Kakor zavestno skrbi za telesno zdravje z gibanjem in zdravo hrano, bo v svoji vesti zavestno gojil dialog s svojimi zmožnostmi in mejami – razvijal bo svojo svobodo. Zavestno bo v svoji vesti gojil dialog s svojimi izkušnjami in razmerami – odgovorno bo usmerjal svoj razvoj. Na mejah tega, kar zmora in kar sme, se bo srečeval s skrivnostjo celotne danosti – s tem, da vsa stvarnost z njim vred obstaja in se razvija. Na tej meji gojijo verske duhovnosti slutnjo in upanje o nedojemljivem bogastvu in nepreklicnem smislu vsega razvoja. ◀

Molimo za vzgojo

Papežev molitveni namen

■ **Matevž Vidmar**, teolog, blogger, pisec, direktor *Rahelinega vrtca – hiše otrok Montessori* in podpredsednik DKPS.

Papež Frančišek nas je v svojem pontifikatu na področju vzgoje večkrat izzval. Omenimo le nekaj primerov: s sinodo Na poti hodimo skupaj, s pobudo Svetovno vzgojno zaveznštvo in povsem na začetku pontifikata s posinodalno spodbudo Amoris Laetitia. Misli o vzgoji je bilo seveda še več, v ozir pa bomo letos vzeli omenjene. Najprej zadnjo. Papež je namreč molitveni namen za mesec januar posvetil vzgojiteljem. Kratka misel papeža, ki pa nas duhovno bogati.

Bratstvo

Papež v svojem kratkem videosporočilu izrazi svojo glavno misel: »Vzgojiteljem bi rad predlagal, naj uvedejo nov učni predmet: bratstvo.«¹

Papeževa pobuda pravzaprav izraža osrednjo misel njegovega pontifikata, potem ko si je izbral ime Frančišek. Sveti Frančišek namreč ni bil 'svetnik' (namenoma v navednicah), torej nekdo, ki živi popolno življenje. Še več, kot mlad fant je želel uspeti v vojski, in to tudi preko trupel. To velikokrat, še več, menim, da vsakodnevno, izkušajo tisti, ki so zaposleni v vzgoji in izobraževanju. Uspeti preko trupel. Zaradi lastnega jaza, lastnega ega. S to mislijo nadaljuje papež: »Vzgoja je dejanje ljubezni, ki razsvetljuje pot, da bi lahko ponovno pridobili čut za bratstvo in ne bi prezirali najranljivejših« (prav tam).

Nov 'učni predmet' pravzaprav ni nov, ampak je izkušnja Cerkve, izkušnja vseh pedagogov, ki morajo dnevno razločevati med talenti mladega posameznika in implementacijo teh talentov v vsakdanjem življenju. Pri tem pa gre tudi za višjo raven, da je »vzgoja dejanje ljubezni«. Ljubezen namreč ne išče svojega (1 Kor 13,5), kar pa je največja skušnjava pedagoga v vzgojno-izobraževalnem procesu. Če skušam odgovoriti na prvo: pedagog dnevno razločuje, v kolikšni meri uresničuje svojo osebno poklicnost in koliko v isti meri uresničuje svojo osebno neodrešenost. V luči ljubezni, ki ne išče svojega, naj bi prevladalo prvo, čeprav je resnica, da včasih išče svoje

osebne interese. A kaj, ko ta resničnost v realnosti dobi svoja krila pri starših, ki so prvi vzgojitelji in pri katerih pedagogi velikokrat zaznavamo, da ne gre za »ljubezen, ki ne išče svojega«, pač pa za samoljubje, ki išče svoje. Slednje je že svojevrstna tema.

Vzgojitelj je pričevalec

Vrnimo se k papeževi pobudi. »Vzgojitelj je pričevalec, ki ne predaja svojih intelektualnih spoznanj, temveč svoja prepričanja, svoje življenjsko prizadevanje« (prav tam). Od katoliškega vzgojitelja se pričakuje, da prida svojo dodano vrednost. Prepričanje, življenjsko prizadevanje, ki ga živi. Vem, da je katoliškemu učitelju v slovenskem prostoru, v javnih šolah, to velikokrat težko. A to ne pomeni, da se ne da. Izkušnja prve Cerkve je podobna. Živela je življenje preganjanja. Bila je manjšinska, vendar je preživela. Zaradi oznanila, zaradi pričevanja, ki ni ideološko, pač pa več,

vsebinsko ... In spet smo pri ljubezni, »ki ne išče svojega«.

Vem, gre za odgovorno nalogo. Papež postavlja nadpovprečno visoka merila. »Gre za osebo, ki zna dobro uporabljati tri med sabo usklajene govornice glave, srca in rok. To zna početi z veseljem sporočanja. Tako se jim bolj pozorno prisluhne in lahko postanejo graditelji skupnosti. Zakaj? Ker se jejo to pričevanje« (prav tam).

Visoki cilji so postavljeni v luči molitve. Molimo za osebe, ki znajo dobro uporabljati »tri med sabo usklajene govornice glave, srca in rok«. Še več, molimo za te, ki tega ne znajo. Ki imajo druge talente Svetega Duha. Pa vendar se trudijo. Tako torej ne gre za nedosegljiva merila. Ker ne gre za popolnost, ki naj bi jo živeli, pač pa za realnost, ki jo živimo in v kateri delujemo. Katoliški pedagogi velikokrat v manjšini, a v iskreni želji, želimo zadostiti Pavlovemu cilju, ki pa je spet visok: »Ljubezen ne išče svojega.« Kar pa ne pomeni, da ni dosegljiv. Z zorenjem, spoznavanjem, razločevanjem, izkušnjami. Kot jih je doživel sv. Frančišek Asiški. ◀

Opomba

¹ https://www.vaticannews.va/sl/papez/news/2023-01/papezev-molitveni-namen-za-januar-2023-za-vzgojitelje.html?fbclid=IwAR1c3a_zoUr-XxBFRABRVdOgCYIIU-VLneiGRoKMJnWQSAHfLrEiRi1cpDal.

Foto: Matej Hozjan

Z mamami lahko molijo tudi otroci

■ **Marjeta Žebovec**, prof. slovenskega jezika s književnostjo in dipl. etnologinja. Deluje kot lektorica, urednica in avtorica biografskih knjig.

Svetovni molitveni dan (SMD) je mednarodno ekumensko gibanje kristjank. Vsako leto na prvi petek v marcu pripadnice različnih krščanskih cerkva in denominacij povabijo vse k skupni molitvi za državo, ki v določenem letu pripravi molitev. Geslo gibanja je Seznanjeno moliti – molitveno delovati. Ob molitvi je organizirana tudi nabirka, ki je vsako leto namenjena za projekte v državi, ki pripravlja molitev. V tej molitvi je celostno zajeta država, njene značilnosti, tegobe in radosti.

Gibanje SMD

Gibanje SMD ima tudi logotip, ki je nastal leta 1982, ko so bogoslužje pripravile krščanske ženske z Irske. Sestavljen je iz štirih puščic v obliki keltskega križa, ki kažejo v središče s štirih strani neba. Predstavljajo štiri klečeče osebe v molitvi, krog pa predstavlja svet in ekumensko edinost kljub različnosti.

Slovenija se je v to gibanje vključila leta 1999, prvo bogoslužje je bilo v kapeli sv. Ane v Rogaški Slatini. Dve leti kasneje je bilo organizirano tudi v Ljubljani, potem pa še v drugih krajih. Letos je bogoslužje načrtovano v Rogaški Slatini, Ljubljani, v Velikih Laščah, na Obali, pri Sv. Duhu pri Škofji Loki, v Smledniku, Kamniku in Murski Soboti.

Bogoslužje za otroke

Skozi celo leto je mogoče organizirati otroško bogoslužje. To je precej krajše od bogoslužja za odrasle in se začne s pozdravno molitvijo ter zahvalo Bogu. Temu sledi odlomek iz Svetega pisma, ki je določen za to leto, potem pa še nekaj misli o njem in konkreten primer življenja na podlagi svetopisemskega odlomka, nakar se igrivo približajo zaključnemu delu. Kesanje in prošnje originalno niso vključene v bogoslužje, čeprav prošnje običajno voditeljica skupine doda, sestavijo jih pa otroci sami.

Seveda so v bogoslužje vključene tudi igre in pesmi, pri katerih pa je precej svobode, saj nekatere organizatorke vključijo pesmi, ki jih otroci že znajo, ne določenih v besedilu bogoslužja. Pri pesmih so zaželeni tudi gibanje, kretnje, ples.

Kot za vsako bogoslužje so tudi za otroško bogoslužje SMD potrebne priprave, ki so običajno otrokom v veliko veselje. Za letos, ko so bogoslužje pripravili v Tajvanu, se med pripravo lahko izdelajo venčki za na glavo, saj so za Tajvanec pomembni. Izdelani so lahko iz papirja, kot je svetovano v besedilu bogoslužja, lahko pa tudi iz drugega materiala, na primer bršljana, ki se mu dodajo papirnate rože.

Venčki za tajvansko otroško bogoslužje

Otroški program izvajamo ob različnih priložnostih. Ni nujno, da je v vsakem kraju, kjer je bogoslužje za odrasle, izvedeno tudi otroško bogoslužje. Nekatere programe katehistinje, ki sodelujejo v SMD, izvedejo v sklopu verouka. Bogoslužje lahko organiziramo tudi v času poletnih taborov ali oratorijev. Včasih pa je otroški program organiziran znotraj programa vrtca ali čisto samostojno.

Katehistinja Ana Pusnik, ki je že večkrat pripravila in izvedla bogoslužje SMD z otroki, je svoj pogled nanj opisala takole: »V prvi

vrsti vidim otroke, ki so iskreni, brez zavor, čisti v srcu, njihov obraz ne more skriti veselja niti žalosti, so odsev Boga, ki je Ljubezen. To je zame dar od Boga, ker vse to doživljam ob otrocih. Po njih se preliva v velikih potokih Ljubezen Boga, ki se nenehno daje, in imam jih preprosto rada. Začutim Ljubezen, ki se množi. Vedno, ko sem z otroki, sem del njih, nikakor nadrejena, ampak na njihovi ravni. In ob otroškem bogoslužju se še bolj povežem z njimi, ker skupaj ustvarjamo, se skupaj učimo, pojemo, se igramo, spoznavamo nove stvari, novo deželo, in ko je vse to že urejeno in je del nas, lahko izvedemo otroško bogoslužje.

Pred očmi imam skupino otrok iz različnih krajev, kako smo se preko igre, petja, ustvarjanja spoznavali in izvedli bogoslužje na zelo prijeten, izviren način in ovito v čustva. Vsako otroško bogoslužje je drugačno. Odvisno od skupine otrok. Skupni pa so nežnost, ljubezen, širok nasmeh in odprtost otrok. In pri vseh otrocih veljajo Gospodove besede: »Julija, Jure, Ana ... ti si moj ljubljeni sin, ljubljena hči!«

Otroško bogoslužje v vrtcu

Tudi otroški program temelji na vrednotah krščanstva, ekumenizma, ljubezni in molitve, ki obkroži celotno oblo. Otrokom razložimo, da smo vsi sestre in bratje, da so tajvanske zgodbe slovenske zgodbe. Ljubezen pa je Božje vezivo med nami, ne glede na lokacijo. Želimo, da bi prihodnji rod vzgojili v trdni veri in ohranili vrednote za lepši jutri. Vabimo vas, da nas podprete pri organizaciji bogoslužij SMD. Z nami lahko stopite v stik preko e-naslova smdslovenija@gmail.com. Več informacij o Društvu SMD Slovenija pa je dosegljivih na <https://smdslovenija.wixsite.com/smdslovenija> ali na njegovem profilu na Facebooku SMD (Svetovni molitveni dan – Slovenija). ◀

Običaj florjanovo in jajčarija pri pouku slovenščine

■ **Lucija Štamulak** je učiteljica slovenščine in šolska knjižničarka na *Osnovni šoli Podgorje pri Slovenj Gradcu*.

Florjanovo in jajčarija je ljudski običaj, ki na Razborju pri Slovenj Gradcu obstaja že vsaj dvesto let, živ in aktualen pa je še danes. V prispevku predstavljam posebnosti običaja, hkrati pa želim nakazati možnosti, kako smo njegovo obravnavo vključili v pouk slovenščine od 6. do 9. razreda na Podružnični osnovni šoli (POŠ) Razbor, in to z namenom, da pri učencih vzbujamo pripadnost svojemu kraju in domovini ter poskrbimo za ohranjanje običaja in njegovo prenašanje iz roda v rod.

Sveti Florjan

Sv. Florjan je eden najbolj priljubljenih 'ljudskih svetnikov', zavetnik pred požari in povodnjo. Zato je zavetnik gasilcev, pogosto ga upodablajo, ko z vrčem vode gasi ogenj. Njegov god praznujemo 4. maja.

O njegovem življenju obstaja več legend, podatki o njem pa so skopi. Rodil se je v tretjem stoletju blizu Dunaja, v rimski provinci Norik v Zgornji Avstriji. Bil je častnik rimske vojske. V času cesarja Dioklecijana so v mestu Lauriak (blizu Linza) zaprli štirideset kristjanov. Florjan jim je želel pomagati, zato so zaprli še njega. Na zaslišanju je priznal, da je kristjan, zato so ga strahovito mučili, potem pa so mu na vrat navezali mlinski kamen in ga vrgli v reko Enns (Anižo) (Kumer, 2006).

Pri njem je pomembna tako simbolika ognja kot simbolika vode. Nekateri raziskovalci menijo, da je Florjan pri svoji vlogi izrinil starodavno pogansko vodno božanstvo in da so se k njemu najprej obračali s priprošnjami za rodovitnost in dež. Vlogo priprošnjika proti požarom pa so mu pripisali kasneje (Kuret, 1989). Po mnenju drugih raziskovalcev pa je Florjan prevzel mesto nekdanje rimske boginje cvetja Flore, v čast katere so stari Rimljani prirejali praznik cvetja (prav tam).

Ime Florjan/Florijan je tudi dokaj pogosto ime na Slovenskem. Sveti Florjan je zavetnik Dunaja, na Slovenskem so mu posvetili 26 cerkva, od tega osem župnijskih in 18 podružnic. V Ljubljani so leta 1672 v

spomin na požar sezidali cerkev svetega Florjana (Kumer, 2006).

Florjanovo

Od 19. stoletja je florjanovo na Slovenskem praznik gasilcev, saj so ga izbrali za svojega zavetnika, zato na ta dan potekajo različne slovesnosti (Kumer, 2006).

V narodnem izročilu se je razvilo veliko šeg v povezavi z vodo in ognjem na god sv. Florjana. V nekaterih delih Slovenije so se dolgo držali izročila, da je treba na florjanovo čim manj kuriti, da bi se tako obvarovali pred požari. V drugih delih Slovenije, predvsem na Koroškem in Štajerskem, pa je bilo prav nasprotno treba kuriti in prižigati ogenj iz blagoslovljenih trsk iz velikonočnega snopa, kar naj bi hišo varovalo pred ognjem. To je bila naloga neporočenih fantov, saj so morali na florjanovo jutraj po hišah z blagoslovljeno trsko prižigati ogenj na ognjišču oziroma v peči, ob tem pa so pobirali darove za pojedino (jajca, klobase, mošt), ki so jo pripravili pozneje (prav tam). V nekaterih krajih je bilo florjanovo povezano s koledovanjem fantov in posebno kolednico.

Kuret navaja, da je koledovanje na florjanovo razmeroma mlado in da so ga najverjetneje uvedli jezuiti na ozemlju dekanije Dobrla vas na avstrijskem Koroškem. Iz Podjune se je potem razširilo na Koroško in Štajersko, medtem ko je drugod ostalo neznan (Kuret, 1989). Ponekod na avstrijskem Koroškem in zgornji Mežiški

dolini je koledovanje še živo in se v nekaterih podrobnostih razlikuje od kraja do kraja (prav tam).

Florjanovo in florjančani

Običaj florjanovega in jajčarije je poleg Razborja ohranjen še v nekaterih krajih zgornje Mežiške doline, zlasti na območju Črne na Koroškem (Javorje, Ludranski Vrh in Podpeca) (Komprej, 2019).

Ustni vir pripoveduje o vsaj 200-letni zgodovini te šege na Razborju (Hudej, 2012). Prehaja iz roda v rod, za njegovo živost pa zavestno skrbi tudi *Kulturno društvo Razbor*.

Običaj je sestavljen iz dveh delov. Prvi del predstavlja koledovanje neporočenih fantov iz vasi na predvečer sv. Florjana, ki se imenujejo florjančani. Fantje se najprej zberejo na dogovorjenem mestu, nato začnejo z obhodom od hiše do hiše. Prikradejo se pod okno, kjer ležita gospodar in gospodarica hiše, ter zapojejo eno od številnih narodnih pesmi. Včasih pojejo tudi pred vrati hiše. Pesmi izbirajo glede na stanje v hiši (Hudej, 2012). Po zapeti pesmi vstopijo v hišo. Če so pri hiši dekleta, najprej poiščejo šopke in si jih zataknejo za klobuk. Nato posedejo za mizo, poberejo jedi v nahrbtnik ter jajca v košaro. Vsak florjančan iz šib blagoslovljenega snopa naredi križ in ga skrije nekje v hiši. Kurjača zakurita in na ogenj naložita ostanke od izdelave križev. Vmes se igra na harmoniko in tudi zapoje. Na mizi je mošt ali sok, ki ga je treba popiti, ponekod je tudi kaj za pod zob. Žganje se pobere za veselico (prav tam). Sledi Florjanova pesem kolednica Lepi so res letni časi (Hudej, 2012). Pesem govori o čaščenju sv. Florjana ter o priprošnji, da obiskane obvaruje vseh nezdod. Fantje se na koncu gospodarju zahvalijo za obdaritev, hišo priporočijo sv. Florjanu. Hkrati povabijo tudi na veselico (prav tam). Ob odhodu muzikant

zaigra pesem, ponavadi je to priredba pesmi Adijo, pa zdrava ostani (Karnar, 2018). Florjančani se nato odpravijo do naslednje hiše. Koledovanje traja vse do jutra, do zadnje hiše. Zjutraj so klobuki fantov okrašeni s šopki, ki jih po možnosti obdržijo do veselice (prav tam).

Jajčarija

Drugi del običaja je veselica, imenovana tudi jajčarija. Fantje se za veselico dogovorijo s kmetijo, ki ima za to primerne prostore. Za izbrano hišo je to posebna čast. Tradicionalno sta se na jajčariji pila predvsem mošt in žganje, jedle pa so se nabrane dobrote in 'šnite' (ocvrte rezine kruha, namočene v jajca in mleko ter posute s sladkorjem), ki so jih spekli iz nabranih jajc. Na veselico so prišli florjančani ter povabljeni iz obiskanih hiš, nepovabljeni pa na veselico niso smeli (Hudej, 2012). Zadnjih 40 let se na mizo nanosijo tudi suhomesni izdelki, kruh, jajčna solata s hrenom oziroma narezana jajca z ribanim hrenom. Pijeta se tudi vino in sok (Hudej, 2012). Z jedačo se obilno pogosti vse navzoče, pijačo pa si vsak naroča in plača sam (Karnar, 2018). Opolnoči se predstavijo florjančani, ki imajo klobuke okrašene z nabranimi šopki, zapojejo narodne pesmi ter Florjanovo pesem. Po polnoči pa muzikant razglasi 'solo za vse', tj. ples za vse, na mizo pa se prinesejo 'šnite' (Hudej, 2012).

Obvezen del veselice je tudi 'povštertanc', da zablešajo tudi tisti, ki se držijo bolj ob strani. Zableše se tudi ples z metlo. Veselica traja do jutranjih ur (Hudej, 2012).

Obraznava običaja pri pouku slovenščine od 6. do 9. razreda na POŠ Razbor

Če želimo učencem približati slovenske ljudske običaje, je pomembno, da izhajamo iz njihovega okolja. Učenci v šoli radi pripovedujejo o šegah, ki so jih sami doživeli ali so jim o njih pripovedovali njihovi starši. Običaj florjanovo lahko glede na možnosti, ki nam jih ponuja učni načrt, obravnavamo pri pouku slovenščine od 6. do 9. razreda, to pomeni, da je krovna tema, ki jo diferenciramo po razredih, kar nam pri kombiniranem pouku na POŠ Razbor pride zelo prav.

V prvem koraku obravnave poiščemo zanimivo publicistično besedilo (časopisni članek, posnetek) o dogodku in ga obravnavamo v vseh razredih. Ker je teh besedil malo, lahko sami povabimo novinarje lokalne televizije in časopisa, da pripravijo reportažo o dogodku. Učence spodbudimo, da tudi oni poiščejo informacije o običaju, ki so na voljo. Po zbranih informacijah pripravijo opis ljudskega običaja, lahko tudi kot govorni nastop.

Učenci tretje triade lahko sami postanejo novinarji in pripravijo poročilo o dogod-

ku. Tako lahko zberejo vse informacije o običaju, opravijo intervju z različnimi udeleženci (florjančani, gospodarjem hiše, ki gosti jajčarijo, predsednikom *Kulturnega društva Razbor* ...), dogodek pa fotografirajo ali posnamejo. To je lahko osnova za govorni nastop pri pouku, za predstavitev kraja in šole na različnih srečanjih, za razstavo fotografij na šoli ... Učenci tretje triade lahko napišejo tudi poročilo o dogodku, ki so mu bili sami priča. Tako opišejo prihod florjančanov v njihovo hišo ali opišejo, kako so se sami udeležili jajčarije. Možnost obravnave pri pouku nam nudi tudi sama kolednica. Pesem vsebinsko in oblikovno razčlenimo pri pouku slovenščine, pri pouku glasbe pa se jo naučijo tudi peti. Učenci tretje triade pripravijo raziskovalno nalogo z naslovom Šege in običaji mojega kraja. V njej poleg florjanovega in jajčarije opišejo še druge običaje kraja, npr. tradicionalno košnjo trave na Rdeškem vrhu, praznovanje novega leta, tri kralje, pustovanje, veliko noč, pisanke, lepo nedeljo, postavljanje mlajev in kresovanje. Z aktivnim raziskovalnim delom še bolje spoznajo svoj kraj ter začutijo pripadnost svoji domovini.

Vključevanje dediščine v pouk

Ljudski običaji so pomemben del naše dediščine in prav je, da tudi v šolah skrbimo, da se ohranjajo iz roda v rod. Učenci o običajih svojega kraja radi pripovedujejo, zato je prav, da jih na različne načine vključimo tudi v pouk. S tem pomagamo ohranjati običaje za kasnejše rodove, hkrati pa pri učencih spodbujamo pripadnost svojemu narodu in svojemu kraju. ◀

Viri in literatura

- Hudej, Aleksander (2012): Florjanovo, florjančani in jajčarija. V Andrej Glasenčnik (ur.): *Tu smo doma: zbornik* (str. 170–173). Razbor: Kulturno društvo.
- Karnar, Mira (2018): Pomladna noč in florjančenje. *Kamna*, 29. 6. 2018. Pridobljeno 19. 8. 2022 s spletne strani: <https://www.kamna.si/digitalne-zbirke/pomladna-noc-in-florjančenje/>.
- Komprej, Duša (2019): Jajčarija: So tudi pri vas ponoči pobirali jajca? *Koroške novice*, 4. 5. 2019. Pridobljeno 26. 8. 2022 s spletne strani: <https://www.koroskenovice.si/novice/jajčarija-so-tudi-pri-vas-ponoci-pobirali-jajca-foto/?fbclid=IwAR31MeggUCUXbTZTb11XDOEmCEowKmyThQvEPasbb-9B8JNqeNbkWAT4Ftl>.
- Kumer, Zmaga (2006): *Od florjanovega do velikega šmarca*. Celje: Mohorjeva družba.
- Kuret, Niko (1989): *Praznično leto Slovencev*. Ljubljana: Družina.
- Poznanovič Jezeršek, Mojca; Cestnik, Mojca; Čuden, Milena idr. (2018): *Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina*. Ljubljana: MIZŠ ter ZRSŠ. Pridobljeno 22. 8. 2022 s spletne strani: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nactri/obvezni/UN_slovenscina.pdf.

Foto: Simon Melanšek

Gilbert Le Mouël
Adamovo rebro

Brezovica pri Ljubljani:
Zavod Iskreni, 2022
147 strani, cena: 19,95 €

Ko se Adam po stvarjenju spreha-ja po raj in raziskuje vse živo in neživo, Bog opazi, da mu nekaj (ali nekdo) manjka. Posebej zanj ustvari Evo, ki se z Adamom odpravi na pustolovščino skozi človeško zgodovino. Skupaj opazujeta, raziskujeta in ustvarjata. Včasih se veselita, včasih jezita, včasih ne razumeta, včasih pa razumeta celo bolje kot tisti, ki mislijo, da razumejo. Le kaj bi se jima pletlo po glavi, če bi se danes znašla med nami?

Michelle Mitchell
Krepitev rezilientnosti

Kako razviti čustveno odpornost pri odraščajočem otroku

Izola: Vita, 2022
240 strani, cena: 26,00 €

Priročnik za starše z učinkovitimi prijemi, ki vsakdanje manjše težave spremenijo v orodje za krepitev čustvene odpornosti ali rezilientnosti pri odraščajočem otroku, saj so te ključnega pomena za pozitivno samopodobo, samozavest, pogum, empatijo ter občutek odgovornosti. O čustveni odpornosti je lažje govoriti kot pa jo okrepiti v realnem življenju. Sposobnost spopadanja z 'majhnimi problemi' je ključna za obvladovanje večjih težav, ki prežijo na otroke.

Maja Šabec, Tomaž Nabergoj, Igor Maver, Ana Cecilia Prenz Kopusar

Marko Anton Kappus

Slovenski jezuit na koncu Novega sveta

Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2021
394 strani, cena: 29,90 €

Avtorji so dopolnili in nadgradili doslej zbrano gradivo in raziskave o jezuitu Marku Antonu Kappusu z novimi dokumenti, številnimi podatki in razlagami ter tako bolj celostno predstavili delovanje Kappusa v kontekstu procesov kristjanizacije in kolonizacije današnje Mehike. Prevodi besedil, reprodukcije rokopisov in drugih dokumentov ter kritične študije, ki osvetlijo lik slovenskega jezuita iz različnih zornih kotov, odpirajo pogled na razgibano dinamiko družbenozgodovinskih procesov v zahodnem svetu na prehodu iz 17. v 18. stoletje in poskušajo približati njihovo doživetje s perspektive ljudi, ki so jih sooblikovali.

Cal Newport
Digitalni minimalizem

Kako živeti bolje z manj tehnologije

Brezovica pri Ljubljani:
Zavod Iskreni, 2022
248 strani, cena: 29,95 €

Tehnologija sama po sebi ni dobra ali slaba. Bistveno je, da jo uporabljamo tako, da podpira naše cilje in vrednote, ne pa da ona usmerja nas. Ta knjiga nam kaže, kako to doseči. Minimalizem je umetnost vedenja, koliko je ravno prav. Digitalni minimalizem pa spregovori o naših vsakdanjih tehnoloških pripomočkih in njihovi uporabi, da bi lahko osredotočeno živeli. Zato potrebujemo premišljeno metodo, s katero opredelimo, katera orodja bomo uporabljali, za kakšen namen in pod katerimi pogoji.

Danijela Makovec Radovan
O učitelju in njegovih vlogah

Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2022
176 strani, cena: 16,90 €

Barbara Samaluk
Prehodi od izobraževanja na trg dela

Poskusi vstopanja v poklice blaginje in vključevanja na (trans)nacionalni trg dela

Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2023
194 strani, cena: 19,90 €

Izobraževanje v DKPS

Seminar Moteči, nevidni in travmatizirani učenci

V soboto, 3. 12. 2022, smo imeli seminar Moteči, nevidni in travmatizirani učenci, ki ga je vodila ga. Julija Pelc. Na seminarju je bilo 15 udeležencev. Lepo je, ko lahko po dolgem času izpeljemo seminar v živo. Udeleženci so bili s seminarjem zelo zadovoljni: »Predstavljeno na razumljiv način, aktualna problematika,« in še: »Priporočila bi ga predvsem mlajšemu sodelavcu/sodelavki. Učitelji, ki z učenci preživijo vsak dan celo dopoldne, imajo veliko moč in odgovornost, da prepoznajo stiske otrok na podlagi njihovega vedenja. Ta seminar bi jim pri tem pomagal.«

Več o seminarju si lahko preberete na spletni strani <http://dkps.si>.

Seminar Učinkovito govorno nastopanje

V soboto, 10. 12. 2022, smo preko Zooma izvedli seminar o učinkovitem govornem nastopanju. Udeležilo se ga je 10 udeležencev, ki so bili nad seminarjem zelo navdušeni. Seminar je vodila mag. Hedvika Dermol Hvala. Morda vas njihove besede prepričajo, da se nam pridružite tudi vi: »Vse pohvale za vrhunski seminar. Pridobila sem veliko znanja, izkušenj, pozitivnih sporočil zase in svoje delo,« ter: »Želela bi se zahvaliti predavateljici, ki je seminar vodila tako, da je udeležence obogatila s strokovnimi izhodišči in osebnim opogumljanjem. To je izjemna redkost v množici ponujenih izobraževanj.«

Seminar Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok

V soboto, 4. 2. 2023, smo v DKPS izvedli seminar Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok. Vodili sta ga Marjeta Krejči Hraštar in Tatjana Jakovljevič. Dvainsvajset udeležencev se je zbralo z željo, da bi pomagali mladim in otrokom vzbuditi željo po več gibanju, saj je zaznanih vedno več težav v razvoju učencev in otrok. Domov so odhajali polni navdušenja in okrepljeni z novimi spoznanji:

- »Pridobila sem širšo sliko o vplivu gibanja na razvoj.«
- »Ozavestila sem pomembnost gibanja in prejela potrditev o svojem delu.«

- »Na seminarju sem prejela veliko uporabnih strategij, ki jih lahko uporabim pri delu.«
- »Razjasnijo vzroke za nesodelovalno vedenje učencev.«
- »Je izjemno poučno (za poklic in zasebno).«

Seminar Prepričajmo v minuti (Elevator pitch)

Kako v 30 sekundah pritegniti poslušalce in povedati bistvo? Štirinajst udeležencev se je na dvodelnem seminarju 14. in 16. 2. 2023 preko Zooma preizkušalo, kako so dobri v prepričevanju in kako se še lahko izboljšajo. Seminar je vodila mag. Hedvika Dermol Hvala. Udeleženci so zapisali:

- »Pohvalim predavateljico in celotno izvedbo predavanja. Vzdušje v skupini je bilo prijetno.«
- »Seminar mi bo zelo koristil. Veliko praktičnega dela in takojšnje povratne informacije. Majhna skupina.«
- »Seminar priporočam zaradi kakovostne izvedbe, predvsem pa predavateljice, ki je strokovna in zna motivirati udeležence programa.«
- »Na seminarju so podana jasna, učinkovita navodila, kako izboljšati svoj javni ali tudi zasebni nastop. Navodila so v pomoč tudi pri podajanju osnovnih informacij sodelavcu, nadrejenemu, komurkoli.«
- »Odlično izpeljan seminar. Prednost je tudi majhno število udeležencev.«
- »Konkretno delo z zelo malo teorije ...«

Neža Bevc

Ogledi cerkve sv. Jakoba

Cerkev sv. Jakoba stoji v Ljubljani, na nekdanjem trgu sv. Jakoba, ki je bil leta 1952 preimenovan v Levstikov trg. Trg je središče Jakobovih romanj, na njem je tudi Jakobov romarski urad, zato kar kliče po prvotnem imenovanju: Jakobov trg.

V adventu smo imeli priložnost za ogled cerkve sv. Jakoba pod strokovnim vodstvom. Ob zanimivih razlagah Tatjane Kocmur smo še bolj spoznali lepoto te cerkve in se čudili, kaj vse so zmogli narediti naši predniki. Kakšna mojstrovina sta bela angela adoranta na glavnem oltarju,

ki ju je naredil Francesco Robba, katerega umetnine so vrh našega baročnega kiparstva. V zbor lepote šentjakobske cerkve se vrača kapela Frančiška Ksaverja, ki so jo dolga leta restavriral. Zdaj so odri odstranjeni in personificirana Evropa že pogleduje kralja Afrike pod znamenitimi štukaturami.

Magdalena Jarc

Intervizija za strokovne delavce

Intervizija je metoda učenja v manjših skupinah, v katerih imajo udeleženci podobno stopnjo strokovne izobrazbe, usposobljenosti ter podobne delovne izkušnje. Posamezniki si pomagajo pri analizi, načrtovanju in preizkušanju sprememb lastnega osebnostnega in poklicnega vedenja ter si nudijo podporo pri reorganizaciji. To in še več o interviziji piše na straneh Wikipedije. Teorija.

Darja Barborič Vesel preko Društva katoliških pedagogov Slovenije izvaja intervizijo za trinajst udeleženk. Program je uvrščen v katalog Katis. Dobivamo se enkrat mesečno, od oktobra dalje. Preko Zooma. Enake med enakimi. Med seboj si zaupamo in se počutimo varne. Ker smo vse katoličanke, si upamo priznati, da včasih ne obstaja druga rešitev kakor zaupanje Bogu. Upamo si reči, da smo že večkrat doživele, da nas je vodila Božja roka, ki je močnejša od naših misli in želja. Ko se pogovarjamo o samomoru in poslavljanju ali pa o odnosu s sodelavci ali nadrejenimi ali o novoletnih bazarjih, ki so prevečkrat tekmovanja med sodelavci, ali kaj naj, ko nas sodelavec na konferenci izpostavi po nepotrebnem, smo iskrene, govorimo iz lastnih izkušenj in znanja ter damo prostor vsakemu. Učitelji še vedno delamo v okolju, kjer ni zaželeno, da se postaviš na stran šibkejšega ali da priznaš, da samo Bog ve. Šolske zbornice še niso pravi prostor, kjer bi lah-

ko povedal vse, kar misliš in čutiš, da bi si upal dati in predajati, upati in zaupati. Tudi omemba Božjega in zaupanje Bogu v zbornicah ni običajno. Med spoštljivimi je iskrenost vrednota.

Darja je izkušena intervizorka, magistrica socialne pedagogike, zaposlena na osnovni šoli. Sodeluje tudi pri izvajanju študijskih programov na pedagoški fakulteti in zna voditi pogovor, tako da smo vsi slišani. Predvsem pa cenimo njeno znanje, saj res veliko bere in zna marsikaj argumentirati.

Karmen Koprivec

Intervizija - moji vtisi

Vsak potrebuje sogovornika, ki ga razume, posluša, svetuje ali sprosti s humorjem. Bližnji nas včasih ne morejo razumeti v naših 'pedagoških' stiskah; v šoli je pogosto tako malo časa, da nam ne uspe iti niti na stranišče, kaj šele, da bi ubesedili svoje stiske in

jih vmes s sodelavci še reševali ... Preveč je pritiska, premalokrat se ustavimo!

Vesela in hvaležna sem, da sem del intervizijske skupine v organizaciji DKPS (Katis). Prav veselim se srečanj vsak mesec. V skupini lahko povem, kar me teži, poslušam, kako je drugod, kako rešujejo podobne ali drugačne težave. Preprosto fino je. Darja lepo povzema naše misli, ki postanejo lažje in obvladljivejše. Začini jih s humorjem, včasih ostro in odločno besedo, predvsem pa z mislijo, ki daje upanje. Pomembno je tudi, da sem spoznala čudovite kolegice, ki me zdaj že kar dobro poznajo, čeprav se v živo še nismo srečale ... A sem prepričana, da se bomo, ker nam je skupaj lepo.

Ko je srečanja konec, še dolgo odmeva v meni ... in komaj čakam, da se mesec obrne, da se bom spet ustavila vsaj za dve šolski uri, ki sta namenjeni meni in sta zame ter mojo dušo.

Alenka Brovč

Seminar Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok.
Foto: Neža Bevc

Mala šola ustavnih pravic v šoli

V sredo, 29. 3. 2023, bo ob 19.00 na Zoomu predavanje Mala šola ustavnih pravic v šoli. Predavatelj dr. Borut Holcman je profesor na Pravni fakulteti v Mariboru.

Vabimo vse, ki vas vsebina zanima, predvsem učitelje in vzgojitelje. Pogosto se namreč znajdemo v stiski, ker ne poznamo osnovnih pravil delovanja, katerih temelj je slovenska ustava. Spoznali bomo tista poglavja, ki se nanašajo na delo v šoli.

Udeležba je brezplačna. Obvezne prijave, da prejmete povezavo: helena.kregar@gmail.com.

Svete maše za potrebe vzgoje

Vsak drugi četrtek v mesecu je ob 18.30 pri Sv. Jakobu v Ljubljani darovana sveta maša za potrebe vzgoje. Navadno jo daru-

je p. Silvo Šinkovec ob somaševanju. Pred mašo ob 18.00 molimo rožni venec za potrebe vzgoje.

Letos se bodo zvrstile svete maše za potrebe vzgoje:

- 13. 4. 2023: za telesno in duševno zdravje mladih in vseh, ki skrbijo za vzgojo;
- 11. 5. 2023: za maturante in uspešen zaključek šolskega leta.

Svete maše organizira ljubljanski odbor DKPS in so pravi balzam za dušo katoliškega pedagoga, ki je nenehno izpostavljen, ker ima drugačno mnenje, kot ga ima glavni tok – tako je zapisal letošnji dobitnik Slomškovega priznanja in dodal, da so posledice večdesetletnega preganjanja vere iz javnega življenja, sploh pa iz šolstva, hude. Razbijanje tradicionalnih družin in načrtno vnašanje velike zmede v glave šolskih otrok navkljub trem referendumom nas spodbuja k veri, molitvi in dialogu.

Svete maše za domovino

Vsako prvo soboto v mesecu ob 16.00 je že deveto leto sveta maša za domovino, ki jo večinoma daruje dr. Silvo Šinkovec ob somaševanju. Po sv. maši je molitev rožnega venca. Zvesti molivci na klečalniku molijo po eno desetko rožnega venca pred glavnim oltarjem, pod mogočno kupolo stolniške cerkve. V teh letih je bilo darovanih skoraj sto svetih maš, ki so zahvala Bogu za domovino ter goreča prošnja za vero in ljubezen do domovine in slovenstva. Zahvaljujemo se vsem organistom in zborom, ki so do zdaj povzdignili mašno daritev in velika zahvala vsem za vztrajanje v Ljubezni.

Foto: BS

Saša Slavković

Kar privlačiš, privlači tebe

Včasih ni dovolj,
da le popraviš,
začni na novo,
ko kaj zastaviš.

Nič ni sigurno,
da na cilj prispeš,
a je pomembno,
da na pot zdaj greš.

Plan ali neplan
pusti koraku,
prepoznav pot
po vsakem znaku.

To, kar privlačiš,
privlači tebe,
za srce skrbi
so brez potrebe.

Poglej nazaj
in se nasmej,
saj dobro veš,
da greš naprej.

In the *Editorial*, the editor Silvo Šinkovec reflects on gender and its importance for human identity.

In the introductory article, Silvo Šinkovec continues his reflection on gender and points out children's rights regarding the protection of gender diversity.

Michele De Beni's article is titled *When Children Learn* and focuses on pre-school education. Janez Krek describes education with love and the power that love has. Matjaž Celarc introduces us to a biblical passage from the writings of St Matthew and invites us to think about humility and learning. Jurka Lepičnik Vodopivec has prepared an article in which she talks about her view on a stimulating learning environment in kindergarten. Mateja Centa Strahovnik presents heartfulness and education and suggests a practical activity to encourage children to be heartful.

In *Our Interview*, Silvo Šinkovec talked to Mateja Leskovar Polanič, head teacher of Stročja vas Primary School. In the interview, we get information about her efforts to modernise and give more weight to educational plans in schools.

In the *Teachers section*, Petra Žnidar Kozole acquaints us with the resilience at school and how a teacher can encourage children to be more resilient. We present Ivo Branimir Piry's article on *Academia operosorum Labacensium*. A teacher (pseudonym) tells her story of dealing with difficulties in education and about the power of prayer and blessing.

In the section *Educational Plan*, Erika Ašič writes about the smell of students and teachers and the influence of smell on attitudes. Tina Šifrer Gazvoda presents the promotion of reading habits in primary school. Marta Premrl shares with us part of her book *Through Space and Time*, which she created with her granddaughter.

In the *Parents section*, Ester Pečarič acquaints the readers with mindful parenting, which she gives as a missive to new parents. Benjamin Tomažič writes about sex education based on emotions and modern technology.

In *Fields of Education*, dr Milček Komelj presents the work of the painter Milan Erič: *NGC 111 Primavera* (Catalogue of New Galaxies). The painter depicted spring in a triptych. Špela Avšič describes how children

are introduced to classical music in her kindergarten and its influence on the musical development of children.

In the *Spiritual Challenge* section Jože Ramovš presents spirituality as a conversation in his own consciousness. Matevž Vidmar writes about praying for education, which is part of the Pope's prayer intention. The *Experience* section presents an article by Lucija Štamulak on the tradition of St. Florian's and »jajčarija« in Slovenian language classes. The article is published in its entirety in the collection *Responsibly Preserving Slovenian Identity*.

Children Can Pray with Their Mothers Too is the title of an article by Marjeta Žebovec, which tells the readers about the World Day of Prayer.

The *New insights* section brings short presentations of one doctoral and two diploma theses in the field of education.

In the *Reading Tip* section, we highlight six good books on education, which will help parents and teachers alike.

Written by: Tatjana Fajdiga
Translated by: Tanja Volk

DKPS VAS VABI: OBIŠČITE PADOVO Z NAMI!

Kdaj: sobota, 13. 5. 2023

Strokovno vodstvo: ddr. Verena Perko

Prijave in informacije: www.dkps.si, info@dkps.si, 031-351-372

 DRUŠTVO
KATOLIŠKIH
PEDAGOGOV
SLOVENIJE

Tanja Černe

Vpliv tipa intervencijskega treninga na učno motivacijo mlajših mladostnikov z disleksijo

Doktorska disertacija

Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, smer Specialna in rehabilitacijska pedagogika, 2020

Mlajši mladostniki z disleksijo zaradi nevropsiholoških in nevrofizioloških vzrokov ne dosegajo izobrazbenih rezultatov, ki bi bili skladni z njihovimi sposobnostmi, ker jih primarni primanjkljaji ovirajo pri usvajanju kognitivnih, metakognitivnih, samodeterminacijskih in motivacijskih učnih spretnosti.

S kombiniranim raziskovalnim pristopom smo preučili izbrane dimenzije učne motivacije v skupini 93 mlajših mladostnikov z disleksijo pri slovenščini, in sicer na osnovi eksperimentalne metode pedagoškega raziskovanja. Podatke smo zbrali s pomočjo vprašalnikov za učence, izvajalce in starše ter dokumentov. Izvedli smo kvaziekperiment v naravnih pogojih z dvema eksperimentalnima skupinama in s kontrolno skupino. V eni skupini smo izvedli trimesečni

intervencijski trening učne samodeterminacije, v drugi pa trimesečni intervencijski trening metakognitivnih bralnih učnih strategij. Na podlagi multivariatne analize podatkov smo ugotovili, da sta imela oba intervencijska treninga pomemben statistični vpliv (porast) na nekatere dimenzije učne motivacije in metakognitivne spretnosti, in sicer neposredno po izvedenem treningu. Učinek se je obdržal tudi šest mesecev po koncu treninga.

Znanstveni prispevek doktorskega dela je v natančnejšem razumevanju in pojasnjevanju dinamike razvoja učne motivacije mlajših mladostnikov z disleksijo, aplikativni prispevek pa na področju učinkovitejših specialnopedagoških intervencij ter izvedb izobraževanj in usposabljanj.

Anđela Toprek

Vloga in položaj učitelja na bolnišnični šoli

Diplomsko delo

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, smer Pedagogika, 2022

Bolnišnica ni navadno šolsko okolje in poučevanje v njenih prostorih je posebnost v učiteljskem poklicu. Nudenje ustrezne šolske pomoči otrokom, ki so hospitalizirani, je zelo pomembna, saj je obdobje hospitalizacije eno najtežavnejših obdobj in okoliščin, s katerimi se srečujeta otrok in njegova družina. Iz tega razloga smo se odločili teoretično raziskati vlogo in položaj, ki ga ima bolnišnični učitelj na bolnišničnih šolskih oddelkih. Prišli smo do različnih spoznanj o potrebni izobrazbi, specifičnih kompetencah in lastnostih bolnišničnega učitelja. Ugotovili smo, da se na teh področjih kvalifikacije bolnišničnega učitelja bistveno ne razlikujejo od kvalifikacij za delo učitelja na

redni OŠ. Glede učiteljevega sodelovanja z drugimi smo spoznali, da ima zelo pomembno vlogo pri povezovanju vseh oseb, vključenih v proces otrokovega zdravljenja. Pri tem igra različne vloge, kot sta vlogi svetovalca in koordinatorja procesa vzgoje in izobraževanja. Vse omenjeno zahteva učiteljevo maksimalno predanost in vključenost ter prinaša različne izzive. Glede na pridobljene informacije sklepamo, da sta vloga in položaj bolnišničnega učitelja izjemno pomembna. Bolnišnični učitelj je most, ki povezuje vse vključene v proces zdravljenja otroka ter s svojimi kompetencami in lastnostmi za delo predstavlja obogatitev na bolnišnični šoli kot ustanovi.

Iva Gavran

Razvijanje večjezičnosti pri predšolskih otrocih v okviru Montessori pedagogike

Diplomsko delo

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, smer Pedagogika, 2022

Pedagoški model, ki razvija sposobnost večjezičnosti že v zgodnjem otroštvu, je pedagogika Montessori.

Diplomsko delo je osredotočeno na načela pedagogike Montessori, ki zagovarjajo otrokovo samostojno učenje preko raziskovanja okolja. Koncept večjezičnosti definira poznavanje vsaj treh jezikov, pri čemer ta v okviru pedagogike Montessori spodbuja razvoj večjezičnosti že od prvih let otrokovega življenja.

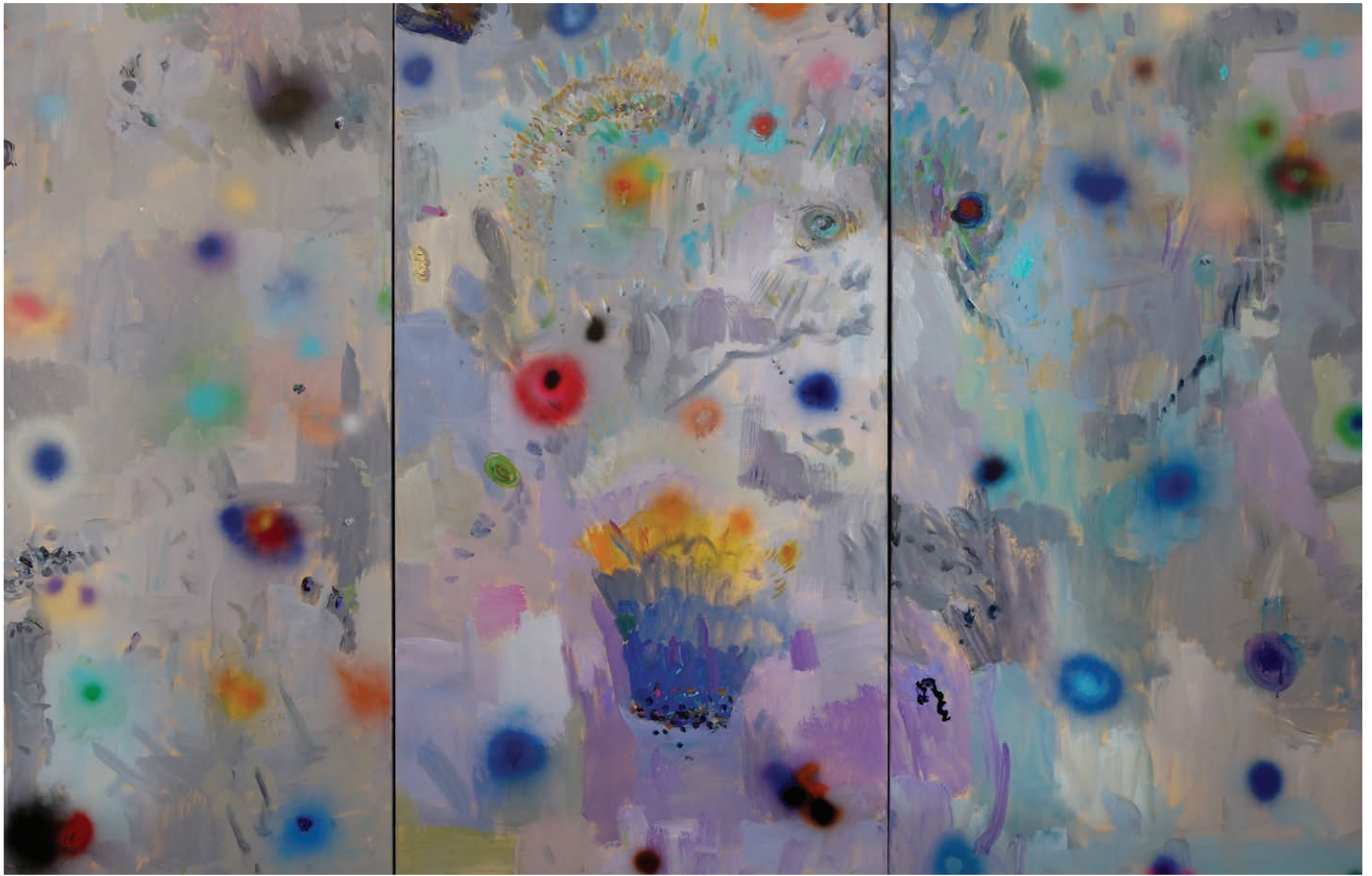
V empiričnem delu smo raziskali načine razvijanja večjezičnosti v vrtcih Montessori in stališča vzgojiteljev glede uporabe pedagogike Montessori pri razvijanju ve-

čjezičnosti vrtčevskih otrok. Na podlagi izvedenih intervjujev, v katerih so sodelovale štiri vzgojiteljice iz tovrstnih vrtcev v Sloveniji, smo ugotovili, da je za razvoj večjezičnosti pri vrtčevskih otrocih zelo pomembna prisotnost zunanjega tuje govorečega vzgojitelja kot nosilca razvoja dodatnega jezika. Ta odloča o poteku usvajanja jezika, izbiri dejavnosti in pripomočkov ter o zahtevnosti procesa, pri čemer se najhitreje razvija otrokovo razumevanje. Intervjuvane vzgojiteljice so izrazile svoje strinjanje z metodo pedagogike Montessori, saj so izpostavile številne prednosti in nobene slabosti.

**Morda
najbolj
prijazen
operater**

Milan Erič: NGC 111 primavera (Katalog novih galaksij), 2020
akril na platnu, triptih, 200 x 300 cm
zasebna last